

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Ieva Kovėraitė

Švietimo kokybės vadybos studijų programos II kurso studentė

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ PROFESINIŲ
KOMPETENCIJŲ RAIŠKA ORGANIZACIJOS KOKYBĖS
GERINIMO KONTEKSTE**

Magistro darbas

Darbo vadovė:
Doc. D. Augienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus..... Ieva Kovėraitė
(studento parašas)

SANTRAUKA

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ PROFESINIŲ KOMPETENCIJŲ RAIŠKA ORGANIZACIJOS KOKYBĖS GERINIMO PROCESSE

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. Šiuo metu vykstantis pasaulinės globalizacijos procesas vis labiau apima žmogaus egzistencijos sritis, o taip pat ir švietimo sistemą. Globalizacija ypač paveikia ugdymo institucijas ir vis labiau pabrėžiama tiek ugdytinio, tiek ugdytojo kompetencijos plėtojimo problema. Kompetencija nagrinėjama individo kvalifikacijos kontekste kaip gebėjimas veikti, nulemtas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių.

Tyrimo objektas – ikimokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie profesinių kompetencijų įtaką organizacijos kokybės gerinimui.

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokią įtaką organizacijos kokybei gerinti daro ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų raiškai tirti taikyti *teoriniai, empiriniai ir statistiniai tyrimo metodai*. Buvo taikytas teorinis tyrimo metodas – mokslinės literatūros analizė. Realizuojant kiekybinio tyrimo strategiją, taikytas kiekybinio tyrimo metodas anketa, kuri padėjo iširti ikimokyklinio ugdymo pedagogų ir ikimokyklinio ugdymo vadovų profesinių kompetencijų raišką ir vertinimą.

Tyrimo imtis. Tyrime dalyvavo 177 ikimokyklinio ugdymo pedagogai. Tyrimas rėmėsi keturiais kompetencijų blokais (komunikavimo, funkcinės, asmeninės, etinės) ir tyrimo **išvados** parengtos remiantis kompetencijų blokais:

1. Silpniausiai įvertintas gebėjimas apibrėžti ikimokyklinės ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis bei funkcijas organizacijos tobulinimo kontekste.
2. Asmeninė kompetencija, respondentų nuomone, yra svarbiausia kompetencija įstaigos kokybės gerinimui.

Magistro darbą sudaro keturi skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbą iliustruoja 31 paveikslėlis.

SUMMARY

EXPRESSION OF PROFESSIONAL COMPETENCIES OF PRE-SCHOOL EDUCATION PEDAGOGUES WITHIN THE PROCESS OF IMPROVEMENT OF ORGANIZATION QUALITY

Master's thesis

Relevance of the research. Frequently, changes untune ordinary activity, therefore we feel tension. Thus, we must know well today how to use large flows of information, new technologies, etc. The acquired professional experience is not static and saved up for perpetuity, thus a pedagogue has to know how to conform to changing situation and use the potential rendered by it. Frequently, changes in professional environment require striving for special pedagogical and psychological qualification during entire professional practice.

The subject of the research the opinion of pre-school education pedagogues about the effect of professional competencies on the improvement of organization quality.

The aim of the research: to establish the effect of the professional competencies of the pedagogues of pre-school education on the improvement of organization quality.

Theoretical, empirical and statistic methods were applied for investigation of the expression of the competencies of preschool education pedagogues. The theoretical method of investigation – analysis of scientific literature – was used. For realisation of the quantitative research strategy, the method of quantitative research - questionnaire, which helped to investigate the expression and evaluation of the competencies of preschool education pedagogues and preschool education managers, was used.

The scope of the research. 177 pedagogues of preschool education participated in the research.

The research was based on four units of competences (communicational, functional, personal, and ethical) and the **conclusions** of the research were formulated with reference to the units of competences:

1. The weakest assessment fell on the ability to define the roles and functions of the managers and employers of an institution of pre-school education in the context of organization improvement.
2. Personal competence, in the opinion of the respondents, is the most important competence to the improvement of the quality of an institution.

Master's thesis is composed of four sections, conclusions, recommendations, the list of resources and appendices. 31 pictures are presented within the present paper.

TURINYS

SANTRAUKA	2
ĮVADAS	5
1. IKIMOKYKLINIO UGDYMO KOKYBĖS TEORINIAI ASPEKTAI	8
1.1. Ikimokyklinio ugdymo samprata ir pagrindai.....	8
1.2. Ugdymo kokybės samprata.....	11
1.3. Ikimokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo elementai.....	12
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS SRITYS	17
2.1. Darbas su informacija, technologijomis, žiniomis.....	18
2.2. Darbas su vaikais, kolegomis, socialiniais partneriais.....	21
2.3. Darbas su visuomene.....	23
2.4. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo vaidmenys ir jų kaita.....	24
3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGO PROFESINĖS KOMPETENCIJOS	27
3.1. Kompetencijos samprata ir kompetencijų raiškos tipai.....	27
3.2. Kognityvinės kompetencijos.....	28
3.3. Funkcinės kompetencijos.....	30
3.4. Asmeninės kompetencijos.....	33
3.5. Etinės kompetencijos.....	38
4. EMPIRINIO TYRIMO METODIKA IR REZULTATAI	40
4.1. Tyrimo dizainas, tyrimo metodai.....	40
4.2. Tyrimo etika ir eiga.....	40
4.3. Tyrimo geografija ir imtis.....	41
4.4. Empirinio tyrimo rezultatai ir jų analizė.....	41
IŠVADOS	69
REKOMENDACIJOS	70
LITERATŪRA	71
PRIEDAI	75
Pridedamasis dokumentas – kompaktinė plokštelė	

IVADAS

Šiuo metu vykstantis pasaulinės globalizacijos procesas vis labiau apima žmogaus egzistencijos sritis, o kaip teigia S. Neifachas (2007), taip pat ir švietimo sistemą. Globalizacija ypač paveikia ugdymo programas, kadangi, pasak autoriaus, vis labiau pabrėžiama tiek ugdytinio, tiek ugdytojo kompetencijos plėtojimo problema. Kompetencija nagrinėjama individo kvalifikacijos kontekste kaip gebėjimas veikti, nulemtas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių.

Tyrimo aktualumas. „Šiuolaikinėje darbo rinkoje didelis dėmesys skiriamas bendrosioms specialistų kompetencijoms, kurios yra pagrindinės ugdant profesines kompetencijas“ (Mačiulytė, 2007, p. 8). Pasak autorės, jos padeda jaunuoliams bei suaugusiems asmenims, įgijusiems profesinę kompetenciją, motyvuotai orientuotis ir efektyviai veikti darbo rinkoje.

Mokslininkės R. Adomonienė (2001) ir M. Teresevičienė, I. Tandzegolskienė (2001) teigia, jog sėkmingą karjerą galima apibūdinti kaip realius ir suvokiamus laimėjimus, kurių individas pasiekė įgijęs darbo patirties. Pedagogai, vadovaudamiesi atestacijos nuostatais, savo patirtį apibendrina ir profesinės karjeros siekia įgydami vis aukštesnę kvalifikacinę kategoriją.

Pedagogo vaidmuo pasak S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006), apibūdinamas kaip lemiamas ugdymo paradigmos kaitoje įgyvendinant pokyčius ugdymo praktikoje, rengiant jaunus žmones ne tik pasitikti ateitį su pasitikėjimu, bet ir kurti ją turint tikslus, orientuotus į save (kaip profesijos atstovą), profesinę ugdymo veiklą bei dinamišką ir kintančią aplinką. Taigi, pedagogo vaidmuo yra siejamas su didele atsakomybe, naujais reikalavimais kompetencijai ir profesionalumui. Be to, pedagogai turi prisidėti prie besimokančiųjų ir akcentuoti, kas svarbiausia išblaškytame informacijos sraute, padėti besimokantiems ieškoti, organizuoti ir tvarkyti žinias bei daugiau koordinuoti negu vadovauti, antra vertus, pedagogai patys turi mokytis iš pokyčių, parodyti didelį tvirtumą, pagrindžiant pagrindines vertybes, kuriomis reikia vadovautis profesinėje veikloje. Šiame procese neabejotinai svarbiu tampa pedagoginio proceso kaita, kurio pagrindą sudaro profesinės kompetencijos ir prie jų derančios profesinių gebėjimų grupės bei kompetencijas vertinančių tyrimų rezultatai. Be to ugdymo programų įvairovės poreikis įpareigoja ugdymo institucijas bei pačius pedagogus derinti ugdymo tikslus su vaikų, šeimų, bendruomenės ir valstybės poreikiais, taigi, atsiranda ugdymo programų kokybės problema visose ugdymo pakopose, pabrėžia S. Neifachas (2007).

Gyvename dinamišku socialinių permainų laiku, visi procesai vyksta greitai ir gana prieštaringai. Tokioje aplinkoje vieni moka greitai prisitaikyti ir plaukti pasroviui, o kiti ryžtasi veikti. Pokyčiai labai dažnai išderina įprastą veiklą, todėl jaučiame įtampą. Taigi, kaip teigia

Merfeldienė L., Vencloviene A., Stankaitienė J., Karpovienė Č. (2004), norėdami neįstrigti gyvenimo verpetuose ir atsilaikyti prieš mestus iššūkius, šiandien privalome gerai mokėti naudotis dideliais informacijos srautais, naujausiomis technologijomis. Įgyta profesinė patirtis nėra statiška ir sukaupta visam laikui, todėl pedagogui reikia mokėti prisitaikyti prie kintančių sąlygų ir naudotis jų teikiamomis galimybėmis. Dažni profesinės aplinkos pasikeitimai reikalauja siekti per visą profesinę veiklą specialaus pedagoginio ir psichologinio pasirengimo.

„Mokytojo kompetencija – ne tik dalyko žinios, bet ir gebėjimas tas žinias perteikti, nuolatinis keitimasis, augimas, tobulėjimas. Šiandien mokytojas turi nuolat atsinaujinti, keisti savo darbo stilių, įvairinant mokymosi metodus, svarbu, kad mokytojas suprastų, jog jau neužtenka tik suteikti žinių – būtina mokyti moksleivius mokytis, savarankiškai siekti žinių, tradicinį mokymą turi keisti nauji, skatinantys dirbti darbo metodai, organizuoti moksleivių mokymąsi“ (Merfeldienė, Vencloviene, Stankaitienė, Karpovienė 2004, p. 156 - 157).

Reformuojant pedagogų rengimo sistemą, svarbu apibrėžti ugdytojo kompetencijas, kurios sudarytų pedagoginio proceso kaitos pagrindą. Tai labai aktualu, kai vyksta paradigmu kitimas, kai formuojami nauji požiūriai ir vertybių sistema, o profesinės pedagogo kompetencijos pripažįstamos kaip sąlygojančios ugdymo proceso efektyvumą. Visa tai sąlygoja mūsų **tyrimo problemą**, kurią galima išreikšti probleminiu klausimu – ar ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinių kompetencijų raiška sąlygoja organizacijos kokybę bei visuminę pedagoginio proceso kaitą?

Tyrimo objektas – ikimokyklinio ugdymo pedagogų nuomonė apie profesinių kompetencijų įtaką organizacijos kokybės gerinimui.

Tyrimo hipotezė – ikimokyklinio ugdymo pedagogai skirtingai vertina atskirų profesinių kompetencijų svarbą organizacijos kokybės gerinimui.

Tyrimo tikslas – nustatyti, kokią įtaką organizacijos kokybei gerinti daro ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti ikimokyklinio ugdymo ir kokybės teorinius aspektus, ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesines veiklos sritis, vaidmenis ir profesines kompetencijas;
2. Sudaryti tyrimo instrumentus, skirtus ikimokyklinio ugdymo įstaigos pedagogams;
3. Nustatyti, kaip ikimokyklinio ugdymo pedagogai vertina profesinių kompetencijų svarbą organizacijos kokybės gerinimui;
4. Apibendrinti teorinio bei empirinio tyrimo rezultatus, atskleidžiant ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinių kompetencijų svarbą organizacijos kokybės gerinimui.

Tyrimo metodologija. Anketinė apklausa atlikta su ikimokyklinio ugdymo pedagogais. Tiriamųjų grupei buvo parengta anketa (žr. 1 priedas), kurioje pateikti uždaro tipo teiginiai. Konstruojant anketą panaudotos ranginės skalės (Kardelis, 2007). Išanalizavus mokslinę literatūrą ir

remiantis pedagogų rengimo standarto gairių projekto tyrimo ataskaita, kurią parengė S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), buvo sudarytas tyrimo instrumentas – anketa. Anketa „Išimokyklinio ugdymo pedagogų profesinių kompetencijų svarba ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui“ sudaro 4 diagnostiniai blokai, kurie turi tokias teiginių temas: kognityvinės kompetencijos, funkcinės kompetencijos, asmeninės kompetencijos, etinės kompetencijos ir demografiniai duomenys.

Tyrimo metodai:

- Teoriniai: pedagoginės, psichologinės literatūros pasirinktu tyrimo aspektu studijavimas, analizė, lyginimas, apibendrinimas.
- Empiriniai: kiekybinio tyrimo metodas anketa.
- Statistiniai: statistinių tyrimo duomenų kiekybinė aprašomoji analizė atlikta MS Excel ir SPSS programa.

Tyrimo imtis ir organizavimas

- I etapas – teorinio tyrimo principų išskyrimas, apibendrinimas;
- II etapas – tyrimo instrumentų sudarymas;
- III etapas – anketinė apklausa;
- IV etapas – apklausos tyrimo duomenų kokybinė analizė;
- V etapas – teorinio bei empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas;

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro santrauka, įvadas, literatūros apžvalga ir analizė, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai, pridedamasis dokumentas - kompaktinė plokštelė. Darbe pateiktas 31 paveikslas, darbo apimtis 75 puslapių, panaudoti 54 literatūros šaltiniai.

1. IKIMOKYKLINIO UGDYMO KOKYBĖS TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Ikimokyklinio ugdymo samprata ir pagrindai

„Vaikystė – nuostabiausias laikotarpis, kada vaikas sugeba priimti patį didžiausią informacijos kiekį“ (Staselienė, 1985, P. 15). Tai pats svarbiausias žmogaus gyvenimo laikotarpis, ir nuo to, kas iš aplinkinio pasaulio įėjo į jo protą ir širdį, labiausiai ir priklauso, koku žmogumi taps šiandieninis mažylis.

Lietuvoje ikimokyklinis ugdymas yra pirmoji nuosekliojo švietimo sistemos dalis, kuri priskiriama neformaliojo vaikų švietimo sričiai. Taigi, leidinyje *Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje (2009)* teigiama, jog ikimokyklinio ugdymo paskirtis yra padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros (taip pat ir etninės), socialinius, pažintinius poreikius. Be to ikimokyklinis ugdymas atlieka ir pagalbos šeimai vaidmenį.

Remiantis ikimokyklinio ugdymo programa ikimokyklinis ugdymas yra neprivalomas, tačiau atskirais atvejais, kai šeimoje nesudaromos sąlygos ikimokyklinio amžiaus vaikų priežiūrai, globali ir ugdymui, vaiko teisių apsaugos tarnybų rekomendavimu jis gali būti privalomas. Ikimokyklinis ugdymas teikiamas vaikams nuo 1 iki 5 (arba 6) metų iki ugdymo pagal priešmokyklinio ugdymo programą pradžios.

Ikimokyklinio ugdymo programą vykdo lopšeliai, lopšeliai – darželiai, darželiai, mokyklos – darželiai arba kitos bendrojo lavinimo mokyklos, laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas. Ikimokyklinio ugdymo organizavimas, pasak leidinio *Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje (2009)*, – tai savarankiška savivaldybių funkcija, kuri nustato, kaip bus organizuojamas ugdymas pagal ikimokyklinio ugdymo programą: kuriose ugdymo įstaigose bus teikiama ikimokyklinio ugdymo programa, kiek dienų per savaitę, kiek valandų per dieną, kokios sveikatos priežiūros, socialinės paslaugos bei švietimo pagalba bus teikiamos ikimokyklinio amžiaus vaikams ir šeimoms. Taip pat savivaldybių tarybos nustato tėvų (įtėvių, globėjų) mokesčių dydį už vaikams suteiktas socialines paslaugas (maitinimas, higiena), taip pat programos aprūpinimą ugdymo priemonėmis.

V. Gražienė, R. Rimkienė (1993), išskiria 6 ikimokyklinio ugdymo tikslus, kuriuos apibūdinsime plačiau:

1. saugoti ir stiprinti vaikų psichinę ir fizinę sveikatą, gebėjimus, tenkinti fizinius, socialinius, emocinius ir intelektualinius jo poreikius;
2. siekti, kad vaikas jaustųsi saugus ir laisvas;
3. padėti vaikui pajusti savo galimybes ir vertę;
  - suteikti vaikui galimybes pačiam pajusti savo sugebėjimą bendrauti, tirti eksperimentuoti, spręsti problemas, improvizuoti, kurti;

- plėsti vaiko emocinę patirtį: ugdyti gailestingumą, gerumą, švelnumą, atidumą, atsakomybę, pagarbą žmogui, gamtai, aplinkai;
  - skatinti vaiką kontroliuoti savo emocijas;
  - padėti įgyti pirmuosius aplinkos pažinimo, kalbos, matematikos, meninės veiklos, fizinio aktyvumo, rūpinimosi sveikata įgūdžius;
  - skatinti naujas vaiko idėjas, kūrybingumą, pasireiškianti įvairių veiklų metu;
4. padėti formuoti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiams;
- ugdyti jautrumą kitam žmogui – pratinti pajusti kito žmogaus nuotaiką, norus. Pasitikėti, rūpintis kitais, pasiaukoti, būti oriems, jautriems bei teisingiems;
  - skatinti išklaudyti bei išgirsti kitą, ugdyti toleranciją kitokiai nuomonei;
  - skatinti vaiko iniciatyvą, savarankiškus sprendimus, mokėjimą apginti savo nuomonę;
  - leisti pasirinkti – ugdyti atsakomybės už savo veiksmus, poelgius, žodžius pradmenis;
  - plėtoti kooperavimosi bendrai veiklai, tarimosi dėl tos veiklos, jos planavimo aptarimo, bendravimo su asmenimis, su kuriais kartu veikiama bei socialinius vaikų gebėjimus;
5. sudaryti sąlygas perimti tautos kultūros pagrindus: kalbą, dorines, estetiškes nuostatas, vertybes, papročius bei tradicijas;
6. pastebėti ir stengtis išlyginti psichinius, fizinius ir kultūrinius vaiko vystymosi nukrypimus bei trūkumus.

Tačiau, šiuos visus plačius tikslus galima sujungti į vieną. „Ikimokyklinio ugdymo tikslas – padėti šeimai puoselėti visas vaiko galias (intelektualines, emocijų, valios, fizines), lemiančias asmenybės brandą ir socializacijos sėkmę teikiant ikimokyklinio ugdymo programą ir/ar reikalingą švietimo pagalbą vaikui ir šeimai“ (Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje, 2009, p.12).

Autorių V. Gražienės, R. Rimkienės (1993) teigimu, ikimokyklinis ugdymas grindžiamas šiomis nuostatomis:

- Humaniškumu – pagarba vaikui, tinkama vaiko fizinių ir psichinių galių plėtotė, prasmingas, vaiko poreikius, interesus ir galimybes atitinkantis ugdymo turinys ir metodai bei vaiko pasitikėjimas suaugusiais;
- Individualumu – kai atsižvelgiama į mažylio išgales, skiriama ypatingą ir individualų dėmesį kiekvienam vaikui, o ypač turintiems specifinių problemų (gabiems, atsiliekantiems, apleistiems);
- Vieningumu – ugdymo turinys, ugdymo procesas turi laiduoti darną tarp vaiko fizinių ir psichinių galių, ugdymo turinys yra suprantamas kaip nesibaigiantis dvasinio ir materialaus

pasaulio pažinimo procesas, siekiama veiklų (kalbinės, meninės, žaidybinės, darbinės) sąryšio, taip pat šių atskirų dalykų programų sąryšio, šeimos, darželio ir pradinės mokyklos ugdymo tikslų, principų vieningumo.

Leidinyje *Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje (2009)* išskiriami šie ikimokyklinio ugdymo uždaviniai:

- skatinti vaiko savarankiškumą, iniciatyvą, kūrybiškumą, atskleisti ir ugdyti įvairius gebėjimus, puoselėti individualybę;
- padėti vaikams suvokti bendrąsias žmogaus vertybes ir puoselėti jų dorą kaip būtiną demokratinės gyvensenos pagrindą;
- sudaryti kuo palankiausias sąlygas perimti tautos dvasinės kultūros pagrindus (dorovinius, estetinius, komunikacinius);
- saugoti ir stiprinti fizinę ir psichinę vaiko sveikatą, puoselėti jo prigimtį, tenkinti svarbiausius poreikius: judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo, bendravimo, pažinimo, asmeninio vertingumo, saviraiškos;
- ugdyti psichines vaiko galias (intelektualines, emocijų, valios), stimuliuojant asmenybės pagrindų formavimąsi;
- užtikrinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo dermę.

V. Gražienės, R. Rimkienės (1993) teigimu, vaikystė yra nepakartojama žmogaus gyvenimo vertybė, o kiekvienas vaikas unikalus. Taigi ikimokyklinis ugdymas turi sudaryti palankiausias sąlygas vaikui atsiskleisti ir tobulėti, taip pat labai svarbu atsižvelgti į kiekvieno vaiko kultūrinę ir socialinę patirtį, individualias galimybes, padėti jam integruotis į visuomenę, kurti stimuliuojančią aplinką ir bendravimą ir pateikti vaikui tokį ugdymo turinį, kuris būtų suskaidytas, o ne formuotų vientisą, nedalomą pasaulio vaizdą. Pasak E. Staselienės (1985), ikimokyklinis amžius – tai toks laikotarpis vaiko gyvenime kai jam reikia daug dėmesio, švelnumo, glamonių.

O. Monkevičienės (1993) teigimu, ikimokyklinio ugdymo pedagogai, renkantis ugdymo metodus turėtų atminti, kad:

- Teisė rinktis vaikų ugdymo metodą yra ir asmeninė atsakomybė už jo taikymo rezultatus;
- Tėvai turi būti objektyviai informuojami apie taikomo metodo privalumus ir trūkumus;
- Pasirinktas metodas neturi prieštarauti naujai ikimokyklinio ugdymo kryptčiai bei pagrindiniams jos principams;
- Valstybinių vaikų darželių programų realizavimas privalomas bet kuria pedagogine – metodine sistema dirbantiems darželiams.

1.2. Ugdymo kokybės samprata

Vienas iš svarbiausių XXI a. bruožų yra kokybės vaidmens didėjimas visose gyvenimo srityse, įskaitant ir ugdymą. Tai kelia aukštus reikalavimus šiuolaikiniam žmogui, kadangi jis turi orientuotis plačiame mokslo sričių kontekste, išmokti naujų veiklos būdų ir rūšių. Taigi, šiuolaikinės visuomenės žmogus, pasak S. Neifacho (2007), turėtų būti kūrybingas, veiklus, humaniškas ir išmintingas.

Kaziliūnas A. (2007), teigia, jog kokybė yra turimų charakteristikų visumos atitikties laipsnis, kai reikalavimai dažniausiai nustatomi atsižvelgiant į vartotojų poreikius, norus ir lūkesčius. Taigi, pasak autoriaus, kokybę būtų galima apibrėžti ir kaip vartotojų patenkinimo lygį.

Ikimokyklinio ugdymo kokybės problema šiandienos švietimo vadybos moksle ir ugdymo praktikoje dažnai gvildinama ir yra pakankamai reikšminga praktiškai modernizuojant ir konstruojant ugdymo turinį. Taigi, pasak S. Neifacho (2009), ugdymo programos yra kuriamos atsižvelgiant į naujus teorinius - filosofinius ugdymo kokybės pagrindus. Tada pedagogai formuoja naują vaikystės autentiškumo, savasties kontekstą, kuriuo jie grindžia savo veiklą, modeliuoja ugdymą kaip teorinę ir praktinę sistemą.

„Ugdymo kokybės vadyba yra susiformavusi mokslo ir studijų disciplina, kurios metodai, modeliai, priemonės ir principai plačiai taikomi ugdymo veiklos vadybai, ir yra iš pagrindinių ugdytinių veiklos veiksmingumo didinimo priemonių“ (Neifachas, 2007, p. 5).

„Ugdymas – svarbiausias žmogaus tapsmo veiksnys. Ugdydami skatiname žmogų tobulėti“ (Jakavičius, 1998, p. 8). Ugdymą dar galėtų apibrėžti ir kaip asmenybę kuriantį žmonių bendravimą, sąveikaujantį su aplinka ir žmonijos kultūros vertybėmis, kadangi ugdymas yra nenutrūkstamas, visą žmogaus gyvenimą trunkantis procesas. Autoriaus teigimu, ugdymą dar būtų galima apibūdinti kaip sąveiką, kuri turi tikslą ir vyksta tarp ugdytojo ir ugdytinio.

Pasak V. Jakavičiaus (1998), ugdymo proceso rezultatai priklauso ne tik nuo bendrosios veiklos technologijų, bet taip pat ir nuo veikėjų tarpusavio sąveikos, kuriai didelę reikšmę turi ugdytojų ir ugdytinių individualios savybės, jų socialinės nuostatos bei psichinės būsenos. Ugdymo procesui įtaką taip pat daro ir komunikacija. Komunikaciją autorius apibūdina kaip ugdytojo ir ugdytinių veiklą, kurią organizuoja ugdytojas, siekdamas pageidaujamų tikslų. Kiekviena pusė atlieka tam tikras funkcijas – ugdytojas kuria ugdomasias situacijas, o ugdytiniai dalyvauja jose arba ne, pasisavina pateikiamą informaciją arba ne. Ugdytojas siekia gauti grįžtamąją informaciją.

Ugdymo principai – tai pagrindinės idėjos, esminiai reikalavimai, padedantys realizuoti ugdymo procesą. Principais vadovaujamosi iškeliant uždavinius, parenkant ugdymo turinį, metodus, priemones, kuriant aplinką ir prognozuojant ugdymo procesą. S. Neifachas (2008) pateikia šiuos ikimokyklinio ugdymo principus:

- Vaiko vertybių sistemos, kūrybiškumo ir kompetencijų, kurios reikalingos šiuolaikinėje visuomenėje, plėtra;
- Atitikimas ugdytinių amžiaus tarpsniui, jų patirčiai, poreikiams, sugebėjimų lygiui ir ugdymosi stiliams;
- Glaudus ryšys su gyvenimu ir kultūros procesu;
- Decentralizacija, sprendimų priartinimas prie ugdymo institucijos ir vaiko;
- Ugdymo turinio atnaujinimas grindžiamas vertinimo informacija, socialinių partnerių siūlymais, išteklių numatymu.

1.3. Ikimokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimo elementai

Kaip teigia S. Neifachas (2007), pastaraisiais metais Švietimo ir mokslo ministerijos parengtas svarbus ikimokyklinio ugdymo turinio kaitą reglamentuojantis dokumentas („Ikimokyklinių ugdymo programų kriterijų aprašas“, 2005) yra svarbus visiems ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams. Šis aprašas paskatino ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo komisiją sudaryti „Metodines rekomendacijas ikimokyklinio ugdymo programai rengti“ (2006). Autoriaus teigimu, metodinėse rekomendacijose, kaip ir O. Monkevičienės (1993) teigimu, yra akcentuojamas kompleksinio ugdymo procesas, kuriame yra labai svarbi vaiko patirtis ir sąsajos su aktualiais socialinės kultūrinės jo gyvenamosios aplinkos poreikiais. Kompleksinio ugdymo sistema, kuri teikia optimalias sąlygas ikimokyklinio ugdymo tikslų realizavimui, laikantis pagrindinių švietimo reformos principų, keičiant požiūrį į vaikų mokymą. Taip pat autorė pabrėžia ir tai, kad pedagogines – metodines sistemas reikėtų vertinti kritiškai ir pasirinkti tai, kas jose vertingiausia, be to ikimokyklinio ugdymo pedagogės gali kurti ir savas mišrias metodines sistemas bei jas modifikuoti, peržiūrėti, keisti anksčiau pasiūlytas. Tos pačios nuomonės yra ir S. Neifachas (2007), kuris teigia, jog stiprinant ugdymo ir ugdymosi turinio sąsajas auklėtojai yra svarbu permąstyti savo darbo metodus bei būdus ir iš visų pozicijų pasirinkti tinkamiausią. Taip pat autorius pamini, jog rekomendacijose deramas dėmesys yra skiriamas ir ugdymo kokybės užtikrinimui, diegiant patikimą ugdymo turinio vertinimo sistemą.

S. Neifachas (2007), remdamasis A. Juodaityte (2005), nurodo, kad švietimo reformos procesai formuoja posistemę, kurios pagrindinis uždavinys bus žinių kūrimas, kompetencijų formavimas bei kokybės užtikrinimas ugdymo procese.

Dabartinėje visuomenėje pedagogų ir visuomenės tarpe yra plačiai diskutuojama apie ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigos pokyčius ir rezultatus, kai kuriamos ir tikrinamos vis naujos ugdymosi koncepcijos, itin svarbiu dalyku pasidaro vaiko santykis su darželiu kaip ugdymo ir ugdymosi aplinka, socializacijos institutu, kur formuojasi socialinė patirtis per ugdymo turinį, įgytas kompetencijas. Galima teigti, jog ugdymo kokybė tampa labai svarbiu akcentu

ugdyme. Pasak S. Neifacho (2007), ugdymo kokybė apibrėžtina kaip savybių visuma, visapusiškumas. Autorius teigia, jog ugdymo kokybei didelę reikšmę turi ugdymo programos, be to didelę įtaką daro ir ugdymo proceso dalyviai, jų autoritetas bei asmeninės savybės. Nereikia pamiršti, kad ugdymo efektyvumas priklauso ir nuo ugdytinių, o taip pat ir nuo specialistų, jų gebėjimų bei darbo metodikos. Nereikėtų pamiršti ir ugdomosios bei grupės aplinkos, kuri labai nulemia ugdymo kokybės efektyvumą. Ugdomoji aplinka gali būti socialinė ir kultūrinė ugdymo institucijos erdvė, kurioje vyksta nuolatinis, įvairiapusis vaiko ugdymo ir saviugdos procesas, kurioje ugdytiniai turi jaustis gerai, jaukiai, saugiai. Dar vienas svarbus aspektas yra vaiko individualybė, taigi reikėtų, kad naujai įgytas patyrimas sietųsi su jau turimu patyrimu ir jį papildytų. Taigi, pasak autoriaus, pažinti vaiką supančią aplinką, formuoti jo gyvenimo būdą, pagelbėti surandant vietą suaugusiųjų pasaulyje, turėtų padėti spręsti gerai organizuota veikla.

Ugdymas ir ugdymasis, kaip pamini S. Neifachas (2007), yra neatsiejamas nuo vaiko kasdienybės, šeimos, aplinkos bei, žinoma, vaikų darželio gyvenimo, kadangi vaikas pats ugdomosi, o mes galime jam tik kryptingai padėti to siekti. Svarbiausią vaidmenį švietimo sistemoje atlieka ugdymo ir ugdymosi turinys, kurį apsprendžia: ugdymo programos, ugdymo ir ugdymosi turinio medžiaga, ugdymo ir ugdymosi planai, ugdymo ir ugdymosi priemonės, ugdymo ir ugdymosi procesas.

Ugdymo ir ugdymosi procese turinio medžiaga įgyvendinama orientuojantis į ugdymo programoje išskeltus siektinus rezultatus (konkretaus vaiko amžiaus tarpsnio bendruosius ir specialiuosius gebėjimus, kompetencijas ir vertybių nuostatas).

Norint, jog ugdymo ir ugdymosi veikla būtų prasminga ir produktyvi, S. Neifachas (2007) pamini, jog tada reikėtų kuo tiksliau apibrėžti ugdymo ir ugdymosi turinį, kiekvienai ugdymo sričiai kelti aiškius tikslus, numatyti ugdytiniams būtinus ir siektinus rezultatus, vertybines nuostatas, nuo kurių priklausytų vaiko tapsmas suaugusiųjų bendruomenėje.

Žvelgiant į šiuolaikinę ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo sistemą ir sprendžiant ugdymo kokybės klausimą, reikėtų atsižvelgti į ugdymo tikslus, turinį, metodus, ugdomąją medžiagą, ugdymo organizavimą ir kontrolę kaip į nuolat kintančią ir atsinaujinančią sistemą. S. Neifacho (2007) teigimu, visi šie kokybės užtikrinimo elementai yra labai susiję ir priklauso vienas nuo kito ir bet kurio iš jų pokytis yra vertinamas visos ugdymo programos kaitos kontekste. Taigi, galima teigti, jog tokia ugdymo programa įgauna tam tikrą pedagoginio mąstymo būdo išraišką, kai svarbiausiu pedagoginės veiklos ataskaitos tašku tampa pedagoginės visumos, kaip sistemos suvokimas.

Ugdymo programa – tai erdvė, kurioje susiduria konkuruojančios ideologijos (suaugusiųjų ir vaikų subkultūros), todėl rasti kompromisą nėra lengva.

Naujoji ugdymo paradigma remiasi tuo, kad kiekvienas vaikas yra skirtingas ir ugdomi jam priimtinausiu būdu, taigi, pasak S. Neifacho (2008), auklėtojos, sudarydamos ugdymo turinio planą turi sudaryti kelis ugdymo(si) metodus ar būdus. Be to, vaikai nėra lygūs gebėjimų atžvilgiu, taigi svarbu atsižvelgti ir ugdyti vaiką pagal individualius poreikius ir galimybes bei individualizuoti ugdymo turinį ir diferencijuoti ugdymo(si) metodus ir formas.

Ugdymo(si) modelio pasirinkimas priklauso nuo to, kaip auklėtoja supranta ugdymo ir ugdymosi sampratą. Svarbiausias aspektas šiuo atveju, kaip pabrėžia S. Neifachas (2008), yra perėjimas nuo ugdymo prie ugdymosi, kuris reikalauja iš ikimokyklinio ugdymo pedagogų naujų pedagoginių vadovavimo kompetencijų – ugdymo sričių siejimo su skirtingais kontekstais bei ugdymosi stilių įvaldymo. Derėtų pritaikyti ugdymo turinį, kad kiekvienas ugdytinis įgytų kompetencijas, būtinas tolesniam mokymuisi, prasmingam, aktyviam gyvenimui, besikeičiančioje visuomenėje.

Ikimokyklinėje įstaigoje labai svarbūs yra ikimokyklinio ugdymo turinys bei ugdymo programa. Leidinyje *Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje (2009)* teigiama, jog liberalizuojant ikimokyklinį ugdymą pereita prie ikimokyklinio ugdymo programų kūrimo pačiose ugdymo įstaigose. Programos yra rengiamos pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintą Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašą, kuriuo siekiama atsižvelgti į įstaigą lankančių vaikų patirtį, jų poreikius, ugdymo(si) stilių, šeimos lūkesčius, į konkrečios įstaigos tipą, sąlygas, tradicijas ir kontekstą numatyti tokį ugdymo turinį, sudaryti tokias ugdymo(si) sąlygas, kurios padėtų kiekvienam vaikui tenkinti jo prigimtinius, kultūros (taip pat etninės), socialinius, pažintinius poreikius. Taigi, ugdymo programos rengimas įstaigoje iš esmės pakeitė ikimokyklinio ugdymo programas, ugdymo turinio atranką bei jo įgyvendinimą ir buvo pirmas realus žingsnis pereinant nuo nacionalinių ikimokyklinio ugdymo programų vykdymo prie jų kūrimo ir vykdymo pačiose įstaigose. Be to, kiekviena ugdymo įstaiga gali pasirinkti savitą ugdymo turinio modelio sudarymo būdą. Programose ugdymo turinys gali būti sudaromas, remiantis šiomis sritimis:

- Pagal kompetencijų sritį (sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo, meninei, socialinei kompetencijai ugdyti);
- Pagal vaiko poreikius, kai išskiriami vaikui aktualūs poreikiai (specialieji vaiko poreikiai, saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, pažinimo saviraiškos, pripažinimo ir pan.);
- Pagal vaiko veiklos sritis (žaidimą, pažintinę – tiriamąją, meninę, judėjimo ir kt. veiklas);
- Pagal ugdymo sritis (socialinio, emocinio, fizinio, pažinimo ir kalbos raidos sritys);
- Atsižvelgiant į fizinės veiklos ypatumus (veiklos centrai, kampeliai, erdvės, gamtinės ir kultūrinės veiklos ir kt.).

Pasak leidinio *Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje (2009)*, kokybiškai sukurta ugdymo programa sutelkiama į vaiką kaip į visumą ir ugdymo turinys programoje nėra skaidomas į atskirus dalykus. Norint užtikrinti programos kokybę įstaigos, vykdančios ikimokyklinio ugdymo programą, kas treji metai išivertina programos veiksmingumą – ar ji dar atitinka įstaigą lankančių vaikų poreikius, ar vykdant šią programą pasiekiami ugdymo kokybė ir kt. Nustačius tobulintinas sritis programa atnaujinama.

S. Neifacho (2008) teigimu, naujojoje ikimokyklinio ugdymo programa vengia stereotipinio mąstymo, yra vaikocentriška, įgalinanti ugdytinį socializuotis bei plėtoti vaikystės kultūrą. Joje taip pat pabrėžiama ir ikimokyklinio ugdymo organizavimo samprata ir veiklos erdvių akcentas.

Ikimokyklinio ugdymo turinio rengimo modelis, remiantis S. Neifachu (2008) yra skirstomas:

- Vaikų vystymasis ir pasaulio pažinimas – vaikų socialinė ir emocinė, fizinė, pažinimo ir kalbos raida;
- Ugdymo(si) aplinka – grupės organizavimas, kai pedagogui sudaromos sąlygos ugdyti ir vaikams ugdytis. Tai vaikų laisvai pasirenkama veikla ir grupės bendruomenės kūrimas;
- Ugdymo(si) turinys – nagrinėjami vaiko ugdymosi sričių pagrįstas ugdymo(si) turinys ir ugdymosi įgūdžiai, kuriuos vaikai taiko šiam turiniui pažinti;
- Pedagogo vaidmuo – tikslingas vaikų stebėjimas, pagal kurį pedagogas parenka įvairius ugdymo metodus, taip pat pedagogo sąveika su vaikais veiklos erdvėse ir projektuose.

Ikimokyklinio ugdymo turinį sudaro: ugdytinio jau turima patirtis, ugdymo programos, ugdymo(si) metodai bei kontekstas, vertinimo būdai ir rezultatai, ugdymo(si) priemonės.

S. Neifachas (2008) pabrėžia, jog įgyvendinant ugdymo turinį reikėtų jį nuolat keisti ir tobulinti, nes tai nėra baigtinis variantas. Ugdymo turinys glaudžiai siejasi su programos tikslu ir uždaviniais, kurie apibrėžia pagrindinius ugdymo institucijos siekius, programos principus, reglamentuojančius ugdymo proceso organizavimo pobūdį, ugdymo aplinkos kūrimą bei pedagoginės sąveikos būdus.

Ugdymas per veiklą, anot O. Monkevičienės (1995), - tai bendravimas ir bendradarbiavimas su suaugusiuoju, kitais vaikais bei sąveikaujant su aplinka. Pedagogas turėtų netiesiogiai vadovauti vaikų veiklai – paruošti įvairiapusę aplinką, padėti vaikams rinktis veiklą, į ją įtraukti, pasiūlyti gerų idėjų, sumanymų saviraiškai, kūrybai tyrinėjimams, ką nors veikti drauge su jais, atliepti jų norus, interesus, sumanymus, plėsti savo patyrimo lauką, ugdytis ir tobulinti įvairius gebėjimus, socializuotis. Kaip teigia autorė, ugdymas per veiklą įmanomas tik tada kai grupės aplinka yra šilta, jauki, pritaikyta vaikų reikmėms ir interesams.

Ugdomosios veiklos planavimas padeda iškelti problemą ir ją išspręsti. M. Pileckaitė – Markovienė (2007), remdamasi K. F. Jonson (2002), teigia, jog norint, kad ugdomoji veikla būtų

veiksminga, pedagogas turėtų: plėtoti mokymo strategijas ir metodus, pasirinkti mokymo planų reikmenis, atsižvelgdamas į standartus ir atlikti įvertinimą.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGO PROFESINĖS VEIKLOS SRITYS

Pedagogo veikla, kaip teigia N. Bankauskienė, A. Liaudanskienė, J. Navickaitė (2007), XXI a. atsiremia į šias europines dimensijas:

- Demokratiškumo iššūkis rasti priemonių, visą visuomenę aprūpinti kokybišku švietimu, pabrėžiant ne formalią žinių, bet mokėjimo juos taikyti svarbą. Tai orientuoja pedagogus akcentuoti ugdymo kokybę, dėmesį skirti kritinio mąstymo, kūrybiškumo, problemų sprendimo gebėjimams ugdyti.
- Europos šalių integracijos prasme ne tiek siekiama plėtoti švietimo politiką harmonizavimo visoje Europoje kryptimi, kiek švietimo terpėje aptikti ir prijungti naują vertybę. Ypač aktualios pedagogų žinios ir gebėjimas kritiškai analizuoti bei vertinti, kūrybiškai diegti naujoves.
- Ikimokyklinio ugdymo įstaiga – tai atvira institucija, veikianti tiek lokaliaje, tiek ir globalioje visuomenėje. Pedagogas turi būti atviras kaitai ir tapti visuomenės bei švietimo pokyčių tarpininku.
- Dualinis ir tarpkultūrinis požiūris į europinį švietimą pradedant pagrindine mokykla ir tęsiant studijas universitete bei akcentuojant įvairių su Europa susietų dalykų studijavimą. Tai reikalavimas, kad pedagogai būtų plačios erudicijos, išprusę, gebėtų tai perteikti savo mokiniams. Mokytojas turi būti lankstus, gebėti bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis bei ugdytiniais.
- Individas yra „aukščiau ir svarbiau visko“, jis – aktyvus subjektas, kuriam reikia sudaryti sąlygas. Ryškėja paidocentrinė ir pedagogo, kaip besimokančioje asmenybės unikalumo situacija.
- Individo socializacija vyksta daugiakultūrinėje aplinkoje, pasižyminčioje įvairove ir tarpusavio sąveika. Globalizacija ir daugiakultūriškumas turi paskatinti pedagogus mokyti jaunimą susivokti įvairovėje ir nuolat socializuotis besikeičiančioje aplinkoje.
- Naujų emocinių ir komunikacinių technologijų įvaldymo svarba. Šiuo metu ypač svarbi tampa žmoniškųjų išteklių efektyvaus panaudojimo problema. Būtina pripažinti mokytojo veiklos novatyvumą bei jo gebėjimą naudotis naujomis informacinėmis technologijomis.
- Prioritetas teikiamas mokymuisi per visą gyvenimą. Tai reiškia, kad mokytojas yra tuo pačiu metu ir mokytojas, ir besimokantysis.

S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) remiasi dokumentu „Bendrieji europiniai principai pedagogų kompetencijoms ir kvalifikacijoms“, kuriame pabrėžiama nuostata, jog pedagogas turi gebėti efektyviai dirbti trijose persidengiančiose veiklos srityse: 1. Dirbti su

informacija, technologijomis, žiniomis; 2. Dirbti su vaikais, kolegomis ir kitais partneriais; 3. Dirbti su visuomene ir visuomenėje vietiniu, regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis. Visas šias sritis aptarsime plačiau.

2.1. Darbas su informacija, technologijomis, žiniomis

Kaip teigia autorės S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), šioje veiklos srityje pedagogai privalo gebėti dirbti su skirtingo pobūdžio žiniomis jas analizuodami, tikrindami, reflektuodami, perduodami efektyviai taikant technologijas, sukurdami ir valdydami mokymosi aplinkas, pasirinkdami mokymosi būdus, derindami platų mokymo(si) strategijų spektrą prie vaikų poreikių, gilinti savo žinias ir supratimą, mokytis iš savo patirties ir mokymąsi traktuoti kaip visa gyvenimą trunkantį procesą.

Šiandieninėje visuomenėje švietimo sistemas veikia sparti socialinė ir ekonominė raida, teigia R. Laužackas, E. Danilevičius, O. Gurskienė (2004), kadangi profesinio rengimo sferoje vis labiau nyksta griežtos ribos tarp bendrojo ugdymo ir rengimo įgyti konkrečią profesiją, dažniau pabrėžiama, kad profesinis rengimas – tai ne tik asmens gebėjimų pritaikymas konkrečiai darbo vietai, bet ir asmenybės ugdymas, pagalba realizuojant jo kūrybinius ir socialinius gebėjimus, integruojantis į nuolat kintančias profesinę ir visuomeninę sferas. Taigi profesinis rengimas turi būti suderintas su žmonių išteklių, nuolatinio mokymosi, ekonominės raidos prioritetais. Profesiniam rengimui turi būti keliami aukšti reikalavimai: jis turi teikti profesinių ir bendrojo išsilavinimo žinių, atitinkančių šiuolaikinį mokslo, technologijų lygį, bendrąsias kultūros vertybes, taip pat praktikoje reikalingą pasirinktos srities kompetenciją. Be to, privalo padėti asmeniui išsiugdyti bendruosius gebėjimus, kurie leistų padidinti profesinį mobilumą ateityje ir suteikti savarankiško gyvenimo įgūdžių. „Išskirtinis profesinio rengimo sistemos reformos bruožas yra tai, kad jau jos pradžioje buvo išskirtas ir apskritai plėtojamas suaugusiųjų profesinis rengimas (tęstinis profesinis rengimas). Atsirado suaugusiųjų profesinio mokymo centrai, atliekantys darbuotojų ir bedarbių profesinį perkvalifikavimą” (Laužackas, Danilevičius, Gurskienė 2004, p. 11).

Profesinio rengimo reikšmė pastaruoju metu be paliovos auga. Kintantis pasaulis, jo ekonominė ir socialinė aplinka skatina žmones nuolatos atnaujinti savo kvalifikaciją ir dėl to pastoviai dalyvauti profesiniame rengime. Kinta ir požiūris į švietimą, profesinį rengimą, pastarasis gauna bruožų, sąlygojančių vis didesnę žmonių profesinį mobilumą ir gebėjimą ne tik neatsilikti nuo techninės, technologinės, ekonominės ir socialinės pažangos, bet ir ją aplenkti bei skatinti. R. Laužackas, E. Danilevičius, O. Gurskienė (2004) pabrėžia, jog nuolatos besimokanti visuomenė – tai visų pirma nuolatos savo profesinę kvalifikaciją tobulinantys darbuotojai.

Auklėtojos turi rimtai ruoštis kiekvienai veiklai, atidžiai peržiūrėti programą, ko ji reikalauja. Kaip teigia A. Stasalienė (1985), kasdienis, nepastebimas triūsas yra didis darbas, kadangi

pedagogų sukrautu dvasiniu kraičiu auklėtiniai ne tik naudosis patys, bet ir perduos jį savo vaikams. Be to, pabrėžia autorė, kad pedagoginiame darbe nėra smulkmenų, likusios spragos vėliau visada išryškėja. P. A. Caughlin, K. A. Hansen, D.Heller, R. K. Kaufmann (1997) taip pat teigia, jog planavimas yra labai svarbi vaiko ugdymo programos kūrimo įgyvendinimo dalis, dėl kurios auklėtojos gali dirbti sklandžiai ir netrukdyti viena kitai. Sudarant programą svarbu atsižvelgti į šiuos dalykus: kiekvieno vaiko stebėjimą ir auklėtojos jam numatytus uždavinius; savo vaikų grupės pažinimą; bendras žinias apie vaikus ir jų raidą. Planavimas gali būti ir trumpalaikis, ir ilgalaikis. Ilgalaikis planavimas apima tai, kad bus daroma visus mokslo metus. Šiuo atveju nekalbama apie grupės veiklą, o yra numatomi svarbiausi metų įvykiai, be to ilgalaikis planavimas suteikia pedagogams galimybę numatyti svarbiausius metų įvykius, peržvelgti asmenybės sklaidos skatinimo gaires, suplanuoti veiklą, atsižvelgiant į vystymosi etapus. Trumpalaikis planavimas – tai toks planavimas, kuris atliekamas kiekvieną savaitę, kai ugdytojai aptaria kiekvieno vaiko pomėgius ir numato sunkumus. Ugdytojai nusprendžia, kokias temas rinksis, ką veiks veiklos metu, kas bus atsakingas už konkrečią veiklą, kas rinks ir rengs atitinkamą medžiagą. Be to pedagogai turi nepamišti ir šeimos narių – aptarti, kaip pasinaudoti šeimos narių paslaugomis, kaip užtikrinti, kad jie ateitų pasirengę ir jaustųsi patogiai. Taip pat ir patys pedagogai, kaip teigia autoriai, turėtų pasiskirstyti pareigomis, skirdami laiko kiekvienam vaikui atskirai ir grupelėmis. Laiką auklėtojos turėtų planuoti taip, kad būtų pusiausvyra tarp aktyvios ir ramios, tarp organizuotos ir savarankiškos vaikų veiklos.

Mokomasis procesas yra organizuojamas įvairiai, kaip teigia A. Stasalienė (1985), galima kurti savitą darbo stilių, remtis gerąja darbo patirtimi, vesti bei stebėti atviras veiklas. Be to, norint gero rezultato ugdomajame procese reikia nepamiršti ir darbinės nuotaikos sudarymui, nuteikimui.

Pasak A. Stasalienės (1985), auklėtojų kvalifikacijos kėlimas – tai naujausios pedagoginės ir metodinės literatūros nagrinėjimas, o taip pat ir jos pritaikymas praktiškai. Autorės A. Stasalienės (1985) teigimu, reikėtų kas ketvirtį patikrinti, kaip auklėtojos įgyvendina programose keliamus reikalavimus. Auklėtojų darbo kokybę taip pat siūloma patikrinti organizuojant vaikų grupės apklausą žaidimo ar pokalbio forma.

Kiekviena įstaiga turi savo savivaldą. Ikimokyklinėse įstaigose visada būna lopšelio – darželio taryba, pedagogų taryba bei metodiniai būreliai. Juose pedagogų dalyvavimas privalomas. Plačiau aptarsime kiekvieną.

Lopšelio darželio taryba, remiantis Šiaulių lopšelio – darželio „Žibutė“ nuostatais (2006), yra aukščiausia lopšelio – darželio savivaldos institucija, atstovaujanti tėvus, pedagogus, socialinius partnerius ir vietos bendruomenę. Lopšelio – darželio taryba atlieka šias funkcijas:

- Nustato lopšelio – darželio veiklos perspektyvas, pagrindines darbo kryptis, derina veiklos programą, nuostatus, darbo tvarkos taisykles, pareigybės aprašymus, instrukcijas, nustato ugdymo organizavimo tvarką;
- Svarsto siūlymus dėl vaikų žinių, gebėjimų, vertinimo sistemos, papildomų ugdymo užsiėmimų, renginių organizavimo, programų, projektų rengimo. Vertina lopšelio - darželio vadovų veiklą, pareiškia nuomonę jiems atestuojantis, skiria tėvų atstovus į pedagogų atestacijos komisiją ir viešo konkurso laisvai direktoriaus vietai užimti komisiją;
- Inicijuoja vietos bendruomenės, šeimos ir lopšelio – darželio bendradarbiavimą;
- Priima sprendimus dėl lopšelio – darželio įstaigos materialinės bazės gerinimo;
- Svarsto lopšelio darželio pajamų, išlaidų sąmatą, planuoti ir kontroliuoti lėšų paskirstymą, prižiūrėti lopšelio – darželio ūkinę – finansinę veiklą;
- Gali sustabdyti kitų lopšelio – darželio savivaldos institucijų sprendimus, kol jų teisingumą ir teisėtumą ištirs kompetentingos institucijos;
- Lopšelio – darželio taryba už veiklą atsiskaito ją rinkusiems bendruomenės nariams.

Pedagogų taryba Šiaulių lopšelio – darželio „Žibutė“ nuostatose (2006) apibūdinama kaip nuolat veikianti lopšelio – darželio savivaldos institucija pedagogų profesiniams bei bendriesiems klausimams spręsti. „Pedagogų tarybos posėdžiai - kolektyvo mokymo ir auklėjimo priemonė, žmonių tarpusavio santykių, bendravimo mokykla, kiekvieno kolektyvo nario charakterio, sugebėjimų išraiška“ (Staselienė, 1985, p. 24). Tai patys rimčiausi susirinkimai, kurių metu svarstomi mokomojo ir auklėjamojo darbo klausimai. Rengiamasi iš anksto, prieš tai supažindinant pedagogus metodiniuose susirinkimuose su šiai temai aktualiomis naujovėmis, seminaro medžiaga, periodine spauda, metodine literatūra, kalbama apie gerąją darbo patirtį kolektyve, bandoma ją pritaikyti veiklą metu, aptariamos vaizdinės priemonės, jų naudojimo tikslingumas, pravedamos atviros darbo peržiūros, sudaromi perspektyviniai planai. Šiaulių lopšelio – darželio „Žibutė“ nuostatose (2006) išskiriamos šios pedagogų tarybos funkcijos:

- Svarstyti praktinius ir regiono švietimo politikos įgyvendinimo klausimus, diskutuoti dėl įstaigos veiklos programos ir strategijos, aptarti ugdymo planus, analizuoti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programų pasirinkimo realizavimo klausimus;
- Analizuoti ugdymo procesą ir numatyti pedagoginės veiklos tobulinimo būdus aprobuoti įstaigos veiklos kryptis ir individualias ugdymo programas;
- Svarstyti pedagogų atestacijos ir kvalifikacijos klausimus, skatinti inovacijų paiešką, patirties sklaidą;
- Kartu su lopšelio – darželio specialistais, socialiniais darbuotojais aptarti vaikų sveikatos, saugios priežiūros, mitybos ir kalbos korekcijos klausimus;

- Svarstyti pedagoginės etikos klausimus, aptarti ugdymo planus, svarstyti įstaigų metodinę veiklą, organizuoti seminarus, konferencijas, skelbti, platinti metodinę bei informacinę medžiagą;
- Bendrauti ir bendradarbiauti su kitomis įstaigomis.

Pedagogų tarybos posėdžiai, anot A. Stasalienės (1985), nuo kitų susirinkimų skiriasi tematikos oficialumu, aktualumu. Aptariamos tikrintos pamokėlės, analizuojama, kaip tam tikras klausimas sprendžiamas darželyje, atskirose grupėse ar kurios nors auklėtojos. Pasisakymus rengia ir auklėtojos – vienos teorinius, kitos praktinius. Jeigu kuriai auklėtojai sekasi blogiau, jai siūloma paskaityti atitinkamą literatūrą, pasimokyti iš kitų auklėtojų – taip keliama auklėtojos, kuri turi mažai praktikos, kvalifikacija, ugdomas pasitikėjimas savimi. Taip pat posėdyje svarbu diskusijos, į jas, pasak autorės, reikėtų įtraukti kuo daugiau žmonių. Posėdžio pabaigoje yra įvertinami pranešimai, pasisakymai, primenamos svarbiausios posėdžio metu padarytos išvados, kurios bus vadovaujamosi tolesniame darbe ir priimamas bendras nutarimas. Po to kontroliuojama, kaip vykdomas nutarimas, o apie tai kalbama artimiausiame metodiniame susirinkime. Pedagogų tarybos nutarimus yra privaloma vykdyti visiems kolektyvo nariams. Svarbiausią pedagogų tarybos posėdžio uždavinį A. Stasalienė (1985) išskiria kaip auklėjamojo darbo su vaikais tobulinimą, pedagogų metodinį meistriškumą, kūrybinio aktyvumo kėlimą, gerosios patirties apibendrinimą ir įdiegimą.

Ikimokyklinės įstaigos darbas yra daugiaplanis, taigi, pasak A. Stasalienės (1985) nederėtų pamiršti nė vienos jo srities. Metinis darbo planas sudaromas pagal praeitų metų darbo analizę, įtraukiant naują pagrindinį uždavinį.

2.2. Darbas su vaikais, kolegomis, socialiniais partneriais

Šioje veiklos srityje, kaip teigia autorės S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), pedagogo veikla turi būti pagrįsta:

1. socialiniais ryšiais;
2. kiekvieno vaiko potencialo plėtojimu:
  - 2.1. žinoti asmenybės raidą ir vystymąsi, bendrauti su kitais žmonėmis, remtis pasitikėjimu savimi;
  - 2.2. gebėti individualiai dirbti su vaikais, padedant jiems tapti aktyviais visuomenės nariais;
  - 2.3. gebėti pasirinkti ir tobulinti bendradarbiavimo veiklas, kurios didina vaikų kolektyvinį intelektą;
  - 2.4. bendrauti ir bendradarbiauti su kolegomis, siekiant pagerinti ugdymą ir ugdymąsi.

E. Stasalienės (1985) teigimu, auklėtoja, lankiusi kvalifikacijos kėlimo kursus atsiskaito kolektyvui, atsiskaito kolektyvui, leidžia naudotis savo užrašais ir kolegėms. Taip mokosi vieni iš kitų, dalijasi geraja darbo patirtimi.

Pedagoginė veikla ikimokyklinėje įstaigoje, pasak V. Glebuviienės, A. Grabauskienės, Z. Kontautienės (1990), yra ypatinga tuo, kad pedagogai ne tik nuo mažens privalo skiepyti vaikams meilę Tėvynei, pagarbą vyresniesiems, draugiškumą bei gerą elgesį, ugdyt jų pažinimo interesus, gabumus bei kitas pažinimo savybes, bet ir svarbiausia atstoti tėvus, padėti vaikams žengti pirmuosius žingsnius, tarti pirmuosius žodžius.

Stebint vaiką auklėtojai labai svarbu kaupti informaciją, padėsiančią parinkti geriausiai vaikų reikmes tenkinantį veiklos rūšių derinį. P. A. Caughlin, K. A. Hansen, D. Heller, R. K. Kaufmann (1997), siūlo remtis vaikų pomėgiais, kad galėtų į vaikui žinomą veiklą įjungti naujų elementų; poruoti ir grupuoti vaikus, kadangi vaikai geriausiai mokosi vieni iš kitų; pakeisti veiklą, nes vaikai gali žaisti naudodami įvairius tų pačių priemonių derinius, pagal savo sugebėjimus; lavinti reikiamus įgūdžius, auklėtoja turėtų suteikti vaikui galimybę lavinti tam tikrą įgūdį arba susitelkti ties viena sudėtinga užduotimi.

Kaip pastebi A. Stasalienė (1985), auklėtojos vaidmuo ugdant vaiką kaip asmenybę yra be galo svarbus, kadangi vaikai supanašėja su savo auklėtojomis: garsiakalbės auklėtojos – garsiakalbiai vaikai, linksmos auklėtojos – linksmi vaikai, niūrios auklėtojos – niūrūs vaikai. Vaikuose taip pat atsispindi auklėtojos vidinė kultūra, laikysena bei mokėjimas bendrauti, taigi, ruošiant ikimokyklinio ugdymo pedagogus, reikėtų organizuoti daugiau disputų, konferencijų, vakaronių, kurių metu jos išmokytų valdyti auditoriją, bendrauti su žmonėmis, mokytojai kalbėti išraiškingai, sugebėtų vesti pokalbį.

Kaip teigia V. Jakavičius (1998), pedagoginiame patyrimo svarbiausia yra:

- Mokėti analizuoti ugdomąjį – apibūdinti jo fizinį, psichinį ir socialinį išsivystymą, jausti ugdomųjų būsenas, suvokti jų vidinį pasaulį, o taip pat ir nustatyti grupės išsivystymo lygį, joje vyraujančias nuomones, tarpusavio santykius. Reikėtų mokėti nustatyti ir savo nei kitų ugdymo klaidas bei priežastis;
- Mokėti planuoti ugdomąją veiklą – numatyti ugdymo uždavinius bei jiems įgyvendinti reikalingas priemones, taip pat numatyti grupės ir kiekvieno nario vystymosi galimybes;
- Mokėti parinkti tinkamiausius mokslinimo, lavinimo ir auklėjimo metodus ir sugebėti juos kūrybiškai taikyti;
- Mokėti savo nuotaiką, elgseną, aprangą derinti prie grupės;
- Įvaldyti pedagoginę techniką – išmokti pedagoginio takto, sugebėti vertinti ugdytinių nuotaikas bei nukreipti jas norima linkme, matyti kiekvieną esantį grupėje, sudaryti

džiaugsmingą ir kūrybišką darbo nuotaiką, greitai orientuotis konfliktinėse situacijose ir rasti išeitį, raiškiai ir emociškai kalbėti.

P. A. Caughlin, K. A. Hansen, D. Heller, R. K. Kaufmann (1997) teigia, jog ugdytojai privalo išmanyti vaiko vystymosi dėsningumus, kad galėtų parinkti adekvačias ugdymo priemones ir veiklą. Be to pedagogai turėtų atsižvelgti į to paties amžiaus vaikų įgūdžių ir pomėgių skirtingumus. Asmenybės sklaidai pedagogai turėtų sudaryti skatinančią programą, kuri remtųsi vaikų pomėgiais, pažinimo lygiu ir socialine bei emocijne branda, kadangi tokia veikla žadina įgimtą vaikų smalsumą, jutiminės patirties teikiamą džiugesį bei norą tyrinėti kilusias idėjas. Auklėtojos turėtų padėti vaikui rasti jį tenkinančius atsakymus, nesupaprastinant klausimo esmės ir neperkraunant informacija. Be to, pasak autorių, svarbus yra ugdymo individualizavimas, kai atsižvelgiama į vaiko išsivystymo lygį ir planuojama tokia veiklos apimtis, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko mokymąsi. Tačiau nereikia pamiršti, kad individualizuojant reikia gerai išmanyti vaiko vystymąsi ir priderinti veiklą prie jo išsivystymo lygio. Kadangi individualizuojant išmokymo būdas atitinka kiekvieno vaiko išsivystymo lygį, geriau ir menkai išsivysčiusius gebėjimus, vaikai išsiugdo kompetenciją ir savigarbą ir būna pasirengę įveikti kylančius sunkumus.

Grupės įranga, priemonės ir suplanavimas turėtų skatinti kiekvieno vaiko vystymąsi, o parinkta veikla turėtų tikti kiekvienam. Individualizuojant auklėtojos parenkama veikla leidžia kiekvienam vaikui įveikti sunkumus ir patirti sėkmę. Kaip pamini autoriai P. A. Caughlin, K. A. Hansen, D. Heller, R. K. Kaufmann (1997), auklėtoja, lanksčiai planuodama įdomią veiklą bei stebėdama vaikus keičia arba derina veiklą ir stebėjimo būdus. Kai ikimokyklinis ugdymas individualizuotas, vaikai gali vystytis savo ritmu, kadangi grupės aplinka yra dinamiška ir nuolat kintanti, pilna priemonių ir veiklos, atitinkančios individualius vaiko poreikius bei vystymosi stadijas. O taip pat ir dienvakarijėje nemažai laiko skiriama vaikų veiklai mažomis grupelėmis, savarankiškai, vadovaujant auklėtojai.

2.3. Darbas su visuomene

Šioje veiklos srityje, kaip teigia S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), pedagogas privalo prisidėti prie vaikų rengimo tapti Lietuvos piliečiais, pagarbos jausmą įvairioms kultūroms ir jų supratimą.

O. Tījūnėlienė (2008) teigia, jog „pedagoginė savimone“ yra teigiamas profesionalaus ugdytojo santykis su savimi kaip žmogumi ir profesijos atstovu, su atliekama veikla, aplinka, su įsisažymėjimu privalomų vaidmenų, adekvačiu jų reikšmės supratimu, veiklos prasmės bei su tuo susijusių asmeninių savybių tobulinimu ir kompetencijų didinimu, su kokybiška veikla ne tik ugdymo institucijoje, bet ir už jos ribų. Taip pat pedagogas turėtų pasižymėti stipria pedagogine savimone, kadangi dirbantiems pedagogini darbą svarbu, jog pedagoginė savimone būtų

neatsiejama nuo tautos kaip bendruomenės, kuriai pedagogas priklauso, nuo pilietinės visuomenės reikmių tenkinimo, prigimtinės ir bendražmogiškosios kultūros, į kurią jis atsiremia stiprindamas savo ir auklėtinių žmogiškąją vertę, ieškodamas joje vertybių. Lietuvai įsitraukus į naujas struktūras, įvykus esminiams pokyčiams politiniame, ekonominiame, socialiniame jos gyvenime, O. Tījūnėlienės (2008) teigimu, iš pašaukimo dirbančiam pedagogui tenka keisti santykius su savimi, vaikais, ugdymo įstaigos bendruomenės nariais, prigimtinė ir bendražmogiškąja, ypač europine, kultūra. Taip pat turi stiprėti pedagoginė jo savimonė kadangi pilietinės visuomenės narių veikla turi tiesioginės įtakos ugdymo įstaigai, pedagogui, jo veiklos motyvacijai, pašaukimo vaidmenų esmės ir prasmės įsisąmoninimui, bendro gyvenimo pažangai ir gerovei.

Auklėtojos ir tėvų bendravimas yra labai svarbus. Taigi, pasak A. Staselienės (1985), auklėtoja, kasdien susitikdama su tėvais turi galimybę perduoti pedagogines žinias. Bendraujant su tėvais atsiskleidžia auklėtojos vidinė kultūra, išsiauklėjimas, takto pavyzdys, taigi jos tonas negali būti nei grubus, nei formalus. Kadangi vaiko auklėjime dalyvauja ir tėvai, ir pedagogai svarbu šį darbą dirbti vieningai, keliant tuos pačius reikalavimus. Auklėtojos turėtų sumaniai įtraukti į darželio gyvenimą tėvus, siekti tarpusavio bendradarbiavimo.

2.4. Ikimokyklinio ugdymo pedagogo vaidmenys ir jų kaita

Kaip teigia A. Staselienė (1985), geram pedagoginio proceso organizavimui ikimokyklinėje įstaigoje įtakos turi daug veiksnių – tai darbuotojai, jų dalykinis bei metodinis pasirėngimas, materialinė bazė, vaizdinės mokymo priemonės, tinkamai parenkami mokymo metodai, pedagogai ir vaikų nuotaika. Kaip teigia autorė, auklėtoja pirmiausia turėtų įgyti tvirtų pedagoginių ir metodinių žinių, būti išsilavinusi, politiškai išprususi, turi mokėti dialektiškai vertinti visuomeninius gyvenimo reiškinius, sąžiningai žiūrėti į savo darbą, būti švelni vaikams. Taigi, didelis dėmesys skiriamas auklėtojos savišvietai, kvalifikacijai ir bendram išsilavinimui. N. Babović, S. Irović (2003) nuomone, auklėtojos vaidmuo yra svarbiausias socialinių ir edukacinių programų komponentas. V. Glebuviėnės, A. Grabauskienės, Z. Kontautienės (1990) teigimu aktyvi, sąmoninga asmenybė formuojasi jau vaikystėje, taigi ikimokyklinio ugdymo pedagogės formuoja savo ugdytinių vaikystę, kuri V. Gražienės, R. Rimkienės (1993) teigimu, yra nepakartojama žmogaus gyvenimo vertybė. Taigi ikimokyklinis ugdymas turi sudaryti palankiausias sąlygas vaikui atsiskleisti ir tobulėti, taip pat labai svarbu atsižvelgti į kiekvieno vaiko kultūrinę ir socialinę patirtį, individualias galimybes, padėti jam integruotis į visuomenę. Reikia nepamiršti kurti stimuliuojančią aplinką ir bendravimą, taip pat derėtų pateikti tokį ugdymo turinį, kuris būtų ne suskaidytas, o formuotų vientisą, nedalomą pasaulio vaizdą. Autorių nuomone reikėtų sukurti tokio ugdymo prielaidas, kad tarp vaiko ir aplinkos atsirastų vientisas ryšys.

Pasak V. Glebuviienės, A. Grabauskienės, Z. Kontautienės (1990) ikimokyklinė pedagogika yra mokslas apie ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą bei jo dėsningumus, o taip pat turinio ir metodų numatymą ikimokyklinėse įstaigose bei ikimokyklinių įstaigų ir šeimos auklėjamojo poveikio vieningumo problemų sprendimą.

Kaip teigia A. Gučas (1994), ikimokyklinio ugdymo įstaiga sudaro palankias sąlygas vaiko funkcinėi veiklai, intensyviai psichofizinių funkcijų plėtotei, skatinančiai ir interesų plitimą. Be to, pasak autoriaus, vaikas, lankydamas ikimokyklinę įstaigą greičiau subręsta, išsiugdo savo psichofizines galias, tobulina darbo įgūdžius.

„Svarbiausias vaikų ugdymo darželyje tikslas – bendradarbiaujant su šeima, puoselėti visas vaiko galias, lemiančias vaiko asmenybės vystymosi ir jo integracijos į visuomenę (socializacijos) sėkmę“ (Monkevičienė, 1993. p. 5). Ikimokykliniame ugdyme svarbu sudaryti kuo palankesnes sąlygas perimti tautos dvasinės kultūros pagrindus, saugoti ir stiprinti vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, puoselėti jo prigimtį, tenkinti svarbiausius poreikius (judėjimo, fizinio ir psichinio saugumo, bendravimo, pažinimo, asmeninio vertingumo, saviraiškos), ugdyti psichines vaiko galias, stimuliuojant asmenybės pagrindų formavimąsi, puoselėjant jos individualumą, iniciatyvumą, kūrybiškumą.

O. Tijūnėlienė (2005) teigia, jog J. A. Komenskis išskiria šias pagrindines pedagogo funkcijas: norėti atlikti pareigas ir jas gerai atlikti, skleisti mokslo šviesą, dirbti atsakingai, vengti prievartos, globoti auklėtinius, tapti jų pagalbininku, pažinti Dievą.

B. Koster, F. Korthagen, T. Wubbels, J. Hoornweg (1995) teigimu, svarbi auklėtojos vaidmens išraiška yra įgūdžiai ir jų panaudojimas ugdymo procese, taigi, pedagogas turi planuoti, įvertinti ir įgyvendinti savo vaidmenis. Be to, norint būti gera auklėtoja, reikia įgyti būtinus gebėjimus. Kaip teigia autoriai, pedagogų vaidmenys pasako, ką jie turi daryti savo pedagoginiame darbe.

Ikimokyklinėje įstaigoje artimiausias vaikų draugas yra auklėtoja, kurią galima apkabinti, glostyti plaukus, išsakyti pačias didžiausias paslaptis, pabrėžia A. Staselienė (1985).

V. Jakavičiaus (1998) teigimu, norint dirbti pedagoginį darbą reikia turėti dvi svarbiausias prigimtines savybes – meilę vaikams ir pakantumą, nes jei nebus meilės ir pakantumo, nepavyks organizuotai įgyvendinti to, kas sumanyta. Be šių savybių svarbios yra ir temperamento savybės, kurios lemia bendravimą su ugdytiniais. Melancholikui ir flegmatikui būtų sunkiau pradėti bendrauti, tačiau tai atperka meilė ir pakanta savo ugdytiniais. Meilės vaikams nereikėtų viešai demonstruoti, nes dažnai ji esti veidmainiška, o tai vaikai labai greitai perpranta. Autorius pamini ir įgyjamas savybes, kurios būtinai pedagogui – dorovingumas, intelektualumas ir dvasingumas. Kalbant apie dorovingumą pedagogui ypač būtinai yra humanistinės nuostatos ir sąžiningumas. Pedagogas turėtų būti mažslus, tada ir jo akiratis bus platesnis ir bus maloniau su juo bendrauti.

Aptartos savybės, ypač dorovingumas, intelektualumas ir pedagoginis taktas, padeda pedagogui pelnyti autoritetą visuomenėje, kas palengvina bendravimą su tėvais bei kitų institucijų ugdytojais, vienijant jų pastangas ugdytinių labui. Išskiriamos ir pedagoginio darbo profesinės savybės tokios kaip:

- Savo pedagoginės veiklos suvokimas – padėti asmenybei skleisti ją mokslinant, lavinant, auklėjant;
- Ugdytinio pažinimas ir įsisąmoninimas, koks vaidmuo tarp kitų ugdymo institucijų tenka mokyklai;
- Ugdymo reiškinių ir jų lemiančių veiksnių supratimas;
- Ugdymo tikslo, ugdymo vertybių žinojimas ir jų pagrindimas savo profesinėje veikloje.

Dirbant ikimokyklinėje įstaigoje be galo svarbus yra auklėtojos taktas, vidinė kultūra, mokėjimas bendrauti, sugebėjimas būti vaikui draugu, bet kartu ir mokytoju. Vaikus reikia mylėti, gerbti, jų neįžeidinėti, bet tarp auklėtojos ir auklėtinio, kaip teigia A. Stasalienė (1985), turi būti tam tikras atstumas, kadangi ji praras autoritetą ir vaikai jos nebeklausys. Taigi, reikia nepamiršti, kad auklėtoja yra antroji mama, visų slapčiausių minčių patikėtinė, pats geriausias vyresnis draugas, kurį reikia gerbti.

3. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGO PROFESINĖS KOMPETENCIJOS

3.1. Kompetencijos samprata ir kompetencijų raiškos tipai

Apie kompetencijos sąvoką kalba daug autorių. Šis terminas apima plačią sąvoką, taigi literatūroje kompetencijoms grindžiamam ikimokyklinių įstaigų pedagogų rengimui, gebėjimų ir kompetencijų sąvokos dažnai vartojamos sinonimiškai, teigia E. Jurašaitė (2004b). Pasak autorės, kompetencijos padeda apibrėžti žmogaus gebėjimų potencialą, kuris kuo tiksliau būtų apibūdintas ir pateiktas darbo vietoje, kadangi gebėjimai apibūdinami kaip pajėgumas kažką padaryti, atlikti praktiškai. P. Jucevičienė, D. Lepaitė (2000) teigia, kad kompetencija, kaip ugdymo programos tikslas, turi būti apibrėžta veikloje, kita vertus, kompetencijos ir veiklos lygių santykis tampa problemiškas dėl vis labiau kintančio veiklos pobūdžio bet kurioje profesinėje veikloje. R. Adamonienė (2001) teigia, jog kompetencija – tai atskiro pedagogo savita raiška veikloje, pagrįsta jo profesiniais, pedagoginiais ir asmeniniais gebėjimais, kadangi visuminę profesijos pedagogo kompetenciją pirmiausia apibūdina jo profesinis, pedagoginis ir psichologinis pasiruošimas.

Profesinės kompetencijos sąvoka, pasak N. Bankauskienės, A. Liaudanskienės, J. Navickaitės (2007), konkretaus darbo procese nebūtinai reiškia vien tik įgytos kvalifikacijos realizavimą, o yra traktuojama kaip darbuotojo ar komandos gebėjimas pasiekti aktualų organizacijai tikslą bei realizuoti įvairius vaidmenis, kurie kinta priklausomai nuo veiklos pasaulio reikalavimų.

Kompetentingas darbuotojas, anot D. Lepaitės (2003), geba atlikti konkrečią veiklą pagal nurodytą standartą, aktualų konkrečiai darbinei organizacijai ir konkrečiam darbui. Kompetencija apima dvi iš esmės skirtingas reikšmes. Pasak D. Lepaitės (2003), tyrinėtojai kalba apie dvilypę kompetencijos fenomeno prasmę. Iš vienos pusės – tai elgsena, kurią, suskaidytą į atskiras dalis (fragmentuota kompetencija), galima stebėti ir įvertinti darbo vietoje. Tačiau yra ir holistinė kompetencija – tai gebėjimas įvertinti naują situaciją, pasirinkti tinkamus veiklos metodus ir nuolat integruoti dalykines bei profesines žinias. Remiantis nagrinėta literatūra kompetencijas galima suskirstyti taip:

- **Kompetencija kaip tam tikra asmenybės savybė, sugebėjimas.** V. Vaitkevičiūtė (1999) sąvoką kompetencija aiškina kaip funkcinį gebėjimą adekvačiai atlikti tam tikrą veiklą, turėti jai pakankamai žinių, įgūdžių, energijos, taip pat, pasak autorės, žmogaus kompetencijos svarba tuo didesnė, kuo reikšmingesnis jo socialinis vaidmuo. Šiam teiginiui pritaria ir R. Laužackas, K. Pukelis (2000) teigdami, kad kompetencija yra sugebėjimas atlikti pateiktas užduotis realioje ar imituojamoje darbo situacijoje, bei L. Jovaiša (1993) priskirdamas šiai sąvokai gebėjimo pagal

kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai atlikti veiklą, įgaliojimų turėjimą ką nors daryti, labai kvalifikuotą žinojimą, reikšmę.

- **Kompetencija kaip tam tikra asmeniui suteikta teisė, įgaliojimai ką nors spręsti ar daryti.** Tokią nagrinėjamos sąvokos reikšmę išskiria A. Mackevičienė (1999), kuri mano, kad kompetencija galima vadinti visumą kurio nors organo arba pareigūno teisių ir pareigų, nustatytų to organo statuto ar nuostatų. Šiai nuomonei pritaria ir L. Jovaiša (1993), pabrėždamas, kad kompetencija gali būti vadinamas ir įgaliojimų turėjimas ką nors daryti.
- **Kompetencija - tam tikros specialisto veiklos raiška.** Šią nagrinėjamos sąvokos reikšmę išskiria R. Laužackas, K. Pukelis (2000) teigdami, kad kompetencija - efektyvios veiklos demonstravimas, bei R. Adamonienė (2001), kurios manymu, ši sąvoka reiškia atskiro pedagogo savitą raišką veikloje, pagrįstą jo profesiniais, pedagoginiais ir asmeniniais gebėjimais. P. Jucevičienė bei D. Lepaitė (2000) pritaria teigdamas, kad žinios, mokėjimai, įgūdžiai sąlygoja kvalifikacijos suteikimą, taip pat kompetencija - tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygotas individo žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių bei vertybių.

B. Koster, F. Korthagen, T. Wubbels, J. Hoornweg (1995) teigia, jog svarbūs pedagogų kompetencijų aspektai yra šie: sėkminga patirtis, žinios apie ikimokyklinio ugdymo įstaigą, kvalifikacijos valdymas bei gebėjimai.

S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) pedagogų kompetencijas suskirsto į keturias grupes: kognityvinę, funkcinę, asmeninę ir etinę. Kiekvieną jų aptarsime plačiau.

3.2. Kognityvinės kompetencijos

Beveik visa žmogaus veikla yra nuolatinis bendradarbiavimas, kadangi kalbame bendra kalba, turime įstatymus, pagal kuriuos elgiamės, gyvename šeimose ir praleidžiame laiką įvairiose bendruomenėse, pabrėžia A. Aksinavičienė (2001). Tai ypač aktualu pedagogams, kurių profesinė veikla, kaip teigia R. Girdzijauskienė (2005), prasideda bendravimu, kurio kokybė yra vienas iš svarbiausių pedagoginės veiklos sėkmės garantų. Taigi, pedagogo komunikaciniai gebėjimai leidžia jam lengvai užmegzti tarpasmeninius santykius, sėkmingai plėtoti dialogą, sukurti prielankumo ir pasitikėjimo atmosferą. Auklėtojas šiuos gebėjimus gali atskleisti bendraudamas su ugdytiniais individualiai arba grupėmis, tėvais, bendradarbiais, ugdymo įstaigos administracija.

S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) kognityvinę pedagogų kompetenciją išskaido į smulkesnes: komunikacinę ir informacijos valdymo kompetenciją, tiriamosios veiklos kompetenciją, reflektavimo ir mokymosi mokyti kompetenciją. Šios kontekstinės ir bendrosios ugdymo kompetencijos, pasak mokslininkų, dar skirstomos į gebėjimus.

Komunikacinę ir informacijos valdymo kompetenciją, pasak S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006), sudaro: gebėjimas naudoti verbalinius ir neverbalinius komunikavimo būdus skatinant vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą; gebėjimas atrinkti ugdymui(si) aktualią informaciją iš įvairių šaltinių; gebėjimas taisyklingai vartoti kalbą realioje ir/ar virtualioje aplinkoje; gebėjimas bendrauti (raštu ir žodžiu) užsienio kalba (-omis); gebėjimas derinti savo ir kitų žmonių požiūrius bei idėjas dalyvaujant derybose, siekiant konsensuso grupėse ir/ar komandose bei pristatant idėjas plačiai auditorijai; gebėjimas naudoti masinės informacijos priemones siekiant specialių švietimo tikslų.

R. Girdzijauskienė (2005), pamini, jog didelis dėmesys yra skiriamas pedagogo gebėjimui aiškiai ir vaizdingai kalbėti, valdyti savo balsą, tačiau vien to auklėtojui nepakanka, kadangi kalbos vaizdingumas yra neatsiejamas nuo gyvo reagavimo į vaikų idėjas bei jausmus, mokėjimo savo emocijas reikšti taip, kad ugdytiniai jas suvoktų. Taip pat teigia ir autorės V. Glebuviene, A. Grabauskienė, Z. Kontautienė (1990), pažymėdamos, jog ikimokyklinės įstaigos pedagogės turi būti geros oratorės ir aktorės – kalba turi būti aukštos kultūros, turi gebėti kaitalioti balso intonaciją, raiškiai gestikuliuoti bei gerai valdyti mimiką. Be to, kaip teigia R. Girdzijauskienė (2005), yra svarbu gera auklėtojo nuotaika, jo žvalumas, entuziazmas, ugdomosios veiklos pomėgis aktyvina vaikus, žadina jų interesus, teigiamai veikia ugdymosi motyvaciją ir rezultatus.

Naujas ugdymo turinys ir nauji metodai, pasak V. Brazdeikio (2003), yra siejami su informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis, kurių veiksmingas naudojimas priklauso nuo pedagogo veiklos. Autoriaus teigimu, informacijos ir komunikacijos priemonių diegimas daro teigiamą įtaką ugdymui, nes yra tiesiogiai siejamas su ugdymu(si) bei jo rezultatų gerinimu, profesionaliu tobulėjimu, dėl to atsiranda būtinybė pedagogui įgyti informacijos ir komunikacijos naudojimo bei taikymo kompetenciją. Be to komunikacinė ir informacijos valdymo kompetencija gali būti kaip dalis redukuotos pedagogo kompetencijos.

Reflektavimo ir mokymosi mokyti kompetencija. S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), teigia, jog šią kompetenciją sudaro: gebėjimas įvertinti profesinės praktikos privalumus ir trūkumus numatant profesinio tobulėjimo perspektyvas; gebėjimas nuolat vertinti savo sprendimus darant poveikį vaikams, jų tėvams ir ikimokyklinės įstaigos bendruomenei; gebėjimas tikslingai pasirinkti programas kompetencijoms ar/ir kvalifikacijoms įgyti; gebėjimas vadovautis mokymosi visą gyvenimą nuostata tikslingai atnaujinant žinias ir lavinant įgūdžius; gebėjimas naudoti inovacinę patirtį žinių ir įgūdžių atnaujinimui; gebėjimas remtis kitų pedagogų praktine patirtimi ir pozityviai reaguoti į grįžtamąjį ryšį; gebėjimas panaudoti institucijos suteikiamas galimybes kvalifikacijos tobulinimui

Šiuolaikinis pedagogas, pasak R. Girdzijauskienės (2005), tai pedagogas, kuris nuolat mokosi ir plėtoja savo žinias, mokymo būdų repertuarą. Pedagoginiai gebėjimai yra iš dalies įgimti,

iš dalies išsiugdomi. Kai kuriuos iš jų paveldime, kiti susiformuoja vaikystėje, teigia autorė, dar kiti formuojasi visą gyvenimą, taigi įgytus gebėjimus galima toliau plėtoti, tobulinti, o tuos, kurių stokojama, ugdyti, kadangi pedagogas yra svarbiausias paties savęs ugdytojas.

E. Jurašaitė – Harbison (2004a) pastebi, jog auklėtojų kompetencijos yra ne tik saviugda, ir kvalifikacijos tobulinimas, bet ir aktyvi pozicija tobulinanti ugdymo sistemą. Taigi, šioje kompetencijoje, pasak autorės, yra pabrėžiamas humanistinis požiūris į ugdymą bei aktyvus pedagogo, kaip kaitos subjekto, vaidmuo.

Tiriamosios veiklos kompetencija S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006) teigimu yra: gebėjimas organizuoti profesinės veiklos tyrimą; gebėjimas organizuoti ugdymo(si) poreikių tyrimą bendradarbiaujant su ikimokyklinės įstaigos bendruomene, tėvais, socialiniais partneriais; gebėjimas apdoroti tyrimo duomenis naudojant informacines technologijas, gebėjimas analizuoti, interpretuoti tyrimo duomenis.

E. Jurašaitės – Harbison (2004a) nuomone, auklėtojų kompetencijos yra ne tik saviugda, ir kvalifikacijos tobulinimas, bet ir aktyvi pozicija tobulinanti ugdymo sistemą. Iš to galima spręsti, jog šis modelis orientuotas ir į pedagogo kūrybinės galios, gebėjimų, žinių, įpročių bei vertybinių orientacijų holistinę išvalgą. Taip pat galime teigti, jog tai kompetencija, kuri apibūdina pedagogų nuostatas dėl kaitos ir jų gebėjimą inicijuoti kaitą bei dalyvauti kaitos procesuose. Vadinasi, reikia matyti ir kelti savo darbe naujus tikslus, taikyti inovacinius metodus, keisti ugdymo proceso organizavimą.

3.3. Funkcinės kompetencijos

Autorės S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) funkcinę pedagogų kompetenciją išskaido dar į: informacinių technologijų naudojimo kompetenciją, organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetenciją, dalyko turinio planavimo bei tobulinimo kompetenciją, ugdymo(si) aplinkų kūrimo kompetenciją, mokymo/mokymosi proceso valdymo kompetenciją, mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo kompetenciją. Šios kontekstinės ir bendrosios ugdymo kompetencijos, pasak mokslininkų, dar skirstomos į gebėjimus.

Informacijų technologijų valdymo kompetencija, kaip teigia S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), sudaro gebėjimas naudoti informacines technologijas ugdymo(si) procese, ruošiant tekstinę ir vaizdinę informaciją, naudojantis pagrindinėmis interneto paslaugomis bei elektroniniu paštu; gebėjimas naudoti informacines technologijas rengiant ugdymo(si) priemones.

V. Brazdeikis (2003) teigia, jog pedagogo supratimas, kaip ir kada naudoti priemones, ugdymo(si) turinio pateikimą, nukreiptas į ugdymą(si), bei informacinių ir komunikacinių technologijų integravimas su ugdymo turiniu, informacinių technologijų įrengimas daugelyje ikimokyklinių įstaigų, platus programinės įrangos naudojimas, užtikrinta interneto prieiga, didinanti

interneto naudojimą ugdymui(si) ir platesni informacijos tyrinėjimai teikia ikimokyklinio ugdymo pedagogams planingai įgyvendinti vaikų ugdymo(si) procesą.

Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetencija, S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006) nuomone, yra gebėjimas dalyvauti ikimokyklinio ugdymo įstaigos kaitoje; gebėjimas apibrėžti ikimokyklinio ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis bei funkcijas įstaigos tobulinimo kontekste; gebėjimas produktyviai dalyvauti susirinkimuose; gebėjimas adekvačiai vertinti problemiškas situacijas ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje; gebėjimas vadovautis ikimokyklinio ugdymo įstaigos kaitą reglamentuojančiais dokumentais; gebėjimas konsultuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenę visuomenei aktualiais klausimais; gebėjimas derinti individualų kvalifikacijos kėlimą su ikimokyklinio ugdymo įstaigos kaitos poreikiais; gebėjimas dalyvauti ikimokyklinio ugdymo(si) įstaigos kaitos stebėsenoje.

Vartant įvairius Lietuvos švietimo dokumentus, pabrėžia D. Hopkins, M. Ainscow, M. West (2001), į akis pirmiausia krinta tai, kad dažniausiai aprašomi reikalavimai pedagogui, jo pareigos ir nė žodžio nepasakoma apie karjeros planavimą, skatinimo formas. Nereikėtų užmiršti, jog noras būti vertinamam žmogui yra įgimtas. Auklėtojas - besimokančios visuomenės pilietis, todėl jo asmeninės savybės - atvirumas naujovėms, kūrybiškumas, bendradarbiavimo įgūdžiai ir pasiryžimas nuolat atnaujinti savo žinias - yra ir profesinės sėkmės prielaida. Šiai nuomonei taip pat pritariama ir straipsnyje į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001), ir teigiama, jog tik tie pedagogai, kurie pastoviai kelia savo kvalifikaciją, gali pasiekti aukšto profesionalumo lygio ir savo asmeniniu pavyzdžiu modeliuoti teigiamą požiūrį į ugdymą(si) jų ugdomiems vaikams, paskatinti vaikus tapti žmonėmis, besimokančiais visą gyvenimą.

Ugdymo(si) aplinkų kūrimo kompetencija S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006) teigimu, yra gebėjimas kurti saugią ugdymo(si) aplinką, palaikančią vaiko emocinį, socialinį, intelektualinį, dvasinį vystymąsi; gebėjimas užtikrinti saugų bei efektyvų fizinės erdvės, informacijos ir komunikacijos technologijų, įrankių ir priemonių naudojimą; gebėjimas kurti toleranciją ir bendradarbiavimą skatinančią aplinką, kurioje vaikas turi galimybę rodyti iniciatyvą, veikti savarankiškai ir atrasti bendraminčių; gebėjimas kurti pokyčiams palankią ugdymo(si) aplinką, kurioje vaikai jaučiasi saugūs ir pasitikintys savimi bei kitais; gebėjimas įtraukti tėvus į palankios ugdymo(si) aplinkos kūrimą; gebėjimas racionaliai naudoti esamus ir papildomus išteklius kuriant palankias ugdymui(si) sąlygas.

V. Gražienė, R. Rimkienė (1991) pabrėžia, jog darželio ugdomoji aplinka turi būti sudaryta tokia, kad vaikai galėtų laisvai veikti, o priemonės ir žaislai parinkti tokie, kad padėtų vaikui lavintis be dažno tiesioginio auklėtojos vadovavimo ir taip ugdytų vaikų savarankiškumą. Taip pat auklėtoja turėtų vaikams leisti pasirinkti norimą veiklą.

Ugdymo turinio planavimo ir tobulinimo kompetencija autorių S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006) nuomone, yra gebėjimas parengti ugdymo(si) programą remiantis ugdymą(si) reglamentuojančiais dokumentais; gebėjimas adaptuoti ugdymo(si) programą vaikų poreikiams; gebėjimas atrinkti ugdymo(si) metodus adekvačius ugdymo(si) tikslų pasiekimui; gebėjimas parengti ugdytiniams įdomią ir patrauklią ugdymo(si) medžiagą; gebėjimas atnaujinti ugdymo(si) turinį reaguojant į aplinkos kaitą; gebėjimas numatyti išteklius, būtinus ugdymo(si) tikslams pasiekti; gebėjimas prognozuoti ugdymo(si) sunkumus.

Mokėjimas planuoti savo ir kitų laiką, atrinkti bei tikslingai pritaikyti mokomąją medžiagą, pasirinkti racionalius mokymo metodus bei įvairias veiklos formas, kryptingai organizuoti auklėtinių veiklą bei jai vadovauti yra organizaciniai gebėjimai, kurie, pasak R. Girdzijauskienės (2005), mažiausiai matoma pedagoginės veiklos sritis, apimanti mokomosios medžiagos pasirinkimą, konkrečios veiklos organizavimą, ilgalaikių ugdymo tikslų įgyvendinimą. Tiesioginės sąveikos su vaikais metu svarbu ne tik pasirinkti tinkamus ir atitinkančius jų gebėjimus ugdymo metodus, bet ir taip organizuoti ugdymą, kad į darbą būtų įtraukti visi ugdytiniai, sekti ir koreguoti jų ugdymosi dinamiką, skatinti aktyvumą, reaguoti į pavienių vaikų ugdymosi problemas.

Ugdymo/ugdymosi proceso valdymo kompetencija, pagal S. Saulėnienę, V. Žydžiūnaitę, E. Katiliūtę (2006), yra gebėjimas taikyti įvairias psichosocialines ir edukacines intervencijas, padedančias valdyti konfliktus ir priimti sprendimus; gebėjimas efektyviai panaudoti laiko išteklius organizuojant ugdymą(si); gebėjimas tikslingai taikyti šiuolaikines ugdymo(si) technologijas bei metodus; gebėjimas naudoti įvairias ugdymo(si) strategijas, plėtojančias vaikų kritinį mąstymą, problemų sprendimą ir kūrybiškumą; gebėjimas kontroliuoti ugdymo(si) procesą, užtikrinant visų vaikų aktyvų dalyvavimą; gebėjimas organizuoti individualų ugdymą(si) atsižvelgiant į vaikų poreikius ir į aplinkos veiksnius; gebėjimas efektyviai dalyvauti kuriant ir įgyvendinant vaikų su negalia integravimą į grupę.

Remiantis E. Jurašaitė – Harbison (2004a), Taip pat galime teigti, jog tai kompetencija, kuri apibūdina pedagogų nuostatas dėl kaitos ir jų gebėjimą inicijuoti kaitą bei dalyvauti kaitos procesuose. Vadinasi, reikia matyti ir kelti savo darbe naujus tikslus, taikyti inovacinius metodus, keisti ugdymo proceso organizavimą.

„Mokytojų bendruomenės, kurios geba išmintingai ir sutartinai bendrauti su naujovių ir reformų skleidėjais, geba ir nori taikyti pasirinktas naujoves, tinkamas numatytiems tikslams bei aplinkybėms, gali sukurti kolektyvinę jėgą ir pasitikėjimą“ (Gilienė, 2001, p. 5).

E. Jurašaitė – Harbison (2004a) teigia, jog pagrindinė šios kompetencijos veikla yra problemų sprendimas, sprendimų priėmimas ir atitinkami veiksmai. Taigi, auklėtoja turi gebėti laiku spręsti kylančias problemas, atsižvelgti į galimą trumpalaikį ir ilgalaikį šių sprendimų poveikį, tačiau nereikia pamiršti ir vadybos gebėjimų – aiškiai ir konkrečiai apibrėžti užduotį, matyti tuos, kuriems

reikia pagalbos, motyvuoti ir suteikti erdvės bei laiko kūrybingai atlikti užduotis. Autorė pabrėžia, jog sprendimų priėmimas yra vienas iš pedagogo dažniausiai atliekamų veiksmų, kadangi jo veikla yra prilyginama įtemptam vadybininko darbui, kai kasdien reikia priimti šimtus sprendimų. E. Jurašaitė (2004b) nepamiršta, jog pedagogo sprendimai apie tai, kokią medžiagą naudoti vienai ar kitai veiklai su vaikais, kaip spręsti nepatenkinamo elgesio problemas, tartis vienu ar kitu klausimu su kitais ikimokyklinio ugdymo įstaigos pedagogais, tėvais, darželio administracija yra labai svarbūs jo profesinėje veikloje.

R. Girdzijauskienė (2005) pamini ir auklėtojos kūrybinius gebėjimus, kurie ugdymo procesą padaro džiaugsmingu ir įdomiu. „Kūrybiniai gebėjimai neatskiriami nuo naujų mokymo metodų ieškojimų, neįprasto jų panaudojimo, originalių mokymo formų atradimo ir taikymo“ (Girdzijauskienė, 2005. p. 6). Tai sudaro sąlygas originaliau, tikslingiau organizuoti ugdomąjį procesą, tobulinti tarpasmeninių ryšių kultūrą, pasiekti vis geresnius darbo rezultatus ir ugdymą paversti įdomu ir džiaugsmingu, suteikti jam naujumo ir originalumo. Taip pat, pasak autorės, auklėtojas privalo logiškai, įtaigiai perteikti ugdomąją medžiagą.

3.4. Asmeninės kompetencijos

S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) asmeninę pedagogų kompetenciją išskaido į vaiko pažinimo kompetenciją, bendravimo ir bendradarbiavimo kompetenciją, profesinio tobulėjimo kompetenciją, tarpkultūrinę kompetenciją. Šios kontekstinės ir bendrosios ugdymo kompetencijos, pasak mokslininkių, dar skirstomos į gebėjimus.

Vaiko pažinimo kompetencija, kaip teigia autorės S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) yra gebėjimas adekvačiai suprasti ir konstruktyviai panaudoti vaiko galimybes, sąlygojamas jo sociokultūrinės aplinkos: gebėjimas panaudoti žinias apie vaiką ir jo poreikius kuriant ugdymo(si) prielaidas; gebėjimas vadovaujantis psichologijos teorijomis (įvertinant vaikų vystymąsi, pažintines galias ir veiklą; gebėjimas empatiškai identifikuoti vaiko emocinius sunkumus ir ypatingą nerimą; gebėjimas atpažinti specialius vaikų poreikius suteikiant papildomą pagalbą; gebėjimas pastebėti tuos vaikus, kuriems reikia pagalbos; gebėjimas laiku spręsti kylančias problemas; gebėjimas padėti vaikams atpažinti, įvertinti ir kontroliuoti emocijas; gebėjimas identifikuoti išimtinius atvejus, keliančius grėsmę vaiko sveikatai ir psichosocialinei raidai.

J. Bakūnaitė (1998) teigia, jog reikia siekti, kad vaikų darželyje būtų įdomi ir įvairi veikla, atitinkanti jų galimybes ir poreikius, padedanti vaikui atskleisti savo sugebėjimus ir silpnybes, suvokti, kaip jis gali keistis į gerąją pusę. Taigi, reikėtų vengti situacijų, kurios slopina jo veiklą, ir padėti išsiugdyti tokias savybes, kurios būtinos tolesniam asmenybės ugdymui.

Taip pat šiai kompetencijai priskiriamas vaikų amžiaus raidos ypatumų žinojimas, žaidimų vaidmens bei pobūdžio vaikystėje supratimas. Tos pačios nuomonės yra ir V. Glebuviene, A.

Grabauskienė, Z. Kontautienė (1990), kurių teigimu, ugdymo sėkmė priklauso ir nuo to, kiek ugdytojai pažįsta ugdytinių amžiaus ir individualias ypatybes, nes pasak autorių, pagal vaiko amžiaus išgales ir ypatybes keliami ugdymo uždaviniai, o be to parenkamos pedagoginio poveikio priemonės bei metodai.

Bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija, pasak S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006) yra gebėjimas skatinti aktyvų vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą grupėje; gebėjimas bendradarbiauti su kolegomis, pagalbiniu personalu, profesinio konsultavimo ir kitais specialistais kuriant ugdymo(si) prielaidas; gebėjimas efektyviai dalyvauti grupės ir/ar komandos darbe plėtojant toleranciją skirtingiems požiūriams ir socialinei įvairovei; gebėjimas bendrauti su vaikų tėvais ar globėjais pripažįstant jų vaidmenį, teises ir atsakomybę kuriant ugdymo(si) prielaidas; gebėjimas įtraukti vaikų tėvus į ikimokyklinio ugdymo įstaigos gyvenimą; gebėjimas bendradarbiauti su pagalba vaikui ir šeimai teikiančiomis organizacijomis; gebėjimas inicijuoti bendradarbiavimą tarp ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir organizacijų, kuriose vaikai galėtų papildomai vystyti savo gebėjimus;

R. Girdzijauskienė (2005) pabrėžia, jog auklėtojai ypač svarbu mokėti užmegzti nuoširdžius santykius su ugdytiniais, juos išklaudyti, suprasti jų išgyvenimus, kadangi, pasak autorės, vaikai dažnai sako, jog geri auklėtojai tie, kurie skatina atskleisti geriausias savybes, skiria jiems laiko, siekia juos suprasti kaip žmones, sudaro sąlygas gerai jaustis. A. Akstinaičienė (2001), pamini, jog pedagogas turėtų būti ugdytinio draugas ir pažinimo vadovas, nes, pasak autorės, nuoširdus tarpusavio bendravimas ir bendradarbiavimas vaikams suteikia laisvumo, saugumo, kūrybiškumo, be to taip yra sužadinas noras dalyvauti veiklose, vaikai susiranda draugų, pasijunta vertingesni. Dirbdami grupelėse vaikai gali patenkinti savo bendravimo poreikius, pelnyti pripažinimą, diskutuoti, spręsti problemas, kadangi nuoširdus bendravimas ir bendradarbiavimas skatina kurti, jausti gėrį, grožį.

R. Girdzijauskienė (2005) teigia, jog pedagogo komunikaciniai gebėjimai leidžia jam lengvai užmegzti tarpasmeninius santykius, sėkmingai plėtoti dialogą, sukurti prielankumo ir pasitikėjimo atmosferą. Auklėtojos šiuos gebėjimus gali atskleisti bendraudamas su ugdytiniais individualiai arba grupėmis, tėvais, bendradarbiais, ugdymo įstaigos administracija.

J. Bakūnaitė (1998) teigia, jog šeimos ir darželio glaudus bendradarbiavimas padeda harmoningai ugdyti vaiką ir norint, kad tai vyktų sėkmingai, auklėtoja turi stengtis bendrauti su abiem vaiko tėvais, įtraukti į darželio gyvenimą ir kitus šeimos narius: brolius, seseris, senelius, krikštatėvius.

E. Jurašaitė – Harbison (2004a) pamini bendradarbiavimo su šeima kompetencijos svarbą, teigdama, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų modelyje itin svarbus auklėtojos gebėjimas sukurti veiksmingą šeimos paramos strategiją ir gerą visos ugdymo sistemos suvokimą.

Pedagoginis bendradarbiavimas yra specifinė bendravimo kategorija, kadangi be bendravimo neįmanomas joks profesinis pasirengimas bei tobulėjimas, negalima jokia kuriamoji veikla.

O. Jacikevičienė (2001), remdamasi L. Vygodskio mintimis, teigia, jog pedagogo svarbiausias uždavinys yra kurti vaiko saviugdai tinkamą aplinką, skatinti jo iniciatyvumą ir bendradarbiavimą su kitais vaikais. Taip pat šiai nuomonei papildo ir R. Arends (1998) teigdama, jog vaisingesnė yra ta veikla, kai žmonės dirba kartu, siekdami bendrų grupės tikslų, negu vykstanti lenktyniavimo dvasia. Tam pritaria ir P. A. Caughlin, K. A. Hansen, D. Heller, R. K. Kaufmann (1997) teigdami, jog bendradarbiaujant mažomis grupelėmis vaikai mokosi atlikti įvairius vaidmenis. Į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001) taip pat pamini, jog bendradarbiaujant vaikai lengvai mokosi vieni iš kitų, todėl reikia sudaryti galimybę vaikams dirbti bendradarbiaujant.

D. Skeirienė (2005) pamini, jog šeima ir ikimokyklinė įstaiga yra dvi svarbiausios auklėjimo institucijos. Taigi, vaikui pradėjus lankyti ikimokyklinę ugdymo įstaigą į tėvų socializacijos procesą įsitraukia ir auklėtojos, kadangi ikimokyklinę ugdymo įstaigą ir šeimą jungia tas pats ugdymo objektas – vaikas. Iš to galime teigti, jog labai svarbus yra pedagogo ir tėvų bendravimas ir bendradarbiavimas. V. Žadžiauskienė (1998) teigia, kad ugdymo sėkmė priklauso nuo šeimos ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimo, nes, pasak autorės, labai svarbu, kad bendradarbiavimas būtų grindžiamas tarpusavio pasitikėjimu, kad tėvai jaustųsi esant auklėtojo patarėjai ir padėjėjai, stengtųsi suprasti ne tik savo vaikus. Straipsnyje į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001) taip pat pritariama šiai nuomonei ir teigiama, jog tėvai yra pirmieji vaiko ugdytojai, todėl nepaprastai svarbu užtikrinti pastovų švietimo įstaigos, kurioje ugdomas vaikas, bendradarbiavimą su šeima. E. Jurašaitė – Harbison (2004a) atskleidžia ypatingą auklėtojų vaidmenį, skirtą įtraukti į ugdymą tėvus. O tai, pasak autorės, reikalauja tam tikrų kompetencijų iš ikimokyklinio ugdymo pedagogo, tokių kaip gebėjimų, požiūrių ir veiksmų, kurie padėtų įgyvendinti tėvų įtraukimo į ugdymo tikslą. Autorė išskiria sėkmingus auklėtojos ir tėvų bendravimą lemiančius faktorius: auklėtojų požiūrį, auklėtojų išsilavinimą, auklėtojų patirtį, pedagogų – vaikų santykį grupėje, administracijos paramos supratimą, narystę profesinėje asociacijoje, ugdymo stilių, raidos psichologiją ir filosofiją. Šiai minčiai pritaria ir R. Girdzijauskienė (2005) teigdama, jog dalykiškai bendradarbiaujant su kolegomis, šiltai su tėvais ir pagarbiai su vadovais pedagogas galės padėti jiems geriau suprasti vaikų gyvenimo problemas ir palaikyti jų ugdymosi pastangas.

Profesinio tobulėjimo kompetencija S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006) nuomone yra gebėjimas objektyviai vertinti savo galias profesinėje veikloje išlaikant savigarbą ir pasitikint savimi; gebėjimas projektuoti karjerą: planuoti, sistemingai vystyti ir tobulinti savo profesinę veiklą; gebėjimas rengti projektus, dalyvauti juos įgyvendinant; gebėjimas nuolat

atnaujinti savo profesinę veiklą naudojant šiuolaikines technologijas bei pasitinkant, priimant kintančio pasaulio iššūkius; gebėjimas atlikti skirtingus vaidmenis grupėje; gebėjimas kūrybiškai reaguoti į šiuolaikinio pasaulio pokyčius atpažinti asmeninių pokyčių

D. Hopkins, M. Ainscow, M. West (2001) teigia, kad kompetencijų įgijimas padeda kiekvienai auklėtojai tobulintis. A. Akstinašičienė (2001), taip pat pamini, jog XXI amžiaus svarbiausios nuostatos yra mokymasis visą gyvenimą ir mokymasis kartu, kadangi tai apima vaikų ugdymą, potencialių galimybių atskleidimą, gebėjimą samprotauti ir bendrauti su kitais.

Autoriai D. Hopkins M. Ainscow, M. West (2001) teigia, jog pedagogas privalo nuolat atnaujinti metodologines, teorines, metodines žinias, profesinius mokėjimus (informacinius, organizacinius, komunikacinius), gebėti numatyti tikslus, analizuoti, kritiškai mąstyti ir spręsti problemas. Atsižvelgdami į ikimokyklinio ugdymo pedagogų poreikius ir ikimokyklinės įstaigos vadovų pageidavimus, savo paslaugas teikia pedagogų švietimo centrai: organizuoja įvairius kvalifikacijos kėlimo kursus, seminarus ir konferencijas. Pedagogui tereikia susipažinti su siūlomomis programomis ir pasirinkti vietą, laiką ir turinį.

Tarpkultūrinė kompetencija, kaip teigia mokslininkės S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), yra gebėjimas gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, religinį, kalbinį ir etninį statusą; gebėjimas įsijungti į pilietinės visuomenės kūrimą; gebėjimas profesinėje veikloje priimti modernėjančios visuomenės iššūkius; gebėjimas įvertinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių skirtumus bendraujant su vaikais ir jų tėvais; gebėjimas ugdyti vaikus remiantis pagarbos, nuoširdumo ir laisvės principais; gebėjimas profesinėje veikloje vadovaujantis asmens identiteto, nešališkumo ir atsakingumo vertybėmis; gebėjimas profesinėje veikloje vadovautis šiuolaikine švietimo paskirties samprata: kurti informacinę ir žinių visuomenę.

J. Bakūnaitė (1998) teigia, jog vaikų kūryba – vaizdinių ir jausmų raiška, sielos atgarsiai, kai vaikai visa siela pajunta gamtos grožį, jos slėpingumą, tautosakos dvasią, tikėjimo tiesų didingumą, jie nori kurti. Auklėtoja turi vesti vaiką į kūrybą – kelias abiem nelengvas. Auklėtoja vaikų širdelėse turėtų sukrauti pažinimo ir dvasinius turtus, kurie turi būti laisvos dvasios, kad, tuos turtus priėmę, savo unikaliam prigimtini apdorojė, norėtų juos įamžinti kūryboje. Tai, pat reikia mokėti džiaugtis vaikų darbais, nepamiršti jiems padėkoti, pasakyti, kad jų darbai reikalingi, jog, pasižiūrėjęs į darbelį, pasiklausius jo dainelių, darosi smagiau gyventi, širdyje jauti giedrą, šilumą. Auklėtojai turi rūpėti, kad ugdomi vaiko būdo bruožai – humaniškumas, atsakingumas, dorovės ir valios savybės – padėtų siekti tam tikro tikslo – formuoti kolektyvinį asmenybės kryptingumą. Besiformuojanti vaiko moralė savo ruožtu sąlygoja visą jo veiklą namie ir vaikų darželyje žaidimus, darbą, prieinamą savo turiniu ir formą mokymąsi, santykius su suaugusiais ir bendraamžiais.

A. Zaporožecas, T. Markova (1981) teigia, jog pedagogai, ugdydami humaniškumo pradmenis, stengiasi palankiai nuteikti vaikus aplinkinių žmonių atžvilgiu ir pirmiausia – pačių artimiausių suaugusiųjų ir vaikų atžvilgiu, žadina norą laikytis elementarių bendrabūvio taisyklių - klausyti vyresniųjų, rodyti jiems dėmesį, pagarbą, žaidžiant ir per pamokėles būti geriems, jautriems bendraamžiams, stengtis gražiai elgtis ir susilaikyti nuo to, ko negalima; būti teisingiems, darbštiesiems, saugoti gamtą. Taip pat, ugdydama vaikų savarankiškumą ir darbštumą, pedagogė kartu ugdo juos būti tvarkingais ir tausoti daiktus kasdieniniame gyvenime. Autoriai pabrėžia, jog auklėtoja kaip ir ankščiau rodo pavyzdį, kaip reikia tausoti knygas ir žaislus: taiso juos, sutvarko medžiagą po pamokėlių. Visa tai reikėtų daryti vaikų akivaizdoje ir jiems, kiek leidžia jėgos, padedant. Prieš pradėdama pamokėlę ar vesdama vaikus į lauką, auklėtoja turi paraginti juos apžvelgti grupės kambarį, pažiūrėti, ar viskas padėta į vietą, o pastebėjusi, kur netvarka, auklėtoja turėtų nurodyti jos priežastį: neatsargiai žaista, netvarkingai sudėta, nerūpestingai pasielgta.

Pasak V. Glebuviienės, A. Grabauskienės, Z. Kontautienės (1990) ugdymo efektyvumas priklauso ir nuo to, kaip ikimokyklinio ugdymo pedagogas įsivaizduoja savo veiklos tikslus, kaip suvokia iškeltų uždavinių svarbą. R. Girdzijauskienė (2005) pamini ir auklėtojo kūrybinius gebėjimus, kurie ugdymo procesą padaro džiaugsmingu ir įdomiu. „Kūrybiniai gebėjimai neatskiriami nuo naujų mokymo metodų ieškojimų, nei prasto jų panaudojimo, originalių mokymo formų atradimo ir taikymo“ (Girdzijauskienė, 2005. p. 6). Tai sudaro sąlygas originaliau, tikslingiau organizuoti ugdomąjį procesą, tobulinti tarpasmeninių ryšių kultūrą, pasiekti vis geresnius darbo rezultatus ir ugdymą paversti įdomu ir džiaugsmingu, suteikti jam naujumo ir originalumo. Taip pat, pasak autorės, auklėtojos privalo logiškai, įtaigiai perteikti ugdomąją medžiagą, planuoti savo ir kitų laiką, atrinkti bei tikslingai pritaikyti mokomąją medžiagą, pasirinkti racionalius mokymo metodus bei įvairias veiklos formas, kryptingai organizuoti auklėtinių veiklą bei jai vadovauti. Organizaciniai gebėjimai pasak R. Girdzijauskienės (2005), yra mažiausiai matoma pedagoginės veiklos sritis, apimanti mokomosios medžiagos pasirinkimą, konkrečios veiklos organizavimą, ilgalaikių ugdymo tikslų įgyvendinimą. Tiesioginės sąveikos su vaikais metu svarbu ne tik pasirinkti tinkamus ir atitinkančius jų gebėjimus mokymo metodus, bet ir taip organizuoti ugdomąją veiklą, kad į darbą būtų įtraukti visi ugdytiniai, sekti ir koreguoti jų ugdymosi dinamiką, skatinti aktyvumą, reaguoti į pavienių vaikų ugdymosi problemas. Taip pat į vaikų individualumą kreipiamas dėmesys ir straipsnyje į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001), kuriame teigiama, jog kiekvienas vaikas yra unikalus, todėl planuojant ugdymo procesą, svarbu atsižvelgti į individualias vaikų savybes. Šiam teiginiui taip pat pritaria ir A. Aksinavičienė (2001), teigdama, jog vieniems vaikams geriau sekasi dirbti atskirai, o kitiems grupėse.

D. Skeirienė (2005) teigia, jog bendravimas – tai žmonių santykių forma, kadangi žmonės keičiasi patirtimi, nuomonėmis, dirba bendrą darbą, be to bendravimas suteikia informacijos bei reguliuoja žmonių elgesį. „Bendradarbiavimas atsiranda tik tada, kai individus ar grupes sieja idėjos, sukuriami santykiai, paremti lygiomis teisėmis, pasitikėjimu ir bendrų tikslų siekimu“ (Skeirienė, 2005, p. 8). Pasak D. Gilienės (2001), bendradarbiavimas sudaro sąlygas pedagogams tobulėti ne atskirai apmąstant savo veiklą, bet ir mokantis vienas iš kito bei tobulinat savo profesines galias. Autorė pabrėžia ir tai, kad bendradarbiavimas skatina auklėtojų profesinį augimą, tobulėjimą bei ugdymo turinio tobulinimą, tačiau stipriausia ir svarbiausia bendradarbiavimo kultūra tampa tada, kai yra bendras darbas, bendri pasiūlymai.

3.5. Etinės kompetencijos

Mokslininkės S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006) etinę pedagogų kompetenciją išskaido dar į: vaikų motyvavimo ir paramos jiems kompetenciją, vaikų pažangos pripažinimo kompetenciją. Šios kontekstinės ir bendrosios ugdymo kompetencijos, pasak mokslininkių, dar skirstomos į gebėjimus.

S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), **vaikų motyvavimo ir paramos jiems kompetencija** sudaro gebėjimas ugdyti vaikų savęs vertinimą ir pasitikėjimą savimi; gebėjimas kurti ugdymą(si) palaikančią sistemą užtikrinančią socialinės atskirties prevenciją; gebėjimas padėti vaikams atpažinti savo lūkesčius, jų siekti ir tapti atsidavusiais Lietuvos visuomenės piliečiais; gebėjimas sudaryti vaikui aplinką, padedančią išgyventi pažinimo džiaugsmą; gebėjimas suteikti greitą ir konstruktyvų grįžtamąjį ryšį vaikams palaikant jų savęs vertinimą ir savigarbą.

Pedagoginė veikla ikimokyklinėje įstaigoje, pasak V. Glebuvienės, A. Grabauskienės, Z. Kontautienės (1990), yra ypatinga tuo, kad pedagogai ne tik nuo mažens privalo skiepyti vaikams meilę Tėvynei, pagarbą vyresniesiems, draugiškumą bei gerą elgesį, ugdyt jų pažinimo interesus, gabumus bei kitas pažinimo savybes, bet ir svarbiausia atstoti tėvus, padėti vaikams žengti pirmuosius žingsnius, tarti pirmuosius žodžius. Be to, kaip teigia autorės, ikimokyklinio amžiaus fizinės ir psichinės raidos specifika reikalauja iš auklėtojo ypač glaudžiai sieti mokymą, auklėjimą ir natūralios vaiko veiklos organizavimą, kadangi mažų vaikų fizinė ir dvasinė veikla yra nepastovi ir jų individualias savybes sunku pažinti. Taigi pedagoginius sprendimus auklėtojai privalo priimti greitai ir lanksčiai, taigi pedagogės meilė vaikams, nuoširdus nusiteikimas jų atžvilgiu yra lemiami auklėjamojo darbo sėkmės veiksniai.

Vaikų pažangos pripažinimo kompetencija, kaip teigia S. Saulėnienė, V. Žydžiūnaitė, E. Katiliūtė (2006), yra gebėjimas sudaryti sąlygas vaikams vystytis individualiu tempu; gebėjimas sudaryti sąlygas vaikams savarankiškai pažinti save ir aplinką; gebėjimas pripažinti vaiko individualumą kaip vertybę, laiduojančią ugdymo(si) pažangą.

Vaikų amžiaus raidos ypatumų žinojimas, žaidimų vaidmens bei pobūdžio vaikystėje supratimas, pasak A. Glebuviienės, Z. Grabauskienės, V. Kontautienės (1990), yra svarbūs veiksniai, nuo kurių priklauso ugdymo sėkmė. Taip pat svarbu, kiek ugdytojai pažįsta ugdytinių amžiaus ir individualias ypatybes, nes pasak autorių, pagal vaiko amžiaus išgales ir ypatybes keliami ugdymo uždaviniai, o be to parenkamos pedagoginio poveikio priemonės bei metodai. Be to, pasak autorių, ugdymo efektyvumas priklauso ir nuo to, kaip mokytojos įsivaizduoja savo veiklos tikslus, kaip suvokia iškeltų uždavinių svarbą.

Taip pat į vaikų individualumą kreipiamas dėmesys ir straipsnyje į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001), kuriame teigiama, jog kiekvienas vaikas yra unikalus, todėl planuojant ugdymo procesą, svarbu atsižvelgti į individualias vaikų savybes. Šiam teiginiui taip pat pritaria ir A. Aksinavičienė (2001), teigdama, jog vieniems vaikams geriau sekasi dirbti atskirai, o kitiems grupėse. Be to, kaip teigia R. Girdzijauskienė (2005), teigia, jog pedagogas, kuris pasižymi organizaciniais gebėjimais gerai išugdo bei „priverčia“ visus ugdytis, valdo ugdytinius. Be to J. Laužikas (1974) teigia, kad daug ugdymo ir auklėjimo sunkumų kyla dėl to, kad atitrūkstama nuo pačios vaiko individualybės, kuri yra sudėtingas procesas, susidedas iš dviejų pagrindinių, viena kitą sąlygojančių pusių. Pirma, norima pažinti vaiko fizines ir psichines savybes tokias, kokios jos yra tam tikru metu. Antra, siekiama sužinoti, kaip jos išsivystė ir kaip toliau vystosi, koks yra lygis ir kokios tendencijos. Taigi, norint pažinti vaiko individualybę, pabrėžia autorius, reikia tirti jį įvairiais atžvilgiais.

J. Bakūnaitė (1998) teigia, jog pedagogas, ruošdamasis individualiai veiklai, turi numatyti sunkesnes ir lengvesnes užduotis, kad vaikui susidomėjus galėtų pasiūlyti užduotį pagal jo sugebėjimus. Ugdykime vaikus susirasti tinkamą vietą norimai veiklai, kad netrukdytumėte kitiems ir niekas jums netrukdytų. Individualus darbas, pasak J. Bakūnaitės (1998), padeda: išsaugoti vaiko individualybę, dirbti su vaikais pagal jų sugebėjimus, padėti vaikui apsispręsti, kokią veiklą pasirinkti ir svarbiausia auklėtoja būti tik pagalbininke, o ne vadove.

D. Skeirienė (2005) teigia, jog ikimokyklinė įstaiga yra ta vieta, kurioje vaikas supranta, kad jis yra neatskiriama, sudėtinė visuomenės dalis.

L. Jovaiša (2003) teigia, jog vaikų laisvas, savanoriškas siekimas laikytis dienos režimo - laiku kelti, valgyti, žaisti, padėti namiškiams ūkio darbuose - ir laisvas jų priedermių atlikimas ugdo drausmingumą, pereigingumą – svarbias dorybes, reikalingas laimingam gyvenimui.

4. EMPIRINIO TYRIMO METODIKA IR REZULTATAI

4.1. Tyrimo dizainas, tyrimo metodai

Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinių kompetencijų raiškos tyrimas grindžiamas kiekybinio tyrimo strategija (Bitinas, 1998; Kardelis, 2007; Bitinas 2006). Kiekybinių tyrimų taikymas grindžiamas ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų svarba ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų svarbai ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui tirti taikyti teoriniai, empiriniai ir statistiniai tyrimo metodai. Buvo taikytas teorinis tyrimo metodas – mokslinės literatūros analizė. Analizuojant mokslinę literatūrą pedagoginiu tyrimo aspektu buvo nagrinėjami ikimokyklinio ugdymo kokybės aspektai, ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesinės veiklos sritys bei ikimokyklinio ugdymo pedagogo profesinės kompetencijos.

Realizuojant kiekybinio tyrimo strategiją, taikytas kiekybinio tyrimo metodas anketa, kuri padėjo iširti įvade pateiktą tyrimo tikslą. Apibūdinsime šį empirinio tyrimo metodą plačiau.

Siekiant nustatyti, kokią svarbą turi ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui pedagogų profesinės kompetencijos taikyti ir statistiniai tyrimo metodai – tyrimo duomenų aprašomoji analizė, atlikta MS Excel programa ir SPSS programa.

4.2. Tyrimo etika ir eiga

Siekiant nepažeisti socialinių tyrimų etikos, ruošiantis atlikti anketines ikimokyklinio ugdymo pedagogų apklausas buvo išsiaiškinti visi formalūs reikalavimai gauti sutikimui dėl tyrimo su būsimais respondentais, jiems paaiškinti tyrimo tikslai, informacijos, anonimiškumas bei kaip bus panaudoti tyrimo duomenys.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų svarbos ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui tyrimas atliktas pagrindiniais **etapais**:

- I etapas – teorinio tyrimo principų išskyrimas, apibendrinimas (2009 m. gegužio mėn. – 2009 m. rugsėjo mėn.);
- II etapas – tyrimo instrumentų sudarymas (2009 m. spalio mėn. – 2009 lapkričio mėn.);
- III etapas – pilotinis tyrimas (2009 lapkričio mėn.);
- IV etapas – anketinė apklausa (2009 m. gruodžio mėn.);
- V etapas – apklausos tyrimo duomenų kokybinė analizė (2009 m. gruodžio mėn. – 2010 m. sausio mėn.);
- VI etapas – teorinio bei empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas (2010 m. sausio mėn. – 2010 m. vasario mėn.).

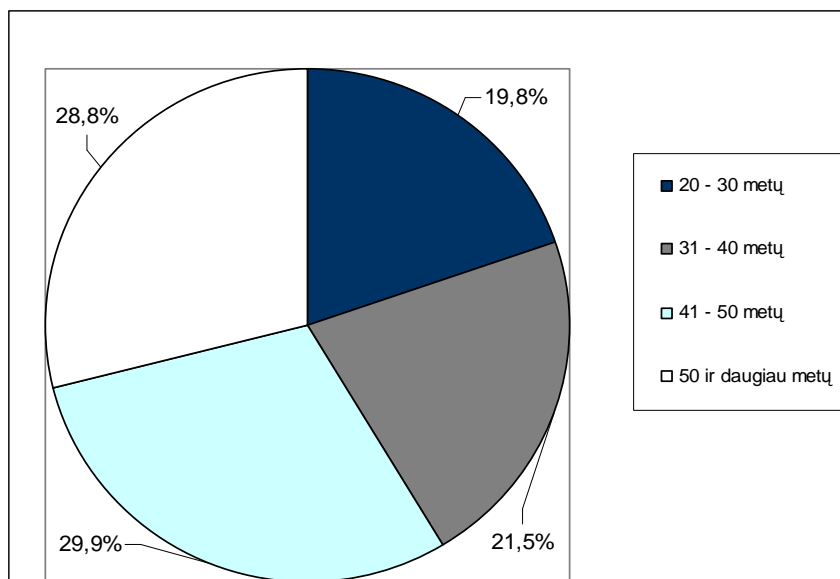
4.3. Tyrimo geografija ir imtis

Kiekybinio tyrimo populiaciją sudaro ikimokyklinio ugdymo pedagogai, kurie dirba Šiaulių miesto vienuolikoje lopšelių – darželių („Žibutė“, „Saulutė“, „Ežerėlis“, „Klevelis“, Žiogelis“, „Žirniukas“, „Rugiagėlė“, „Dainelė“, „Pasaka“, „Trys nykštukai“, „Berželis“). Kiekybinio imties tūrio sudarymą lėmė atsitiktinis atrankos principas. Mūsų tyrime dalyvavo N=177 ikimokyklinės įstaigos pedagogų (žr. 2 priedas). Ikimokyklinio ugdymo pedagogams buvo išdalinta 210 anketų, iš jų gražinta 177 (grįžtamumo kvota 84%). Iš jų statistiškai apdorota 177 anketų (84% nuo išdalintų skaičiaus arba 100% nuo gražintų skaičiaus).

4.4. Empirinio tyrimo rezultatai ir jų analizė

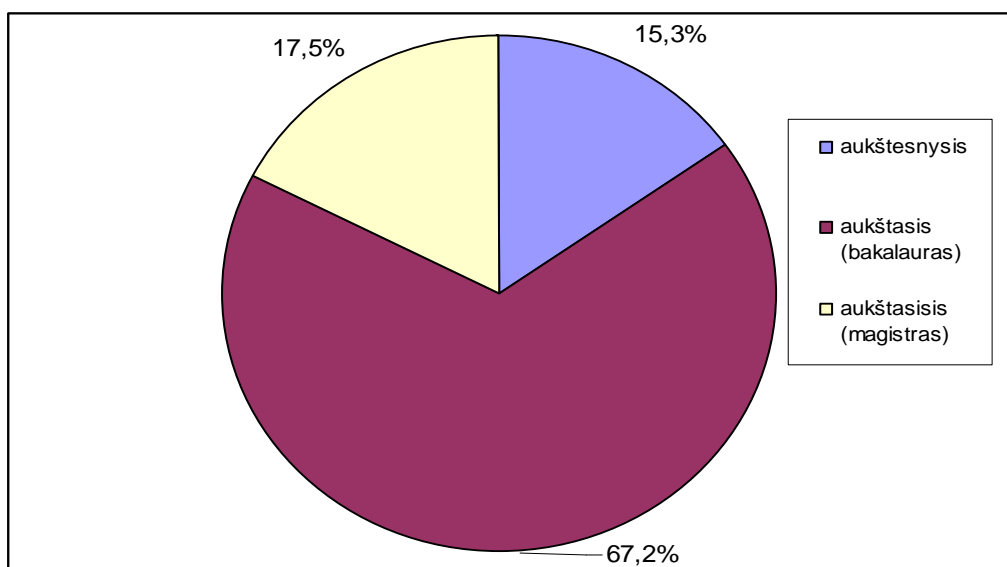
Tyrime, remiantis S. Saulėnienės, V. Žydžiūnaitės, E. Katiliūtės (2006) kompetencijų skirstymo sistema, bus analizuojami keturi ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų blokai: komunikavimo kompetencijos, funkcinės kompetencijos, asmeninės kompetencijos ir etinės kompetencijos, bei demografiniai duomenys.

Pateikiame, demografinius duomenis apie tyrime dalyvavusius respondentus (žr. 1 – 5 pav.).

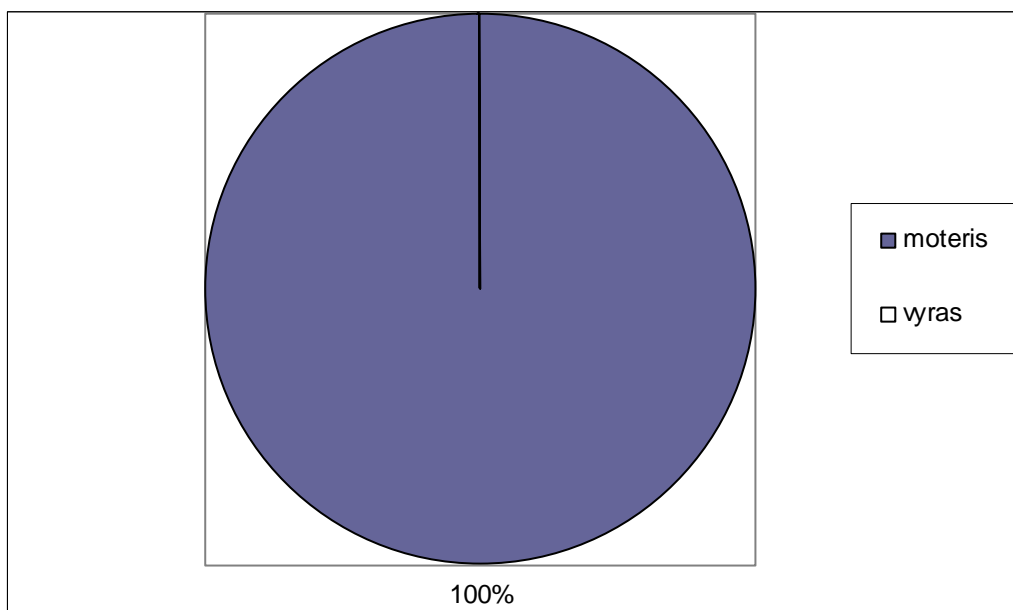
1. pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (N=177)

Daugiausia respondentų yra 41 – 50 metų, labai panašiai respondentų apklausta 50 ir daugiau metų, šiek tiek mažiau yra respondentų 31 – 40 metų ir mažiausiai 20 – 30 metų respondentų.

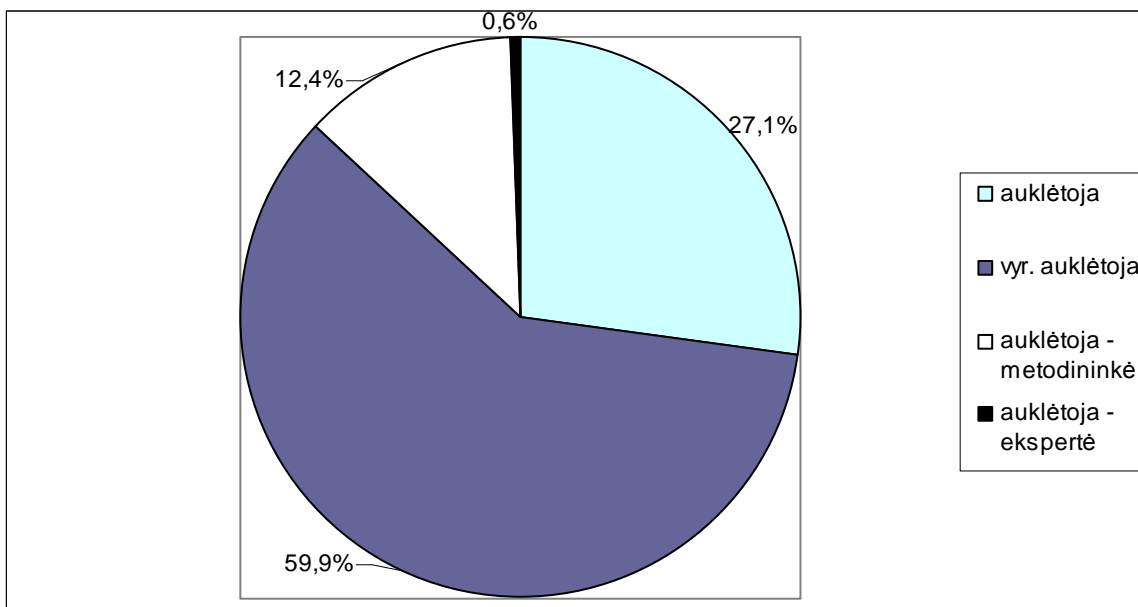
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (N=177)

Didžioji dalis respondentų turi aukštąjį išsilavinimą, net 84,7%, iš jų 67,2% turi bakalauro laipsnį ir 17,5% magistro laipsnį ir tik 15,3% turi aukštesnįjį išsilavinimą. Tai rodo, jog respondentų išsilavinimas yra aukštas.

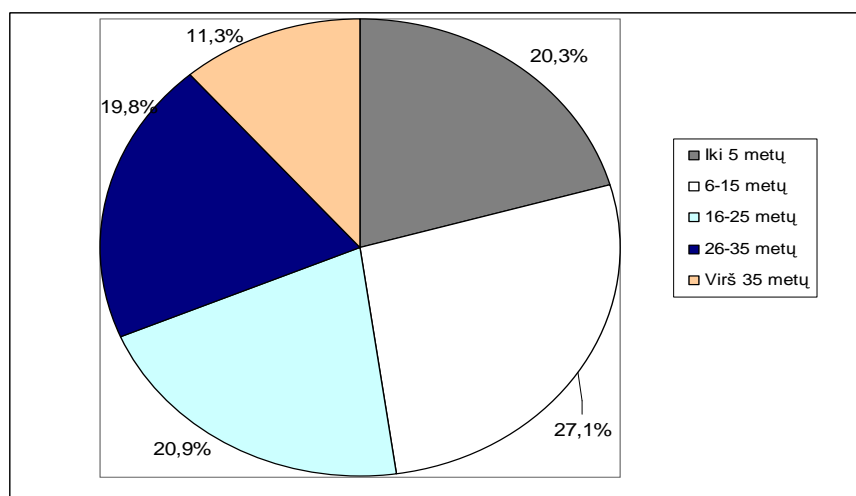
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį (N=177)

Visi tyrime dalyvavę respondentai yra moterys. Tyrime nedalyvavo nei vienas respondentas vyras.

4 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177)

Didžioji dalis respondenčių yra vyr. auklėtojos (59,9%), trečdalį respondenčių sudaro auklėtojos, 12,4% auklėtojos - metodininkės ir tik 0,6% auklėtojos – ekspertės.

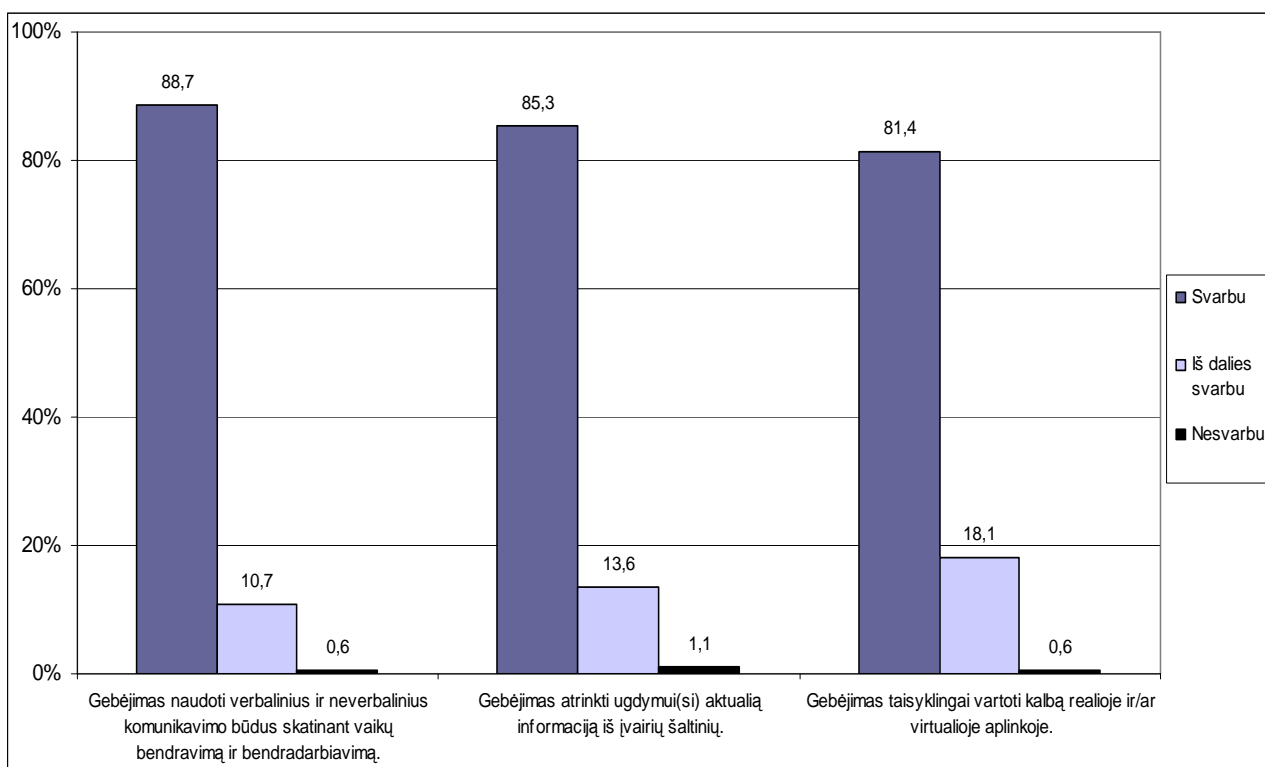

5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą (N=177)

Labiausiai išryškėjęs respondentų darbo stažas 6 – 15 metų (27,1%). Panašiai buvo apklausta respondentų, turinčių darbo stažą iki 5 metų ir respondentų, turinčių darbo stažą 16 – 25 metų ir 26 – 35 metų, mažiausiai yra respondentų, turinčių daugiau nei 35 metai stažą.

Komunikavimo kompetencijos analizėje bus atskleidžiama pedagogų nuomonė apie gebėjimų svarbą ikimokyklinės ugdymo įstaigos kokybės gerinimui. Kaip jau minėjome teorinėje dalyje, kad komunikavimo kompetencija yra skirstoma i bendrąsias ir kontekstines kompetencijas,

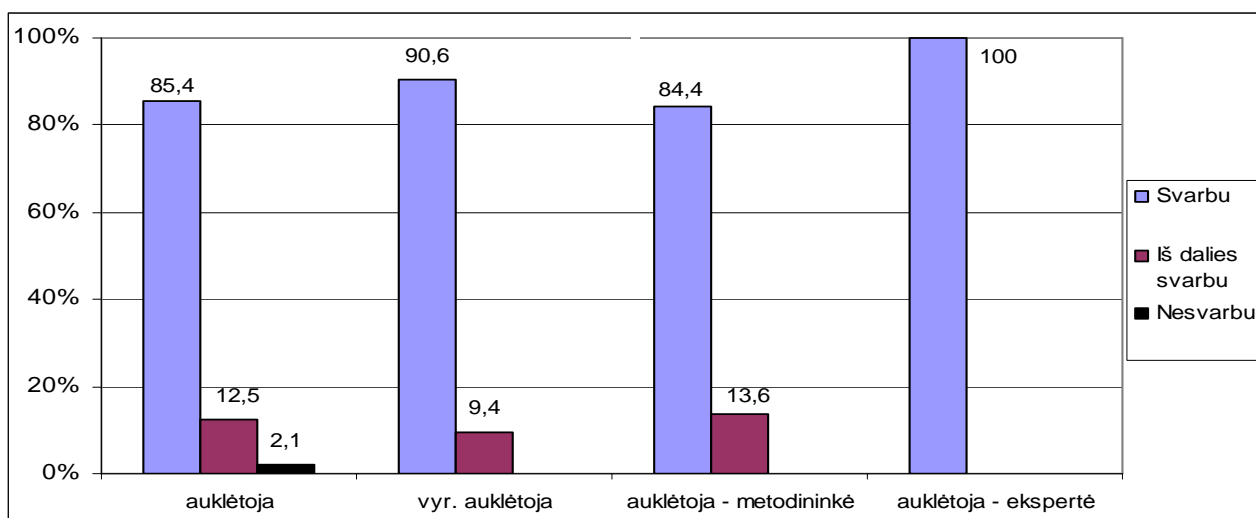
taigi šiame paveiksle (žr. 6 paveikslą) atskleisime respondentų nuomonę apie komunikacinės ir informacijos valdymo kompetencijos svarbą ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

6 pav. Pedagogų komunikacinės ir informacijos valdymo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Iš pateikto paveikslo matome, jog didžioji dalis respondentų komunikacinę ir informacijos valdymo kompetenciją teigia esant svarbia, nedaugelis teigia, jog ši kompetencija yra iš dalies svarbi, o tik keletas, kad ši kompetencija yra nesvarbi. Labiausiai svarbiu gebėjimu net 88,7% respondentų išskyrė gebėjimą naudoti verbalinius ir neverbalinius komunikavimo būdus skatinant vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą. Gauti rezultatai sutampa su R. Girdzijauskienės (2005) teigimu, jog bendravimo kokybė yra vienas iš svarbiausių pedagoginės veiklos sėkmės garantų, kadangi šie gebėjimai leidžia jam lengvai užmegzti tarpasmeninius santykius, sėkmingai plėtoti dialogą, sukurti prielankumo ir pasitikėjimo atmosferą. Auklėtojos komunikacinės ir informacijos valdymo kompetencijoje geriausiai gebėjimus gali atsiskleisti bendraudamos su ugdytiniais individualiai arba grupėmis, bei skatindamos jų bendravimą ir bendradarbiavimą.

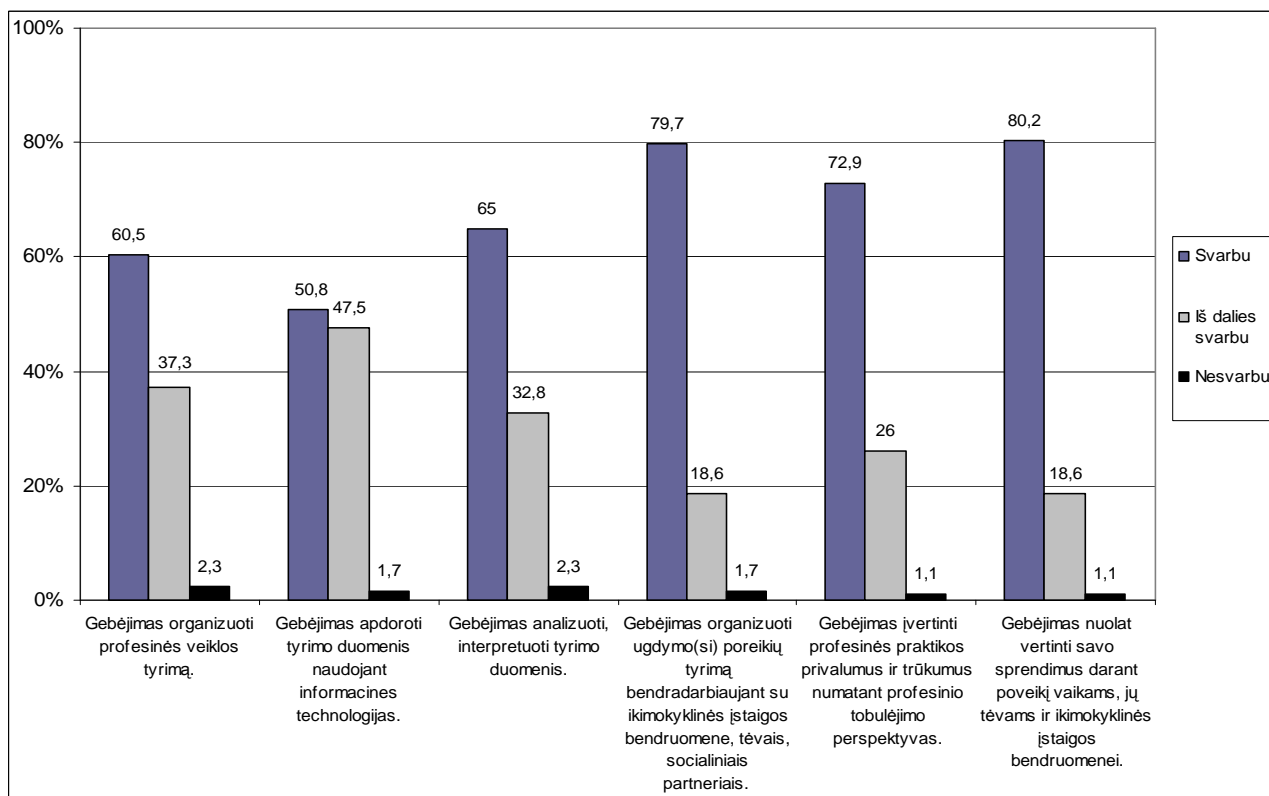
Kadangi komunikavimo kompetencijų grupėje gebėjimas naudoti verbalinius ir neverbalinius komunikavimo būdus skatinant vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą, pasak respondentų yra svarbiausias, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 7 pav.)

7 pav. Gebėjimas naudoti verbalinius ir neverbalinius komunikavimo būdus skatinant vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Kaip matome pateiktame paveiksle, geriausiai šį gebėjimą įvertino vyr. auklėtojos ir auklėtojos – ekspertės, o prasčiausiai - auklėtojos, kadangi, 2,1% šį gebėjimą teigia esant nesvarbiu įstaigos kokybės gerinimui.

Tiriamosios veiklos kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 8pav.)

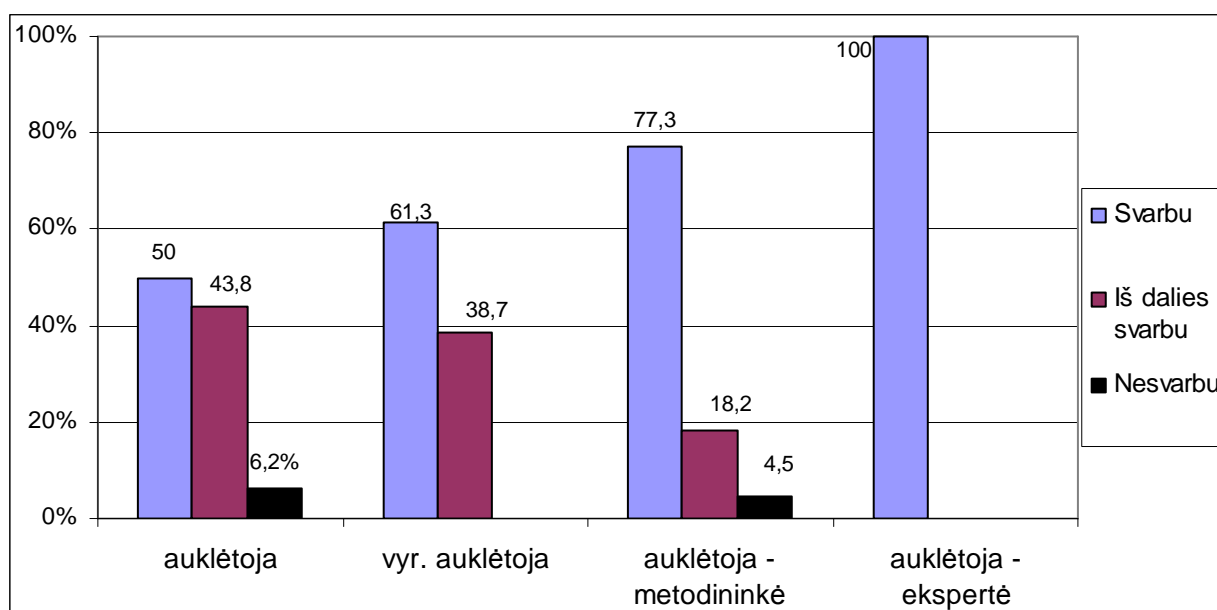

8. pav. Pedagogų tiriamosios veiklos kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Pedagogų nuomone, svarbiausias gebėjimas yra nuolat vertinti savo sprendimus darant poveikį vaikams, jų tėvams, bei ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenei, net 80,2% apklaustųjų. Iš visų tiriamosios veiklos kompetencijos gebėjimų kaip mažiausiai svarbus pateiktame paveiksle atsispindi gebėjimas apdoroti tyrimo duomenis naudojant informacines technologijas. O taip pat ir gebėjimas organizuoti profesinės veiklos tyrimą. Taigi, susidaro nuomonė, jog ikimokyklinio ugdymo pedagogės mano, jog tyrimai, atliekami ikimokyklinio ugdymo įstaigoje turi svarbos įstaigos kokybės gerinimui, tik kritiškai vertinamas gebėjimas apdoroti tyrimo duomenis naudojant informacines technologijas, leidžia daryti prielaidas, jog pedagogėms trūksta įgūdžių naudojantis informacinėmis technologijomis, todėl tik 50,8% vertina kaip svarbiu įstaigos kokybės gerinimui, o net 47,5% respondentų teigia jog šis gebėjimas yra tik iš dalies svarbus įstaigos kokybės gerinimui.

E. Jurašaitės – Harbison (2004a) nuomone, auklėtojų kompetencijos yra ne tik saviugda, ir kvalifikacijos tobulinimas, bet ir aktyvi pozicija tobulinanti ugdymo sistemą. Taigi, labai svarbios yra pedagogo kūrybinės galios, gebėjimai, žinios, įpročiai bei vertybinės orientacijos. Taip pat galime teigti, jog tai kompetencija, kuri apibūdina pedagogų nuostatas dėl kaitos ir jų gebėjimą inicijuoti kaitą bei dalyvauti kaitos procesuose. Vadinasi, reikia matyti ir kelti savo darbe naujus tikslus, taikyti inovacinius metodus, keisti ugdymo proceso organizavimą. Ko, kaip matome iš tyrimo, dar trūksta kai kuriems respondentams.

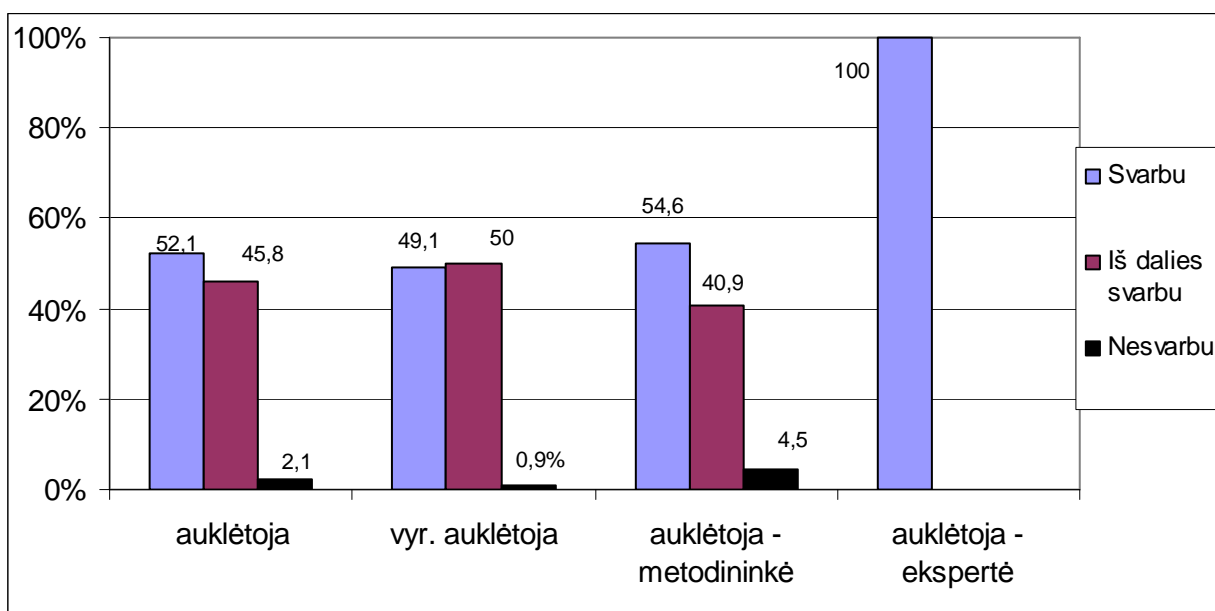
Kadangi komunikavimo kompetencijų grupėje gebėjimas organizuoti profesinės veiklos tyrimą, svarbus yra tik 60,5%, o iš dalies svarbus 37,7% respondentų, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 9 pav.)

9 pav. Gebėjimas organizuoti profesinės veiklos tyrimą (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Respondentų nuomonė šiuo klausimu pasiskirstė nevienodai. Pusė apklaustųjų, turinčių auklėtojos kategoriją teigia, jog tai yra svarbu ir net 43,8% respondenčių teigia, jog tai tik iš dalies svarbu, ir 6,2% teigia jog gebėjimas organizuoti profesinės veiklos tyrimą yra nesvarbus. Vyr. auklėtojos šio gebėjimo neišskiria kaip nesvarbaus ir dauguma jų teigia, jog jis yra svarbus. Dauguma auklėtojų – metodininkių teigia, jog tai svarbus gebėjimas įstaigos kokybės gerinimui, bet yra ir kritiškai vertinančių šį gebėjimą ir teigiančių, jog tai yra nesvarbu įstaigos kokybės gerinimui (4,5% apklaustųjų). Auklėtojos ekspertės vienareikšmiškai teigia, jog tai svarbus gebėjimas.

Kadangi komunikavimo kompetencijų grupėje, remiantis respondentų nuomone, gebėjimas apdoroti tyrimo duomenis naudojant informacines technologijas yra prasčiausiai įvertintas, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 10 pav.)

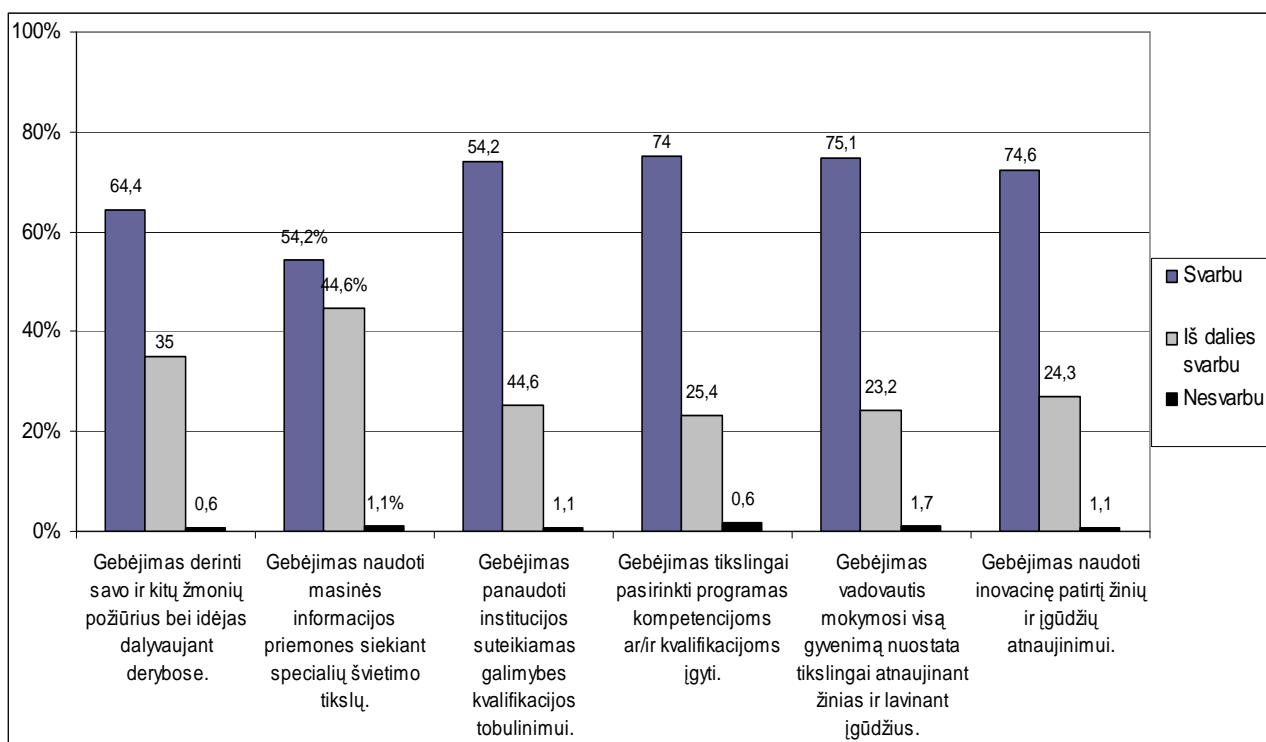

10 pav. Gebėjimas apdoroti tyrimo duomenis naudojant informacines technologijas (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Paveikslas parodo, jog šį gebėjimą respondentai įvertino esant nelabai svarbiu, kadangi, visų kvalifikacinių kategorijų atstovai, išskyrus auklėtojas – ekspertes, gebėjimą apdoroti tyrimo duomenis naudojant informacines technologijas įvertino kaip svarbų ir kaip iš dalies svarbų labai panašiai – nuomonės pasiskirsto tolygiai. Tačiau auklėtojos - metodininkės nors ir skiria daugiausiai dėmesio šio gebėjimo svarbai, atsiranda respondenčių (4,5%), kurios teigia, jog tai yra nesvarbu.

Galima daryti prielaidą, jog pedagogų tiriamosios veiklos kompetencija yra tik iš dalis svarbi įstaigos kokybės gerinimui.

Mokymosi kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 11 pav.)

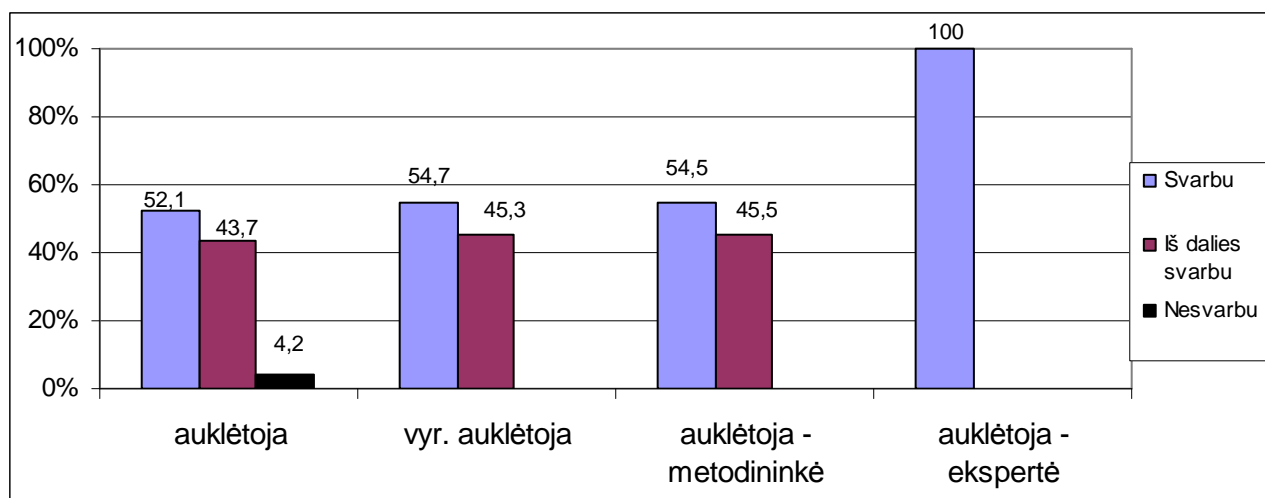

11. pav. Pedagogų mokymosi kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Respondentai svarbiausią gebėjimą įstaigos kokybės gerinimui įvardija tikslingai pasirinkti programas kompetencijoms ir kvalifikacijoms įgyti (75,1%), o taip pat labai panašiai pasiskirsto respondentų nuomonė ir apie pedagogų gebėjimą vadovautis mokymosi visą gyvenimą nuostata tikslingai atnaujinant žinias ir lavinant įgūdžius (74,6%). Panaši respondentų nuomonė išlieka įvertinant ir kitus gebėjimus, susijusius su mokymusi ir žinių atnaujinimu, tai matyti 11 pav. Ne veltui ir R. Girdzijauskienė (2005), pastebi, jog šiuolaikinis pedagogas nuolat mokosi ir plėtoja savo žinias, mokymo būdų repertuarą. Pedagoginiai gebėjimai yra iš dalies įgimti, iš dalies išsiugdomi. Kai kuriuos iš jų paveldime, kiti susiformuoja vaikystėje, teigia autorė, dar kiti formuojasi visą gyvenimą, taigi įgytus gebėjimus galima toliau plėtoti, tobulinti, o tuos, kurių stokojama, ugdytis, kadangi pedagogas yra svarbiausias paties savęs ugdytojas. Taigi, galima pabrėžti, jog respondentams pedagogų mokymosi kompetencija yra svarbi įstaigos kokybės gerinimui ir jų nuomonė sutampa su R. Girdzijauskienės teiginiais. Taip pat, straipsnyje į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001) teigiama, jog tik tie pedagogai, kurie pastoviai kelia savo kvalifikaciją, gali pasiekti aukšto profesionalumo lygio ir savo asmeniniu pavyzdžiu modeliuoti teigiamą požiūrį į ugdymą(si) jų ugdomiems vaikams, paskatinti vaikus tapti žmonėmis, besimokančiais visą gyvenimą.

Lyginant pedagogų mokymosi kompetencijos gebėjimus, mažiausiai svarbiu įvardijamas gebėjimas naudoti masinės informacijos priemones siekiant specialių švietimo tikslų. Šį gebėjimą net 44,6% respondentų įvardija tik kaip iš dalies svarbų įstaigos kokybės gerinimui, taigi jį paanalizuosime plačiau, remiantis pedagogų kvalifikacine kategorija (žr. 12 pav.).

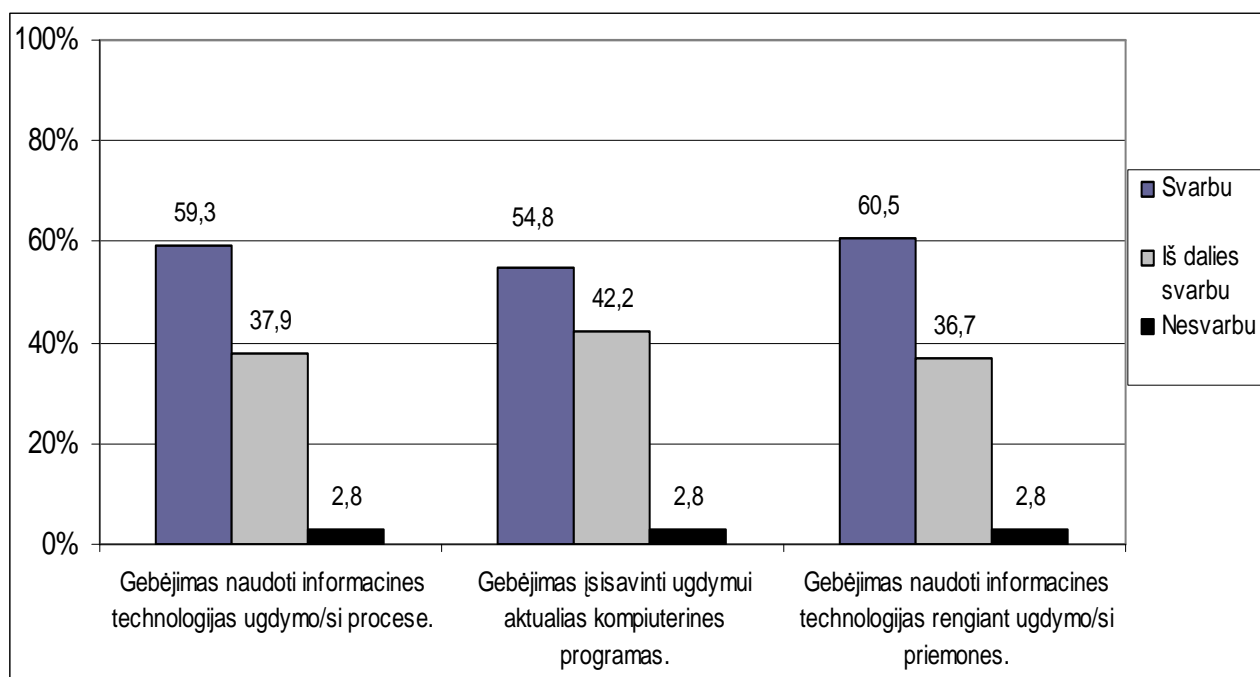

12 pav. Gebėjimas naudoti masinės informacijos priemones siekiant specialių švietimo tikslų (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Remiantis pedagogių nuomone, galime teigti, jog silpniausiai šį gebėjimą įvertino auklėtojos, kadangi tik truputį daugiau nei pusė respondenčių teigia jį esant svarbiu įstaigos kokybės gerinimui ir beveik pusė apklaustųjų teigia esant iš dalies svarbiu. Vyr. auklėtojų ir auklėtojų – metodininkių nuomonės vienodos ir nė viena respondentų nepamini, jog šis gebėjimas yra nesvarbus.

Apibendrinant **komunikavimo kompetencijos** svarbą įstaigos kokybės gerinimui, remiantis respondentų nuomone, galime teigti, jog ji yra svarbi. Iš bendrųjų kompetencijų kaip labiausiai svarbią galėtume išskirti pedagogų komunikacinės ir informacijos valdymo kompetenciją.

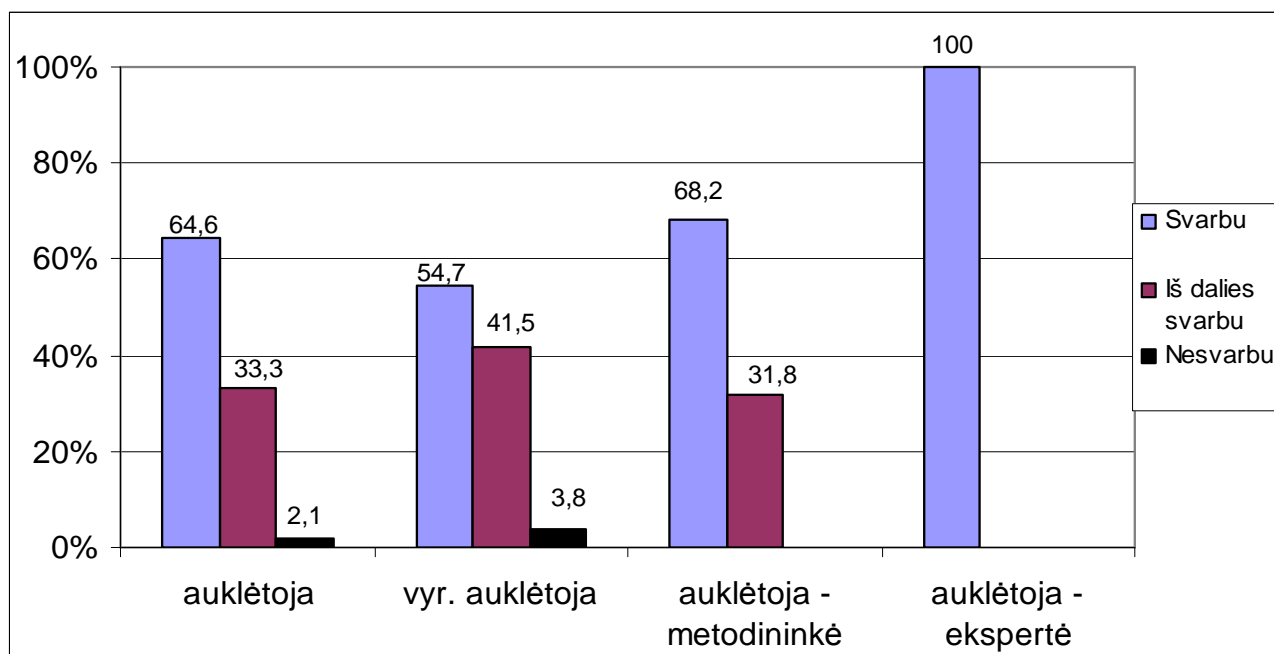
Funkcinės kompetencijos analizėje bus atskleidžiama pedagogų nuomonė apie gebėjimų svarbą ikimokyklinės ugdymo įstaigos kokybės gerinimui. Kaip jau minėjome teorinėje dalyje, kad asmeninė kompetencija yra skirstoma i bendrąsias ir kontekstines kompetencijas, taigi šiame paveiksle (žr.13 paveikslą) atskleisime respondentų nuomonę apie informacinių technologijų valdymo kompetencijos svarbą ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

13 pav. Pedagogų informacinių technologijų valdymo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Respondentų nuomonė apie šios kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui daugiausiai pasiskirsto į svarbią ir iš dalies svarbią ir tik nedaugelis mano, jog tai nesvarbu. Truputi daugiau nei pusė respondentų teigia, jog tai svarbu ir beveik pusė, jog iš dalies svarbu ir labai maža dalis teigia, jog tai nesvarbu. Tačiau pasak V. Brazdeikio (2003), informacinių ir komunikacinių technologijų veiksmingas naudojimas priklauso nuo pedagogo veiklos, taigi ir priemonių diegimas daro teigiamą įtaką ugdymui, nes yra tiesiogiai siejamas su ugdymu(si) bei jo rezultatų gerinimu, profesionaliu tobulėjimu. Remiantis autoriaus nuomone, galima teigti, jog pedagogai neturi pakankamai įgūdžių ir žinių šioje kompetencijoje, taigi jie neadekvačiai įvertino informacinių technologijų valdymo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui. Be to, V. Brazdeikis (2003) teigia, jog informacinių ir komunikacinių technologijų integravimas su ugdymo turiniu, informacinių technologijų įrengimas daugelyje ikimokyklinių įstaigų, platus programinės įrangos naudojimas, užtikrinta interneto prieiga, didinanti interneto naudojimą ugdymui(si) ir platesni informacijos tyrinėjimai teikia ikimokyklinio ugdymo pedagogams planingai įgyvendinti vaikų ugdymo(si) procesą.

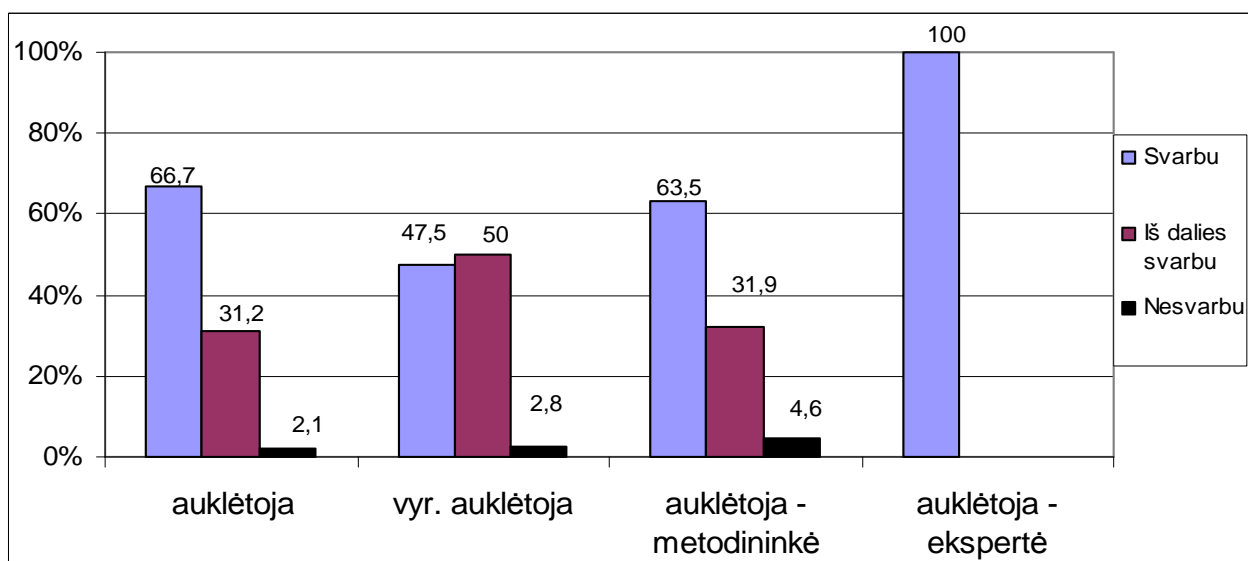
Remiantis respondentų nuomone, gebėjimas naudoti informacines technologijas ugdymo(si) procese yra įvertintas ne labai teigiamai, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 14 pav.)

14 pav. Gebėjimas naudoti informacines technologijas ugdymo(si) procese (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Šį gebėjimą prasčiausiai įvertino vyr. auklėtojos, kurios 54,7% teigia, jog šis gebėjimas yra svarbus, o 41,5%, kad iš dalies svarbus ir 3,8%, kad nesvarbus. Tačiau auklėtojos įvertino geriau, šio gebėjimo svarbai skirdamos 64,6%, o auklėtojos – metodininkės gerai, nes nei viena respondentų nepažymėjo, jog tai yra nesvarbus gebėjimas.

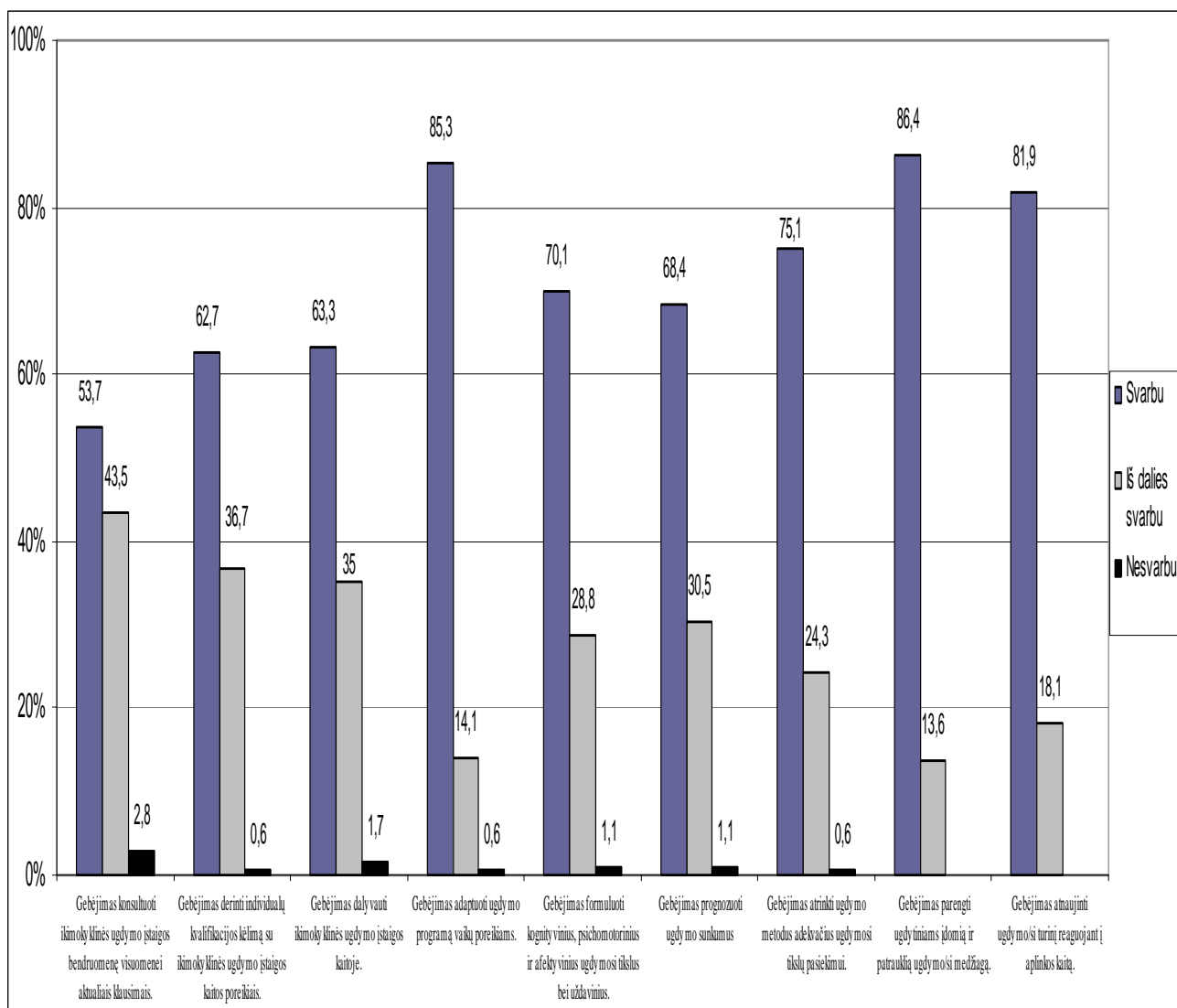
Remiantis respondentų nuomone, gebėjimas įsisavinti ugdymui aktualias kompiuterines programas yra įvertintas prasčiau nei prieš tai analizuotas gebėjimas (žr. 14 pav.), taigi pasigilinkime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 15 pav.).

15 pav. Gebėjimas įsisavinti ugdymui aktualias kompiuterines programas (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Tyrimo duomenys rodo, jog geriausiai šį gebėjimą įvertino auklėtojos, o prasčiausiai vyr. auklėtojos. Tačiau nors ir aukštai įvertino auklėtojos – metodininkės, bet ir nemažai jos skyrė šio gebėjimo neigiamai pusei - net 4,6% teigia, jog gebėjimas įsisavinti ugdymui aktualias kompiuterines programas yra nesvarbus ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

Pedagogų pokyčių valdymo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr.16 pav.)

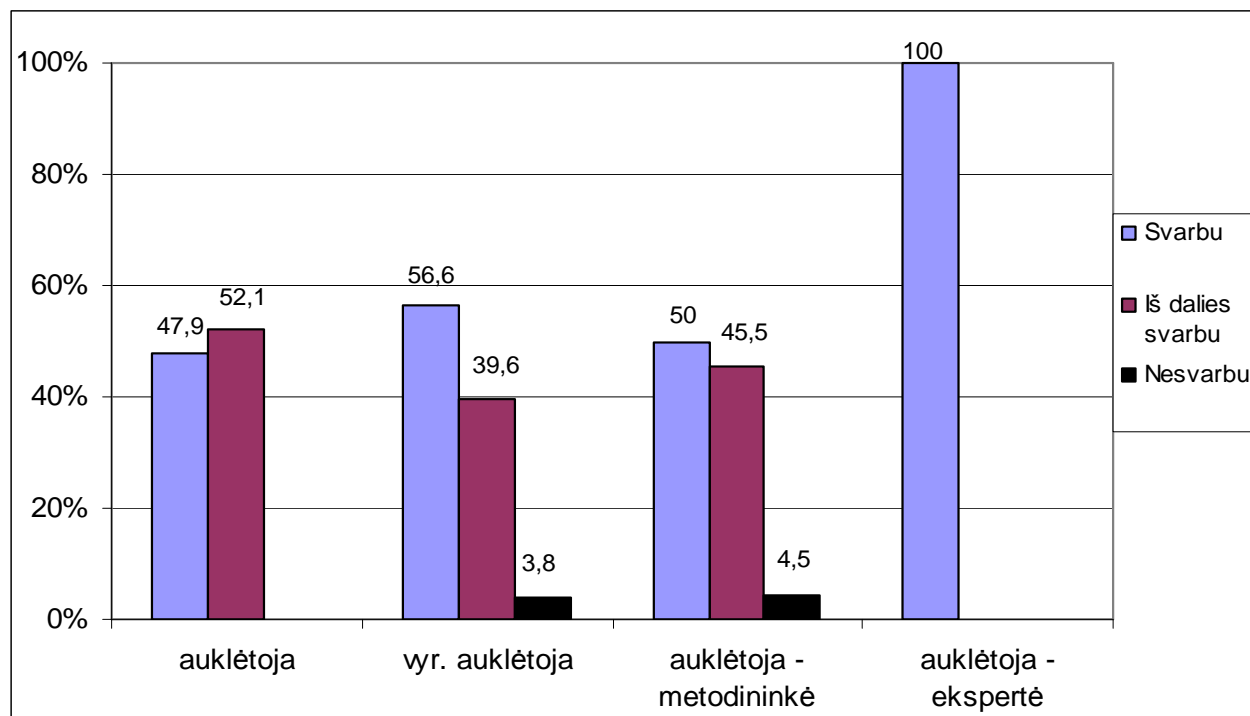

16. pav. Pedagogų pokyčių valdymo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Vartant įvairius Lietuvos švietimo dokumentus, pabrėžia D. Hopkins, M Ainscow, M. West (2001), į akis pirmiausia krinta tai, kad dažniausiai aprašomi reikalavimai pedagogui, jo pareigos ir nė žodžio nepasakoma apie karjeros planavimą, skatinimo formas. Nereikėtų užmiršti, jog noras būti vertinamam žmogui yra įgimtas. Auklėtojas - besimokančios visuomenės pilietis, todėl jo asmeninės savybės - atvirumas naujovėms, kūrybiškumas, bendradarbiavimo įgūdžiai ir pasiryžimas nuolat atnaujinti savo žinias - yra ir profesinės sėkmės prielaida. Šiai nuomonei taip

pat pritariama ir straipsnyje į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001), ir teigiama, jog tik tie pedagogai, kurie pastoviai kelia savo kvalifikaciją, gali pasiekti aukšto profesionalumo lygio ir savo asmeniniu pavyzdžiu modeliuoti teigiamą požiūrį į ugdymą(si) jų ugdomiems vaikams, paskatinti vaikus tapti žmonėmis, besimokančiais visą gyvenimą. Tos pačios nuomonės kaip autoriai yra ir respondentai, daugelį gebėjimų įvertindami svarbiais įstaigos kokybės gerinimui. Aukščiausiai įvertinamas gebėjimas parengti ugdytiniams įdomią ir patrauklią ugdymo(si) medžiagą (86,4%) ir nei vienas respondentas nepažymėjo, jog tai yra nesvarbu. Taip pat panašiai įvertinamas gebėjimas adaptuoti ugdymo programą vaikų poreikiams (85,3% teigia jog tai yra svarbu). Remiantis gautais rezultatais galime teigti, jog respondentai didelę svarbą teikia ugdymui, ugdomajai medžiagai ir jos parinkimui bei ugdymo programoms ir jų turiniui. Tačiau pakankamai silpnai respondentai įvertino gebėjimą konsultuoti ikimokyklinio ugdymo bendruomenę visuomenei aktualiais klausimais, tik 53,7% pažymėjo, jog tai yra svarbu ir net 43,5%, jog tai iš dalies svarbu ir 2,8%, jog nesvarbu.

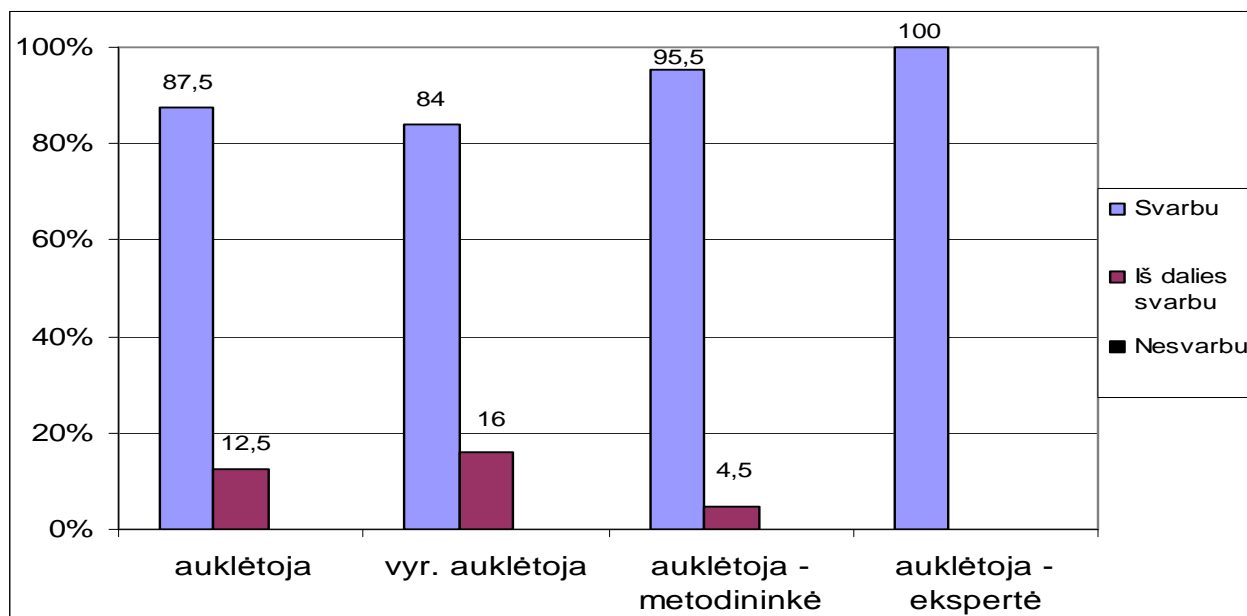
Remiantis respondentų nuomone, gebėjimas konsultuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenę visuomenei aktualiais klausimais yra įvertintas pakankamai žemai, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 17 pav.).

17 pav. Gebėjimas konsultuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenę visuomenei aktualiais klausimais (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Gebėjimas, pasak auklėtojų – metodininkių, yra vienodai svarbus ir iš dalis svarbus. Vyr. auklėtojų didesnė dalis teigia, jog jis yra svarbus įstaigos kokybės gerinimui. Nei viena auklėtoja nemano, jog gebėjimas konsultuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenę visuomenei aktualiais klausimais, tačiau didesnė dalis respondenčių teigia, jog tai iš dalies svarbu, o mažesnė kad svarbu įstaigos kokybės gerinimui.

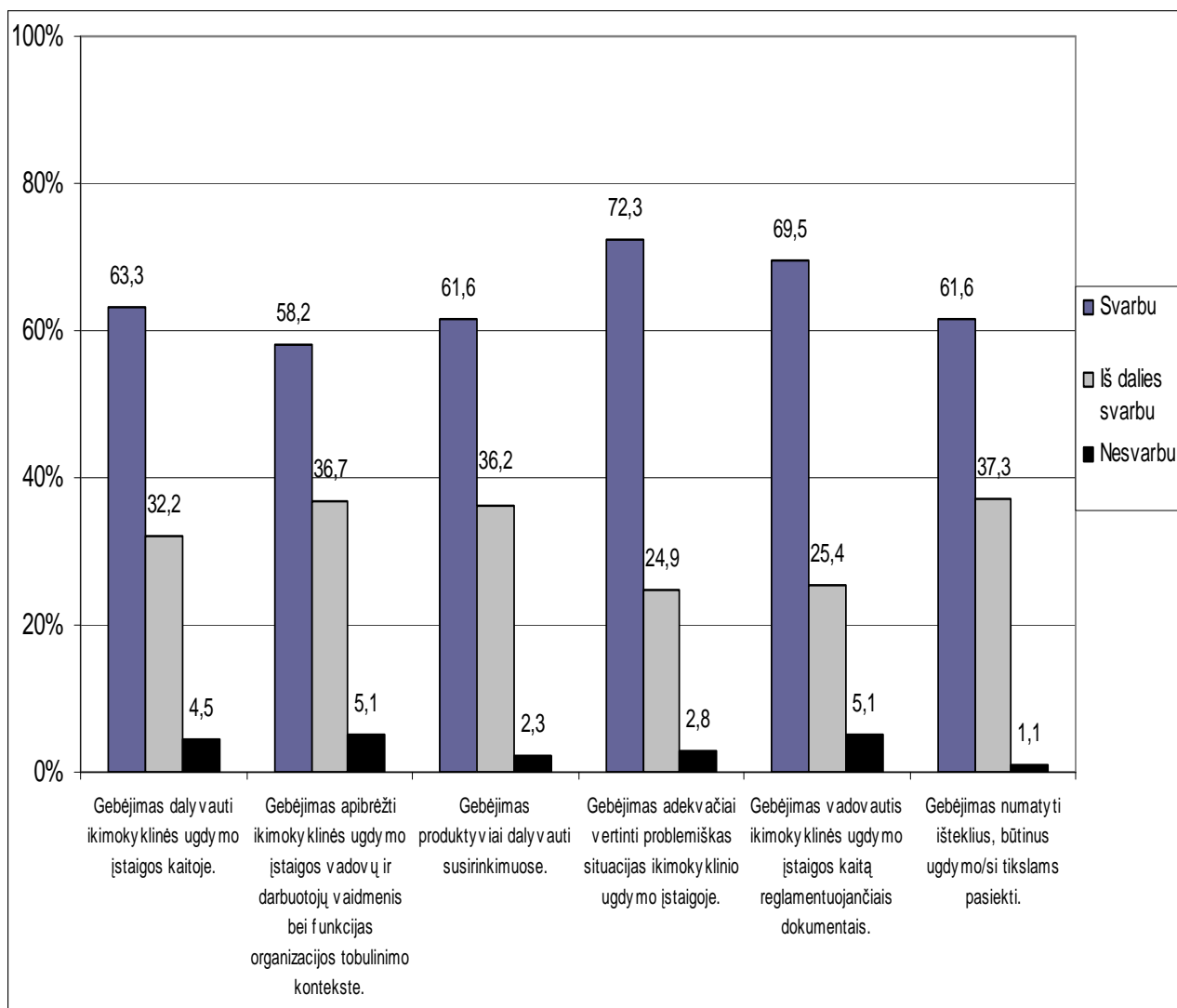
Remiantis gautais tyrimo duomenimis, gebėjimas parengti ugdytiniams įdomią ir patrauklią ugdymo(si) medžiagą yra įvertintas teigiamai, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 18 pav.).

18 pav. Gebėjimas parengti ugdytiniams įdomią ir patrauklią ugdymo(si) medžiagą (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Tai labai gerai įvertintas gebėjimas, visų kategorijų respondentės gebėjimą parengti ugdytiniams įdomią ir patrauklią ugdymo(si) medžiagą įvertini esant svarbų. Ir tik 12,5% auklėtojų, 16% vyr. auklėtojų ir 4,5% auklėtojų metodininkių įvertino esant iš dalies svarbų įstaigos kokybės gerinimui.

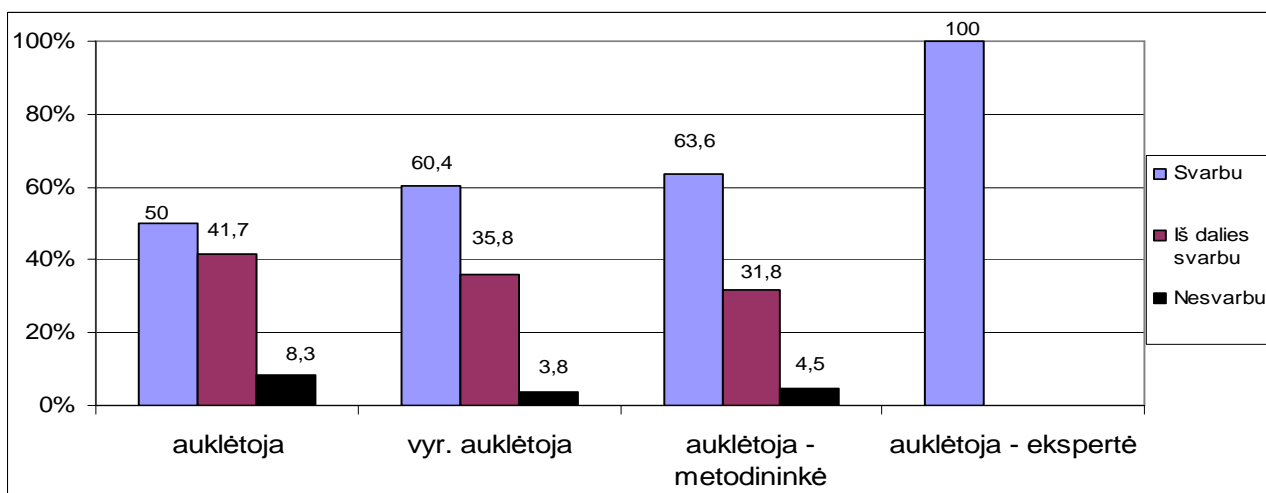
Organizacijos tobulinimo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 19 pav.)

19. pav. Pedagogų organizacijos tobulinimo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Svarbų gebėjimą įstaigos kokybės gerinimui respondentai išskyrė gebėjimą adekvačiai vertinti problemiškas situacijas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje – 72,3% respondentų. Tačiau gebėjimą vadovautis ikimokyklinės ugdymo įstaigos kaitą reglamentuojančiais dokumentais kaip nesvarbiu pažymėjo 5,1% respondentų ir gebėjimą apibrėžti ikimokyklinio ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis bei funkcijas įstaigos tobulinimo kontekste taip pat kaip nesvarbų pažymėjo 5,1% respondentų. Visi kiti gebėjimai taip pat susilaukė kritiško vertinimo.

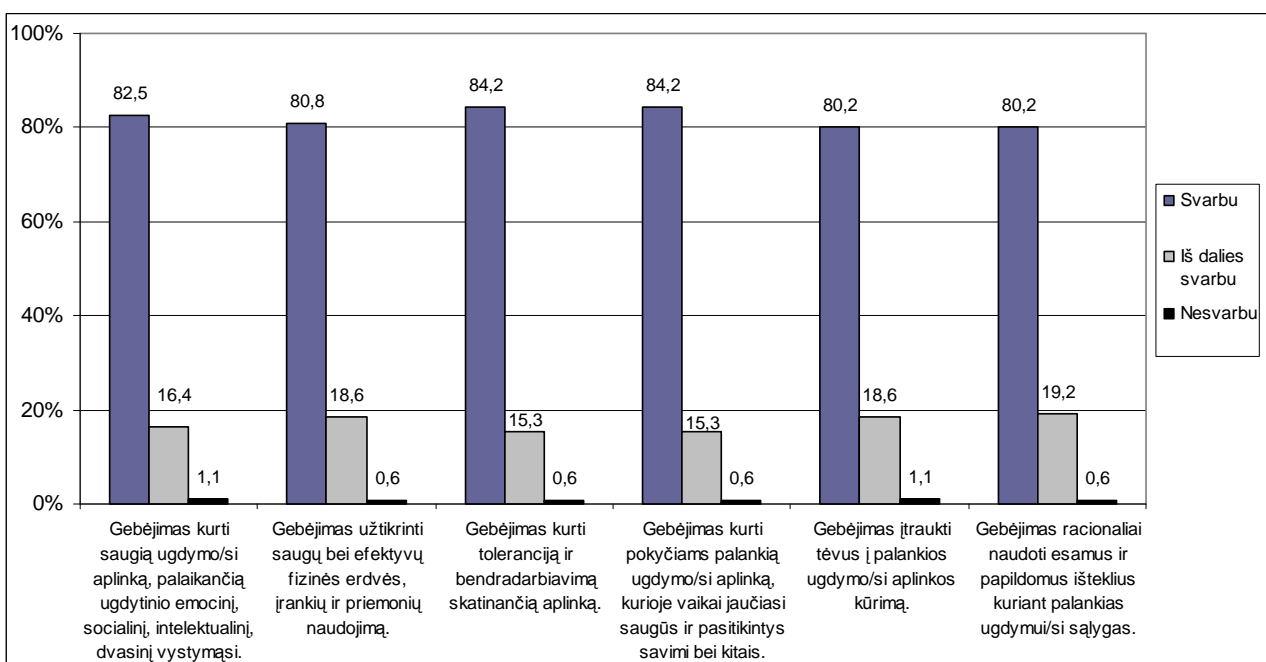
Remiantis respondentų nuomone, gebėjimas apibrėžti ikimokyklinio ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis bei funkcijas organizacijos tobulinimo kontekste yra įvertintas pakankamai žemai, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 20 pav.).

20 pav. Gebėjimas apibrėžti ikimokyklinės ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis bei funkcijas organizacijos tobulinimo kontekste (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Analizuojant tyrimo rezultatus, galima teigti jog 50% respondenčių auklėtojų teigia, jog šis gebėjimas yra svarbus įstaigos kokybės gerinimo kontekste ir net 8,3%, kad tai nesvarbu. Nedidelė dalis vyr. auklėtojų ir auklėtojų – metodininkių teigia, jog šis gebėjimas yra nesvarbus. Auklėtojos – metodininkės skyrė 63,6% gebėjimui apibrėžti ikimokyklinės ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis bei funkcijas įstaigos kokybės gerinimui.

Ugdymo(si) aplinkų kūrimo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 21 pav.)

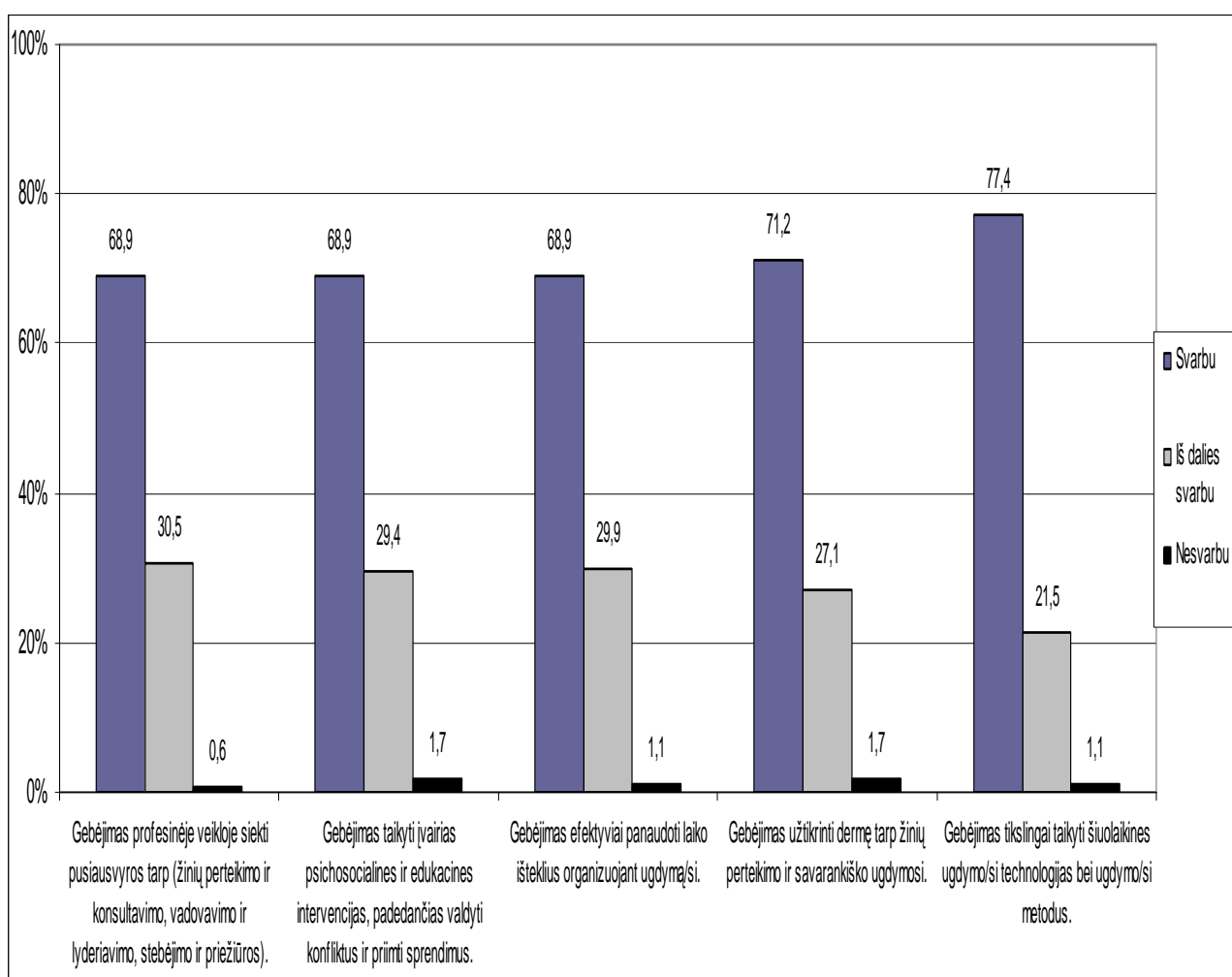

21 pav. Pedagogų ugdymo(si) aplinkų kūrimo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Šioje kompetencijoje visi gebėjimai, pasak daugumos respondentų, yra svarbūs ikimokyklinės ugdymo įstaigos kokybės gerinime. Tik nedidelė dalis respondentų teigia, jog tai yra iš dalies svarbu, ir labai maža dalis teigia, kad tai yra nesvarbu. Autorės V. Gražienė, R. Rimkienė (1991), pabrėžia, jog darželio ugdymo aplinka turi būti sudaryta tokia, kad vaikai galėtų laisvai veikti, o priemonės ir žaislai parinkti tokie, kad padėtų vaikui lavintis be dažno tiesioginio auklėtojos vadovavimo ir taip ugdytų vaikų savarankiškumą. Taip pat auklėtoja turėtų vaikams leisti pasirinkti norimą veiklą. Respondentų nuomonė sutampa su autorių nuomone, kadangi respondentai gebėjimą kurti pokyčius palankią ugdymosi aplinką, kurioje vaikai jaučiasi saugūs ir pasitikintys savimi ir kitais, įvertino aukštai, net 84,2% respondentų pažymėjo, jog tai yra svarbu įstaigos kokybės gerinimui ir tik maža dalis, kad iš dalies svarbu 15,3%. Taip pat apklaustieji įvertino ir gebėjimą kurti toleranciją ir bendravimą skatinančią aplinką. Galima teigti, jog ugdymo aplinkų kūrimo kompetencija yra tikrai svarbi ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

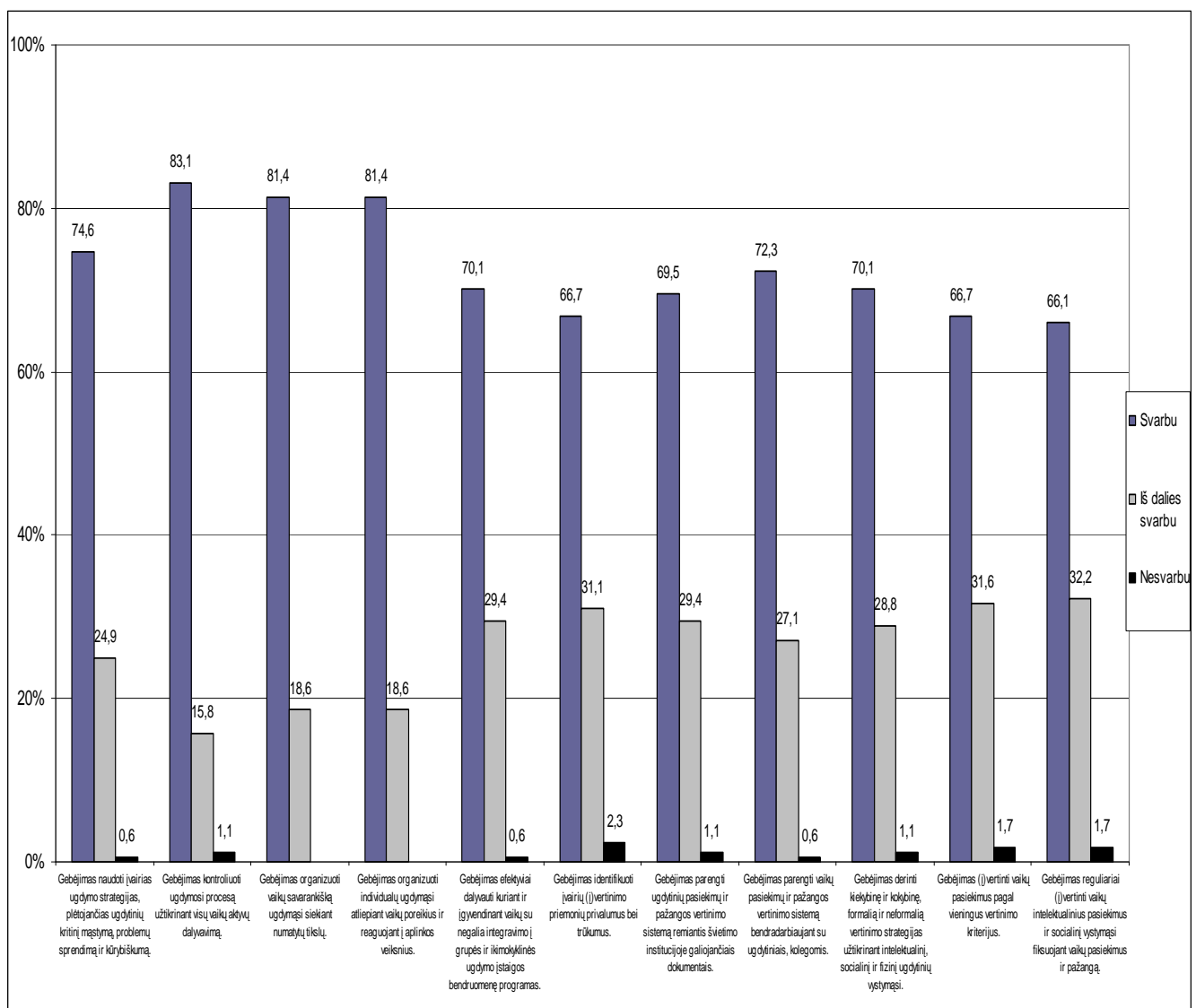
Ugdymo turinio planavimo ir tobulinimo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 22 pav.)

22. pav. Pedagogų ugdymo turinio planavimo ir tobulinimo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

R. Girdzijauskienė (2005), pabrėžia šios kompetencijos svarbą teigdama, jog mokėjimas planuoti savo ir kitų laiką, atrinkti bei tikslingai pritaikyti mokomąją medžiagą, pasirinkti racionalius mokymo metodus bei įvairias veiklos formas, kryptingai organizuoti auklėtinių veiklą bei jai vadovauti yra mažiausiai matoma pedagoginės veiklos sritis, apimanti mokomosios medžiagos pasirinkimą, konkrečios veiklos organizavimą, ilgalaikių ugdymo tikslų įgyvendinimą. Respondentai visus gebėjimus įvertino labai panašiai. Gerokai daugiau nei pusė respondentų teigia, jog ugdymo turinio planavimo ir tobulinimo kompetencija yra svarbi ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui. Labai maža dalis apklaustųjų teigia, jog šios kompetencijos gebėjimai yra nesvarbūs (0,6% - 1,7%). Taigi, kaip matome respondentų nuomonė sutampa su autorės nuomone.

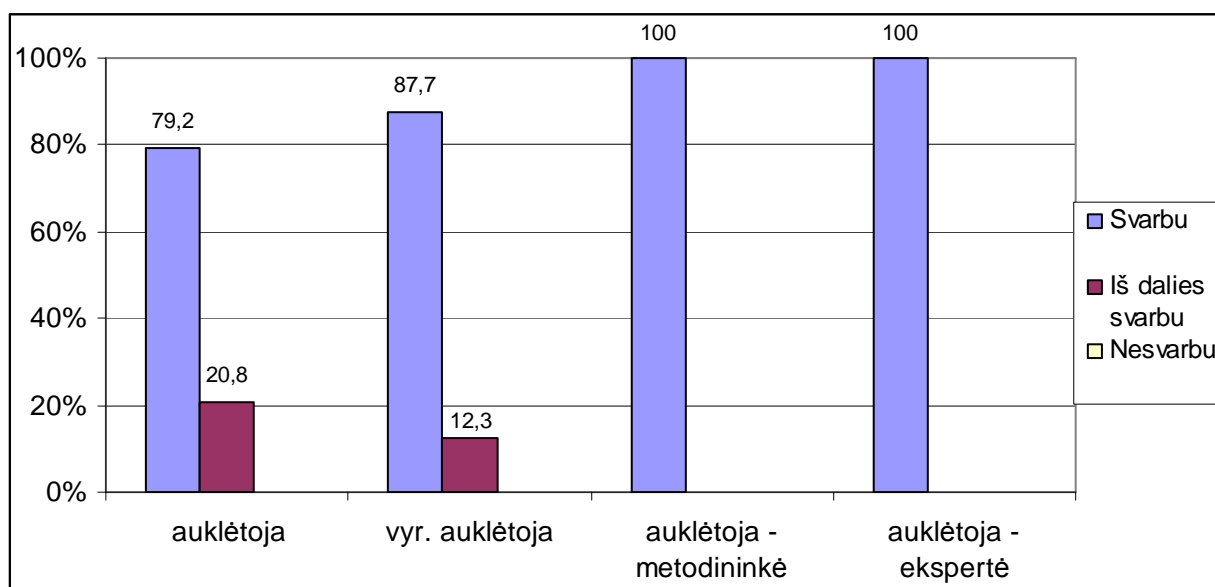
Ugdymo/ugdymosi proceso valdymo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 23 pav.)

22 pav. Pedagogų ugdymo/ugdymosi proceso valdymo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Respondentai šią kompetenciją įvertino gerai. Gebėjimą organizuoti vaikų savarankišką ugdymąsi siekiant numatytų tikslų ir gebėjimą organizuoti individualų ugdymąsi atliepiančią vaikų poreikius ir reaguojant į aplinkos veiksnius nei vienas respondentas nepažymėjo nesvarbu, o svarbu pažymėjo net 81,4% respondentų. E. Jurašaitė – Harbison (2004a) teigia, jog pagrindinė šios kompetencijos veikla yra problemų sprendimas, sprendimų priėmimas ir atitinkami veiksmai. Taigi, auklėtoja turi gebėti laiku spręsti kylančias problemas, atsižvelgti į galimą trumpalaikį ir ilgalaikį šių sprendimų poveikį, tačiau nereikia pamiršti ir vadybos gebėjimų – aiškiai ir konkrečiai apibrėžti užduotį, matyti tuos, kuriems reikia pagalbos, motyvuoti ir suteikti erdvės bei laiko kūrybingai atlikti užduotis. J. Bakūnaitės (1998) teigimu, ruošiantis individualiai veiklai, numatykite sunkesnes ir lengvesnes užduotis, kad vaikui susidomėjus galėtumėte pasiūlyti užduotį pagal jo sugebėjimus. Ugdant vaikus reikėtų susirasti tinkamą vietą norimai veiklai, kad netrukdytumėte kitiems ir niekas jums netrukdytų. Individualus darbas padeda išsaugoti vaiko individualybę, dirbti su vaikais pagal jų sugebėjimus, vaikui apsispręsti, kokią veiklą pasirinkti, be to auklėtoja būti tik pagalbininke, o ne vadove. Individualaus darbo svarbą teigiamai įvertina ir respondentai, svarbu pažymėdami 81,4%, iš dalies svarbu 18,6% ir nesvarbu nepažymėjo nei vienas respondentas.

Kadangi funkcinė kompetencijų grupėje, remiantis respondentų nuomone, gebėjimas organizuoti savarankišką vaikų ugdymąsi siekiant numatytų tikslų yra įvertintas labai gerai, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 24 pav.)

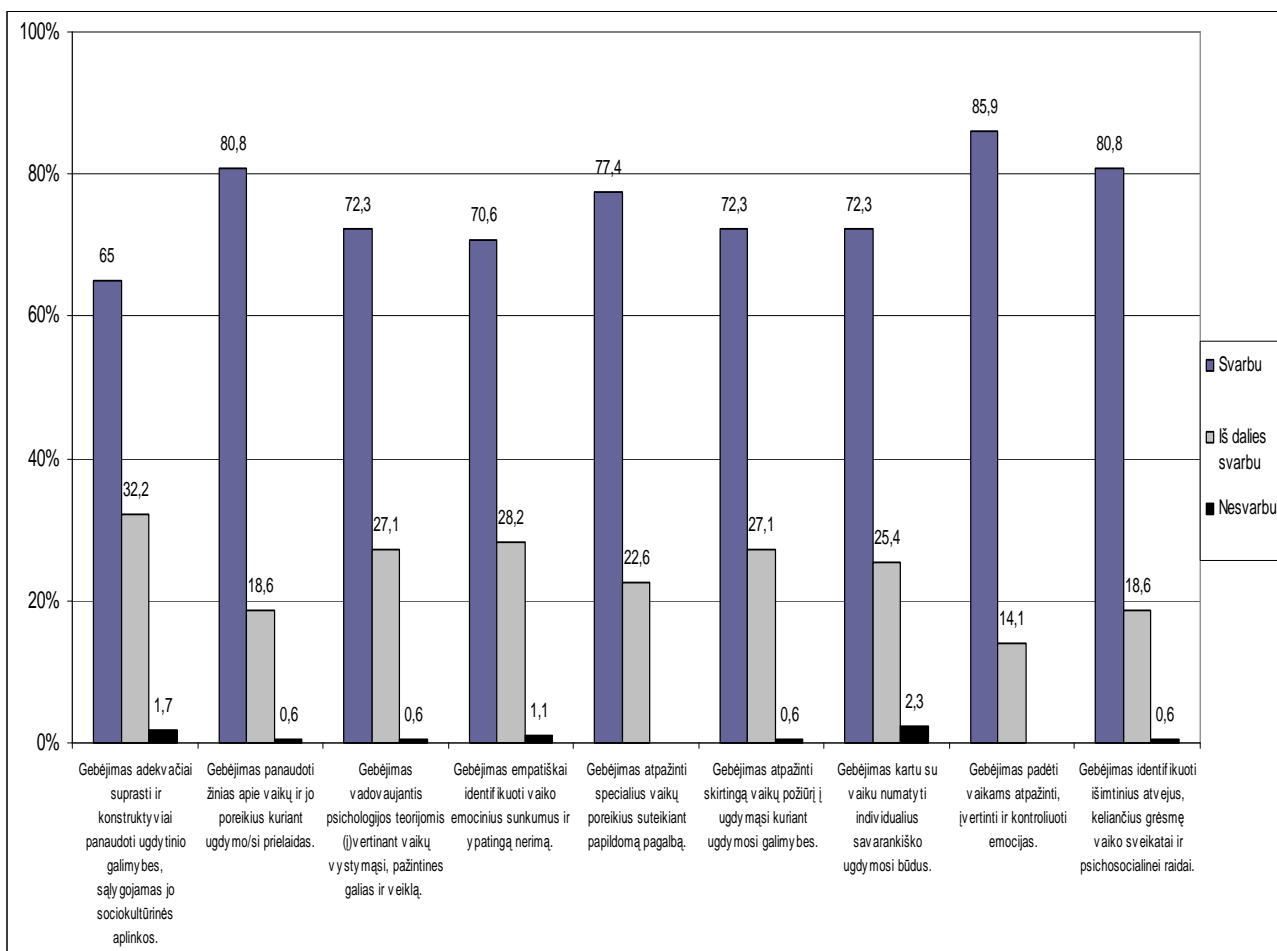
24 pav. Gebėjimas organizuoti savarankišką vaikų ugdymąsi, siekiant numatytų tikslų (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Puikiai įvertintas gebėjimas, tačiau pasigilinus į gebėjimo vertinimą, kaip jį įvertino pedagogės pagal kvalifikacinę kategoriją, galima būtų teigti, jog prasčiausiai įvertino auklėtojos

kvalifikaciją turinčios respondentės. O kaip matome iš pateikto paveikslo, auklėtojos – metodininkės 100% teigia, jog gebėjimas organizuoti savarankišką vaikų ugdymą yra svarbus įstaigos kokybės gerinimui.

Apibendrinant **funkcinės kompetencijos** svarbą įstaigos kokybės gerinimui, remiantis respondentų nuomone, galime teigti, jog ji yra mažiau svarbi nei kitos kompetencijos, kadangi šiame kompetencijų bloke respondentai gebėjimus įvertino mažiausiai svarbiais organizacijos kokybės gerinimui. Taigi mažiausiai svarbius gebėjimus jie įvardijo kaip gebėjimą apibrėžti ikimokyklinės ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis ir funkcijas organizacijos tobulinimo kontekste bei gebėjimą naudotis ikimokyklinės ugdymo įstaigos kaitą reglamentuojančiais dokumentais. O kaip labiausiai svarbią galėtume išskirti pokyčių valdymo kompetenciją.

Asmeninės kompetencijos analizėje bus atskleidžiama pedagogų nuomonė apie gebėjimų svarbą ikimokyklinės ugdymo įstaigos kokybės gerinimui. Kaip jau minėjome teorinėje dalyje, kad asmeninė kompetencija yra skirstoma į bendrąsias ir kontekstines kompetencijas, taigi šiame paveiksle (žr. 25 paveikslą) atskleisime respondentų nuomonę apie ugdytinio pažinimo kompetencijos svarbą ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

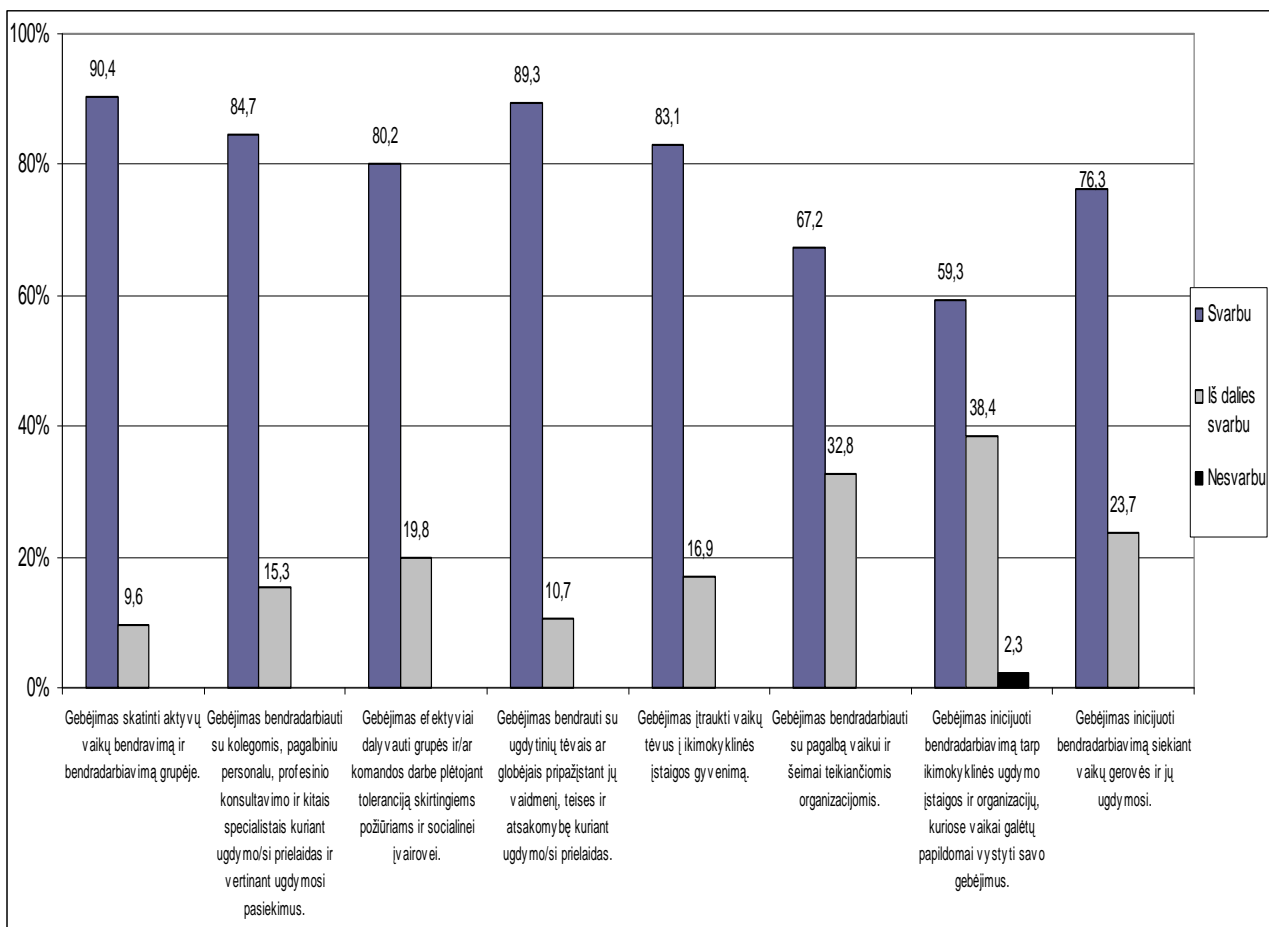

25. pav. Pedagogų ugdytinio pažinimo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Respondentų teigimu, gebėjimas padėti vaikams atpažinti, įvertinti ir kontroliuoti emocijas yra svarbus net 85,9% ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui. O taip pat gebėjimas panaudoti žinias apie vaiką ir jo poreikius kuriant ugdymosi priemones ir gebėjimas identifikuoti išimtinius atvejus, keliančiu grėsmę vaiko sveikatai ir psichosocialiniai raidai įvertino vienodai. Beveik visi respondentai teigia, jog 80,8% yra svarbu, o 18,6% iš dalies svarbu. Visų kitų gebėjimų svarba įstaigos kokybės gerinimui pasiskirsčiusi tolygiai, išskyrus gebėjimą adekvačiai suprasti ir konstruktyviai panaudoti ugdytinio galimybes, sąlygojamas jo sociokultūrinės aplinkos, kadangi net 32,2% respondentų teigia, jog šis gebėjimas yra iš dalies svarbus įstaigos kokybės gerinimui ir tik 65%, kad svarbu.

O. Jacikevičienės (2001) teigimu, bendradarbiavimas grupėse yra puiki priemonė kūrybiniams sprendimams, turimų žinių įtvirtinimui, kalbos gebėjimų lavėjimui. Taigi ikimokyklinio ugdymo įstaigos pedagogai privalo keisti ugdymo(si) bendradarbiaujant atžvilgiu nuostatas ir vis ryžtingiau taikyti ugdymo technologiją, paremtą partnerystės principu.

Bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 26 pav.)

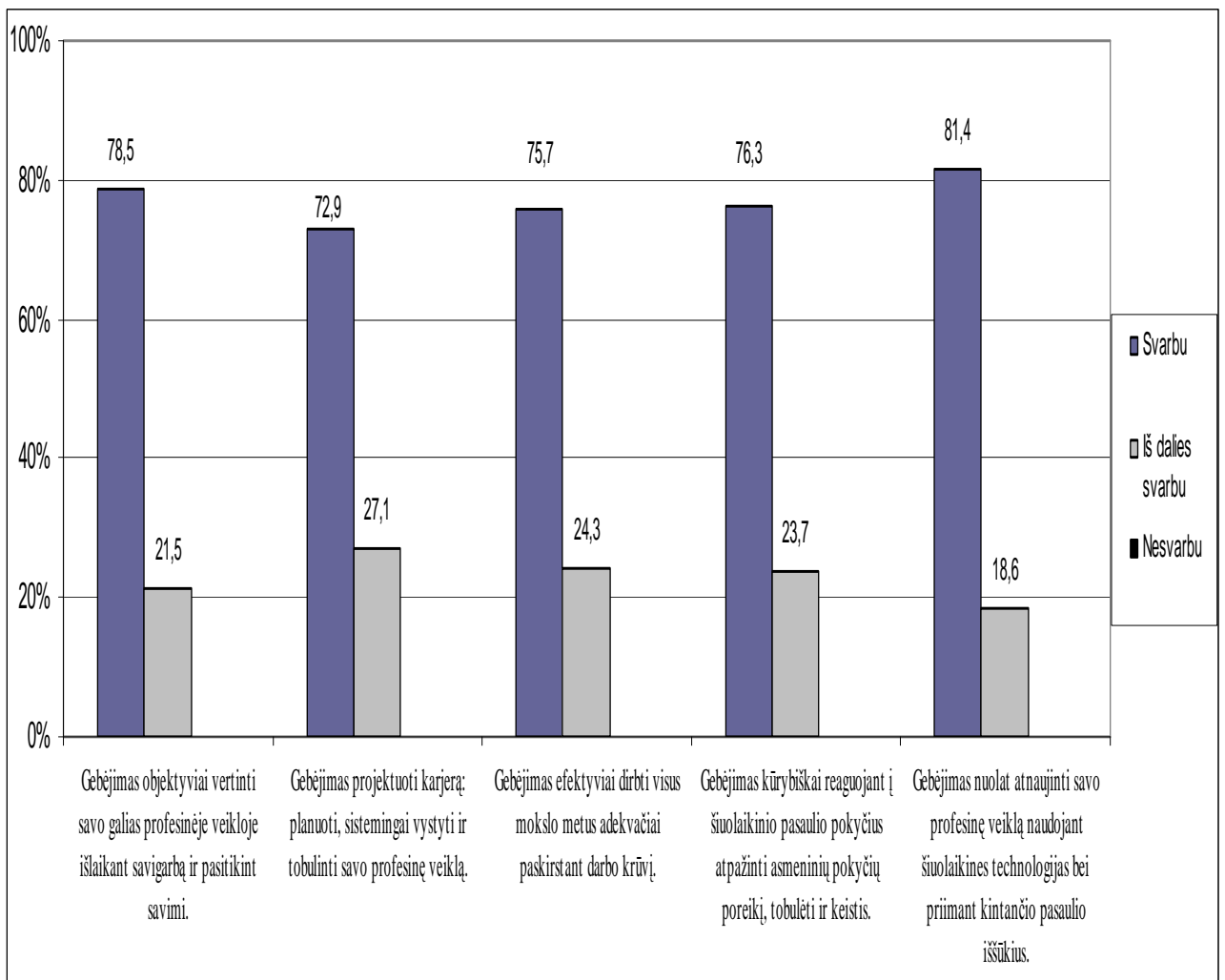

26. pav. Pedagogų bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencijos svarba kokybės gerinimui

(N=177)

Tai geriausiai respondentų įvertinta kompetencija. Ir tik gebėjimui inicijuoti bendradarbiavimą tarp ikimokyklinės ugdymo įstaigos ir organizacijų, kuriuose vaikai galėtų papildomai vystyti savo gebėjimus, 2,3% respondentų įvardija kaip nesvarbiu įstaigos kokybės gerinimui ir tik truputi daugiau nei pusė respondentų, kad tai yra svarbu įstaigos kokybės gerinimui. O kituose šios kompetencijos gebėjimuose respondentai teigia, jog šie gebėjimai yra svarbūs ir iš dalies svarbūs. Didžioji dalis, net 90,4% respondentų teigia, jog gebėjimas skatinti aktyvų vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą grupėje yra svarbus įstaigos kokybės gerinimui, o taip pat svarbiu net 89,3% respondentų įvertina gebėjimą bendrauti su ugdytinių tėvais ar globėjais pripažįstant jų vaidmenį, teises ir atsakomybę kuriant ugdymo(si) prielaidas. V. Žadžiauskienės (1998) nuomone, ugdymo sėkmė priklauso nuo šeimos ir ugdymo įstaigos bendradarbiavimo, kadangi, labai svarbu, jog bendradarbiavimas būtų grindžiamas tarpusavio pasitikėjimu, kad tėvai jaustųsi esą auklėtojo patarėjai ir padėjėjai. Taip pat ir R. Girdzijauskienė (2005) teigia, jog dalykiškai bendradarbiaujant su kolegomis, šiltai su tėvais ir pagarbiai su vadovais pedagogas galės padėti jiems geriau suprasti vaikų gyvenimo problemas ir palaikyti jų ugdymosi pastangas. Taigi, galime teigti, jog respondentų nuomonė sutampa su autorių nuomone ir iš to galime spręsti, jog bendravimo ir bendradarbiavimo kompetencija yra labai svarbi ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

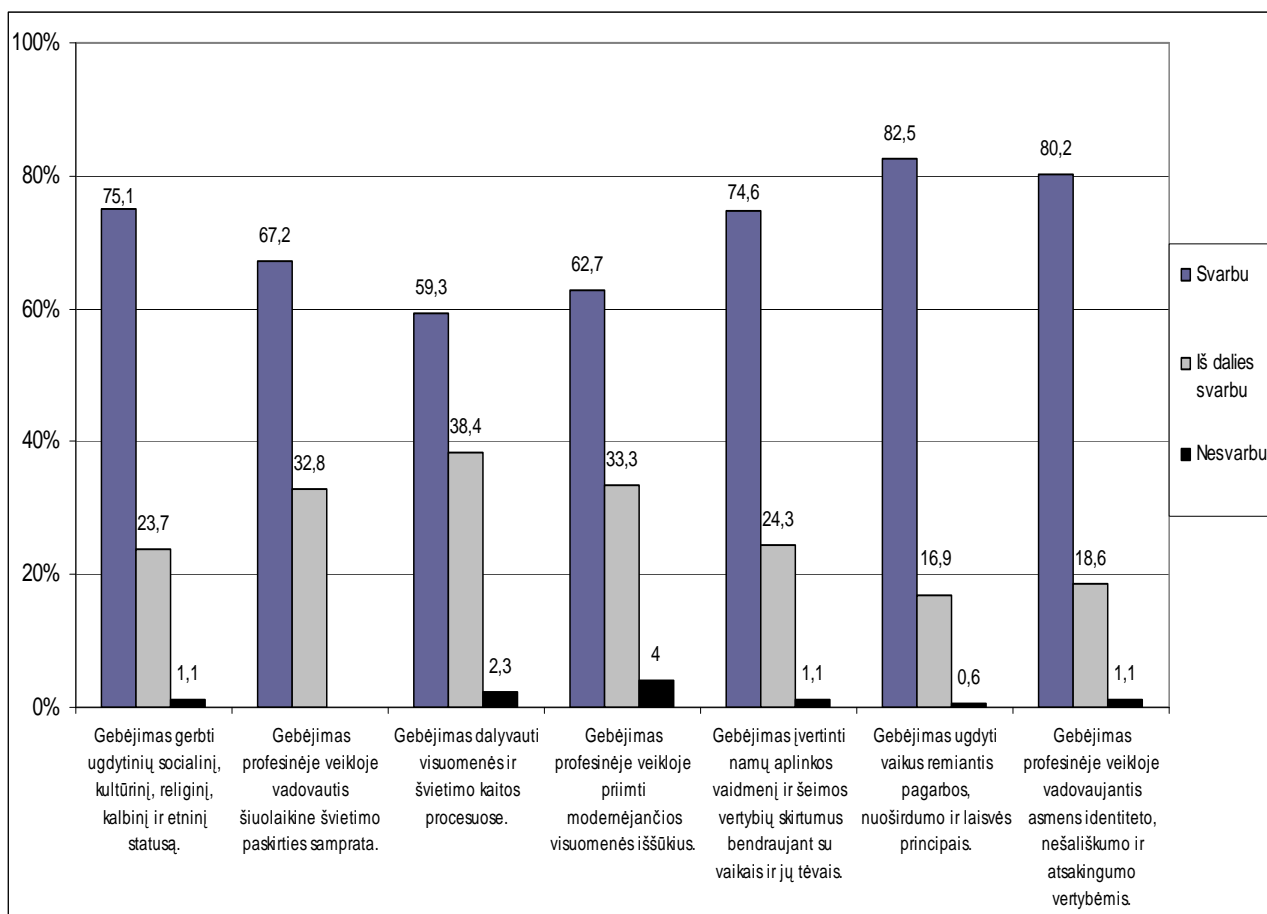
Profesinio tobulėjimo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 27 pav.)

27. pav. Pedagogų profesinio tobulėjimo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Šioje kompetencijoje nei vienas respondentas nepažymėjo, jog šie gebėjimai yra nesvarbūs įstaigos kokybės gerinimui. Nuomonių pasiskirstymas, jog šie gebėjimai yra svarbūs ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui svyruoja 72,9% - 81,4%, o iš dalies svarbu svyruoja 18,6% - 27,1%. Tai vienintelė kompetencija, kurioje nė vienas respondentas nepažymėjo, jog tai yra nesvarbu. Iš pateiktų duomenų galime spręsti, jog respondentams yra svarbi profesinio tobulėjimo kompetencija, įstaigos kokybės gerinimui. D. Hopkins, M. Ainscow, M. West (2001) teigimu, pedagogas privalo nuolat atnaujinti metodologines, teorines, metodines žinias, profesinius mokėjimus, gebėti numatyti tikslus, analizuoti, kritiškai mąstyti ir spręsti problemas. Taip pat autoriai teigia, kad auklėtojas - besimokančios visuomenės pilietis, todėl jo asmeninės savybės - atvirumas naujovėms, kūrybiškumas, bendradarbiavimo įgūdžiai ir pasiryžimas nuolat atnaujinti savo žinias - yra ir profesinės sėkmės prielaida. Respondentų nuomonė sutampa su autorių nuomone, jog profesinio tobulėjimo kompetencija yra svarbi ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

Tarpkultūrinės kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 28 pav.)

28. pav. Pedagogų tarpkultūrinės kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

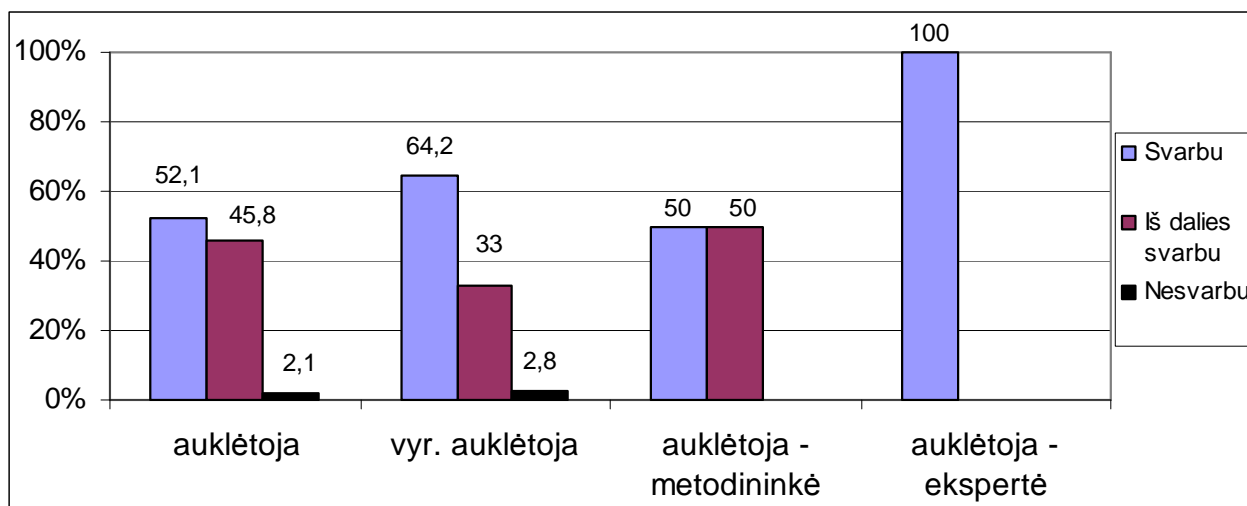
Straipsnyje į vaiką ir į šeimą orientuoto ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001), teigiama, jog kiekvienas vaikas yra unikalus, todėl planuojant ugdymo procesą, svarbu atsižvelgti į individualias vaikų savybes, o taip pat ir į socialinį, kultūrinį, religinį, kalbinį ir etninį statusą. Tos pačios nuomonės yra ir respondentai, teigdami, jog šis gebėjimas net 75,1% yra svarbus įstaigos kokybės gerinimui. 82,5% apklaustųjų teigia, jog gebėjimas ugdyti vaikus remiantis pagarbos, nuoširdumo ir laisvės principais yra svarbus įstaigos kokybės gerinimui, o mažą dalį respondentų teigia, jog ši kompetencija įstaigos kokybės gerinimui yra tik iš dalies svarbi. Tik truputį daugiau nei pusė respondentų teigia, jog gebėjimas dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose naudojant socialinių, gamtos mokslų, naujų technologijų pasiekimus, jog tai yra svarbu įstaigos kokybės gerinimui ir net 38,4% apklaustųjų teigia, jog tik iš dalies svarbu.

A. Zaporožecas, T. Markova (1981) teigia, jog auklėtojai turi rūpėti, kad ugdomi vaiko būdo bruožai – humaniškumas, atsakingumas, dorovės ir valios savybės – padėtų siekti tam tikro tikslo – formuoti kolektyvinį asmenybės kryptingumą, kadangi besiformuojanti vaiko moralė savo ruožtu sąlygoja visą jo veiklą namie ir vaikų darželyje: žaidimus, darbą, prieinamą savo turiniu ir formą

ugdymąsi, santykius su suaugusiais ir bendraamžiais. Taigi, pedagogai turi palankiai nuteikti vaikus aplinkinių žmonių atžvilgiu ir pirmiausia – pačių artimiausių suaugusiųjų ir vaikų atžvilgiu, žadinti norą laikytis elementarių bendrabūvio taisyklių: klausyti vyresniųjų, rodyti jiems dėmesį, pagarbą, žaidžiant ir per ugdymą būti geriems, jautriems bendraamžiam, stengtis gražiai elgtis ir susilaikyti nuo to, ko negalima, būti teisingiems, darbštiesiems, saugoti gamtą.

Kadangi asmeninių kompetencijų grupėje, remiantis respondentų nuomone, gebėjimas dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose yra įvertintas prastai, taigi paanalizuosime, kaip pasiskirsto respondentų nuomonė pagal jų kvalifikacinę kategoriją (žr. 29 pav.)

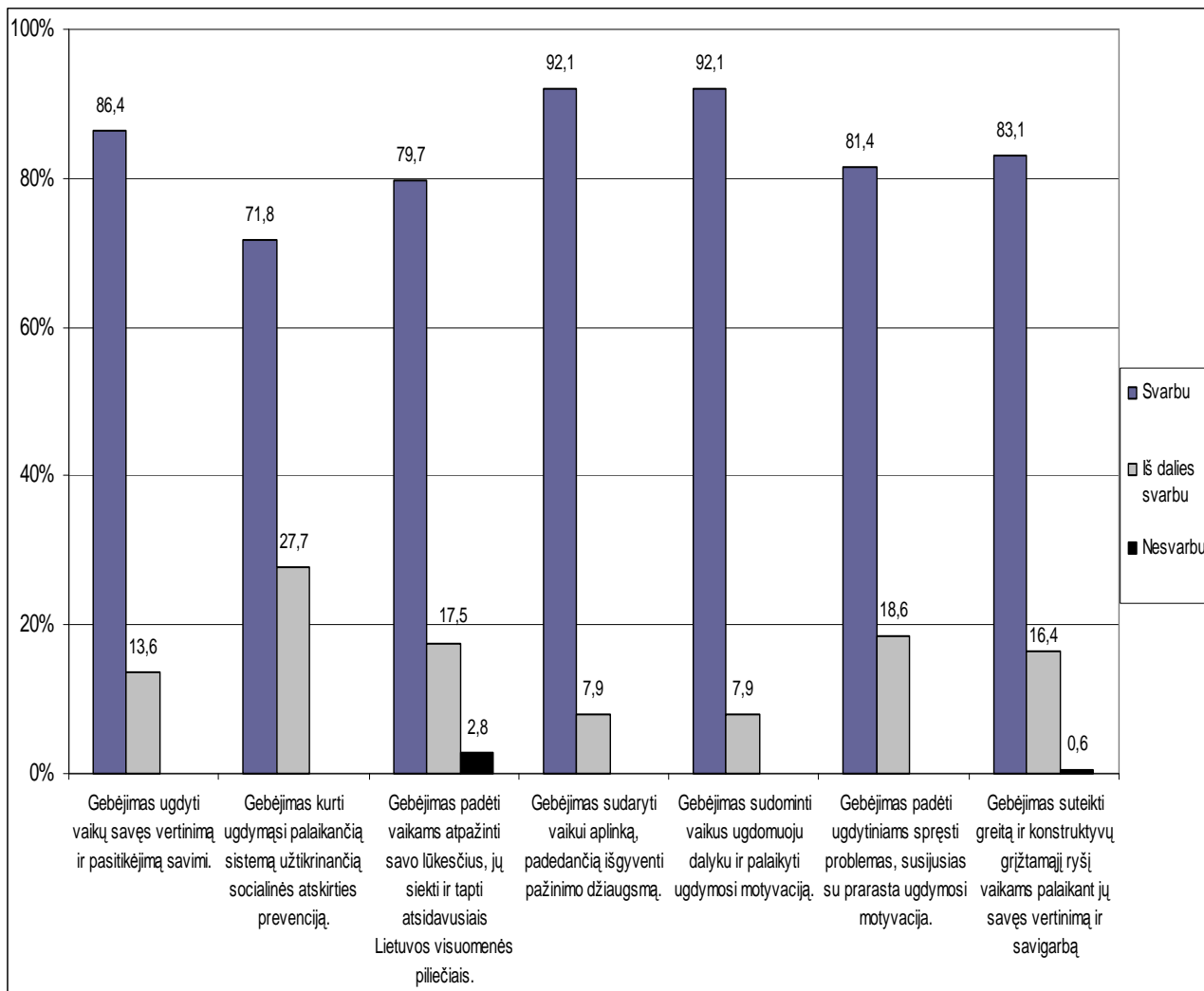
29 pav. Gebėjimas dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose (respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kvalifikacinę kategoriją (N=177))

Gebėjimą dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose auklėtojos – metodininkės įvertino po 50% kaip svarbų ir iš dalies svarbų ir nė viena respondentė neįvardijo, jog tai nesvarbu įstaigos kokybės gerinimui. Auklėtojos ir vyr. auklėtojos kvalifikaciją turinčios respondentės svarbai skyrė daugiau procentų, tačiau maža dalis pedagogių išskiria šį gebėjimą kaip nesvarbų.

Apibendrinant **asmeninės kompetencijos** svarbą įstaigos kokybės gerinimui, remiantis respondentų nuomone, galime teigti, jog ši kompetencija, respondentų nuomone, yra svarbiausia. Šiame kompetencijų bloke respondentai prie nemažai gebėjimų neteikė atsakymų, jog tai yra nesvarbu, o iš dalies svarbu taip pat pasirinko nedidelė respondentų dalis. Kaip svarbiausią gebėjimą, remiantis tyrimo duomenimis, būtų galima išskirti gebėjimą skatinti aktyvų vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą grupėje, kurį svarbu atsakė net 90,4%, o iš dalies svarbu tik 9,6%, nesvarbu neatsakė nė vienas respondentas.

Etinės kompetencijos analizėje bus atskleidžiama pedagogų nuomonė apie gebėjimų svarbą ikimokyklinės ugdymo įstaigos kokybės gerinimui. Kaip jau minėjome teorinėje dalyje, kad etinė

kompetencija yra skirstoma i bendrąsias ir kontekstines kompetencijas, taigi šiame paveiksle (žr. 30 paveikslą) atskleisime respondentų nuomonę apie ugdytinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencijos svarbą ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

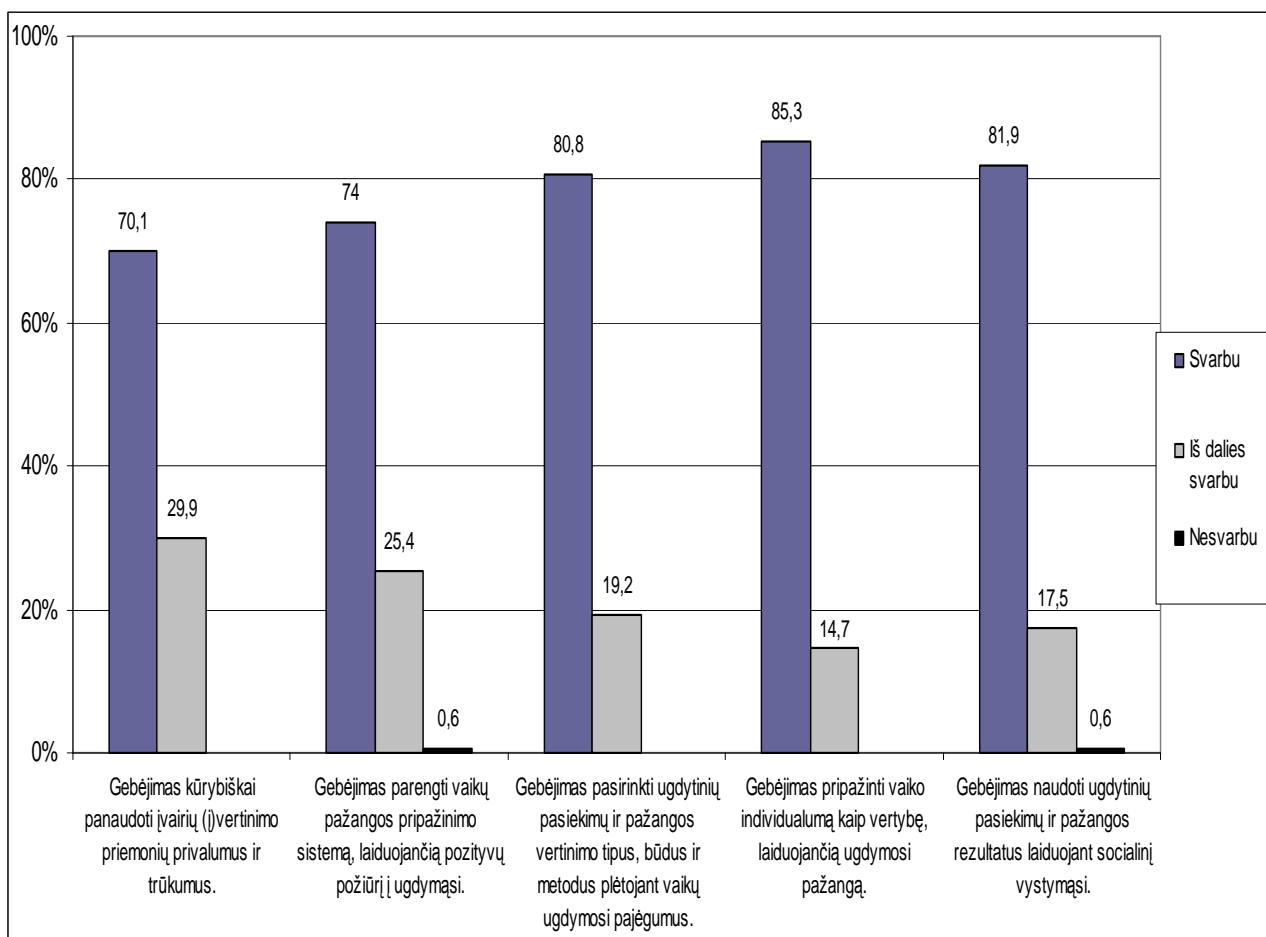

30 pav. Pedagogų ugdytinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

Pagal pateiktą paveikslą matome, jog ugdytinių motyvavimo ir paramos jiems kompetencija yra svarbi įstaigos kokybės gerinimui, kadangi tik du gebėjimai ir po nedaug (0,6% ir 2,8%) procentų yra pažymėti kaip nesvarbūs įstaigos kokybės gerinimui. Didžioji dalis respondentų visus gebėjimus pažymėjo kaip svarbius įstaigos kokybės gerinimui. Gebėjimą sudaryti vaikui aplinką, padedančią išgyventi pažinimo džiaugsmą ir gebėjimą sudominti vaikus ugdomuoju dalyku ir palaikyti ugdymosi motyvaciją beveik visi respondentai pažymėjo kaip svarbią įstaigos kokybės gerinimui. Tą patį pabrėžia ir autorės V. Gražienė, R. Rimkienė (1991), jog darželio ugdomoji aplinka turi būti sudaryta tokia, kad vaikai galėtų laisvai veikti, o priemonės ir žaislai parinkti tokie, kad padėtų vaikui lavintis be dažno tiesioginio auklėtojos vadovavimo ir taip ugdytų vaikų

savarankiškumą. Taip pat auklėtoja turėtų vaikams leisti pasirinkti norimą veiklą. Galime teigti, jog ugdomoji aplinka ir vaikų sudominimas veikla yra svarbūs ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.

Ugdytinių pažangos pripažinimo kompetencijos svarbą įstaigos kokybės gerinimui pedagogai įvertino taip: (žr. 31 pav.)

31 pav. Pedagogų ugdytinių pažangos pripažinimo kompetencijos svarba kokybės gerinimui (N=177)

A. Glebuviienės, V. Grabauskienės, Z. Kontautienės (1990), nuomone yra svarbu, kiek ugdytojai pažįsta ugdytinių amžiaus ir individualias ypatybes, nes pasak autorių, pagal vaiko amžiaus išgales ir ypatybes keliami ugdymo uždaviniai, o be to parenkamos pedagoginio poveikio priemonės bei metodai. Respondentai taip pat yra tos pačios nuomonės ir visus šios kompetencijos gebėjimus įvertina esant svarbiais įstaigos kokybės gerinimui. Ir tik labai maža dalis yra du gebėjimus pažymėjusi, jog tai yra nesvarbu. Respondentai didžiausią svarbą įstaigos kokybės gerinimui teikia gebėjimui pripažinti vaiko individualumą kaip vertybę, laiduojančią ugdymo(si) pažangą, net 85,3% pažymėjo, jog tai yra svarbu ir tik 14,7%, jog tai iš dalies svarbu.

Apibendrinant **etinės kompetencijos** svarbą įstaigos kokybės gerinimui, remiantis respondentų nuomone, galime teigti, jog ši kompetencija, respondentų nuomone, yra svarbi. Šiame kompetencijų bloke respondentai prie daugumos gebėjimų neteikė atsakymų, jog tai yra nesvarbu, o iš dalies svarbu taip pat pasirinko nedidelė respondentų dalis. Kaip svarbiausius gebėjimus, remiantis tyrimo duomenimis, būtų galima išskirti du gebėjimus: gebėjimą sudaryti vaikui aplinką, padedančią išgyventi pažinimo džiaugsmą ir gebėjimą vaikus sudominti ugdomuoju dalyku ir palaikyti ugdymo(si) motyvaciją. Abu gebėjimus esant svarbiais teigia 92,1%, o iš dalies svarbiais 7,9% respondentų.

IŠVADOS

1. Atliktas tyrimas patvirtina iškeltą hipotezę, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogai skirtingai vertina atskirų profesinių kompetencijų svarbą organizacijos kokybės gerinimui.
2. Ikimokyklinio ugdymo pedagogams vertinant komunikavimo kompetencijos svarbą paaiškėjo, jog svarbiausias yra gebėjimas įstaigos kokybės gerinimui yra gebėjimas naudoti verbalinius ir neverbalinius komunikavimo būdus skatinant vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą.
3. Tiriamosios kompetencijos gebėjimus paanalizavus plačiau paaiškėjo, jog tyrimai, atliekami ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra svarbūs įstaigos kokybės gerinimui, tačiau kritiškai vertinamas gebėjimas apdoroti tyrimo duomenis naudojant informacines technologijas, leidžia daryti prielaidas, jog pedagogėms trūksta įgūdžių naudojantis informacinėmis technologijomis. Taigi, tiriamosios veiklos kompetencija yra tik iš dalis svarbi įstaigos kokybės gerinimui.
4. Remiantis gautais rezultatais galime teigti, jog funkcinėje kompetencijoje respondentai didelę svarbą teikia ugdymui, ugdomajai medžiagai ir jos parinkimui bei ugdymo programoms ir jų turiniui. Gauti tyrimo rezultatai įrodo, jog ugdymo aplinkų kūrimo kompetencija yra svarbi ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui. Tačiau pakankamai silpnai respondentai įvertino gebėjimą apibrėžti ikimokyklinės ugdymo įstaigos vadovų ir darbuotojų vaidmenis bei funkcijas organizacijos tobulinimo kontekste.
5. Remiantis tyrimo duomenimis, galime teigti, jog asmeninė kompetencija, respondentų nuomone, yra svarbiausia kompetencija įstaigos kokybės gerinimui. Šiame kompetencijų bloke respondentai kaip svarbiausią gebėjimą, remiantis tyrimo duomenimis, įvardijo gebėjimą skatinti aktyvų vaikų bendravimą ir bendradarbiavimą grupėje.
6. Etinėje kompetencijoje kaip svarbiausius gebėjimus, remiantis tyrimo duomenimis, būtų galima išskirti du gebėjimus: gebėjimą sudaryti vaikui aplinką, padedančią išgyventi pažinimo džiaugsmą ir gebėjimą vaikus sudominti ugdomuoju dalyku ir palaikyti ugdymo(si) motyvaciją.

REKOMENDACIJOS

Ikimokyklinio ugdymo vadovams:

1. Diegti inovacijas, bei sudaryti sąlygas ikimokyklinio ugdymo pedagogams plėtoti ir gilinti informacinių technologijų žinias.
2. Sudaryti sąlygas pedagogams plėtoti profesines kompetencijas, nes nuo jų priklauso įstaigos kokybės gerinimas.
3. Formuoti pedagogams nuostatą, kad jų kompetencijos yra pagrindinis kriterijus ikimokyklinio ugdymo įstaigos kokybės gerinimui.
4. Organizuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigos kaitą reglamentuojančių dokumentų analizę, kad pedagogai galėtų juos adekvačiai suprasti ir vadovautis savo profesinėje veikloje.
5. Stiprinti pedagogų pasitikėjimą savimi, akcentuojant jų kompetencijų įtaką organizacijos kokybės gerinimui.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogams:

1. Įsijungti į ikimokyklinio ugdymo įstaigos politikos kūrimo procesą bei aktyviai jame dalyvauti, nuolat tikrinti ir įgyvendinti ikimokyklinės ugdymo įstaigos politiką, atsižvelgiant į ugdymo(si) poreikius.
2. Daugiau dėmesio skirti ir domėtis ikimokyklinio ugdymo įstaigos kaitą reglamentuojančių dokumentų analizei ir jų pritaikymui.
3. Nuolat ir įvairiomis formomis tobulinti savo kvalifikaciją ir kompetencijas, įsisąmoninat jų svarbą įstaigos kokybės gerinimui.
4. Domėtis inovacijomis, plėsti savo gebėjimus informacinių technologijų srityje.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R. (2001). Profesijos pedagogo veiklos bazinė paradigma. *Pedagogika*. Nr. 50, p. 3 – 11.
2. Akstinavičienė A. (2001). XX amžiaus pedagogikos klasika apie mokytojų bendradarbiavimą ir kolegialumą. Respublikinė teorinė praktinė konferencija. Mokymas ir mokymasis bendradarbiaujant. Šiauliai, 2001 m. Balandžio 10 d.
3. Arends R. (1998). Mokomės mokyti. Vilnius: *Margi raštai*.
4. Babović N., Irović S. (2003). Education of pre-school teachers. *Teacher education in the 21st century: changes and perspectives II*. Šiauliai, 2003 m. gegužės 9 d. VŠĮ *Šiaulių universiteto leidykla*, p. 10 – 15.
5. Bakūnaitė J. (1998). Auginu gyvybės medį. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Vilnius: *Eugrimas*.
6. Bankauskienė N., Liaudanskienė A., Navickaitė J. (2007). Kompetencijomis grįstas ikimokyklinis ir pradinis ugdymas: mokomosios medžiagos konspektas. Vilnius: *Pedagogų profesinės raidos centras*.
7. Bitinas B. (1998). Ugdymo tyrimų metodologija. Vilnius: *Jošara*.
8. Bitinas B. (2006). Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas. Vilnius: *Kronta*.
9. Brazdeikis V. (2003). Pedagogo kompetencija, informacinių ir komunikacinių technologijų diegimas švietime. *Informacijos mokslai*, 26, p. 29 – 35.
10. Caughlin P. A., Hansen K. A., Heller D., Kaufmann R. K. (1997). Į vaiką orientuotų grupių kūrimas: knyga auklėtojui. Vilnius: *Lietus*.
11. Gilienė D. (2001). XX amžiaus pedagogikos klasika apie mokytojų bendradarbiavimą ir kolegialumą. Respublikinė teorinė praktinė konferencija. Mokymas ir mokymasis bendradarbiaujant. Šiauliai, 2001 m. Balandžio 10 d.
12. Girdzijauskienė R. (2005). Pedagoginiai gebėjimai ir jų ugdymasis. *Žvirblių takas*. Nr. 4, p. 5 – 8.
13. Glebuviene V., Grabauskienė A., Kontautienė Z. (1990). Ikimokyklinė pedagogika. Kaunas: *Šviesa*.
14. Gražienė V., Rimkienė R. (1991). Ikimokyklinio ugdymo gairės – eksperimentinė programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: *Lietuvos Respublikos ir švietimo ministerijos leidybos centras*.
15. Gražienė V., Rimkienė R. (1993). Ikimokyklinio ugdymo samprata ir kryptis. *Ikimokyklinio ugdymo gairės: programa pedagogams ir tėvams*. Vilnius: *Leidybos centras*, p. 9 – 10.

16. Gražienė V., Rimkienė R. (1993). Ikimokyklinio ugdymo samprata ir kryptis. *Ikimokyklinio ugdymo gairės: programa pedagogams ir tėvams*. Vilnius: *Leidybos centras*, p. 9 – 10.
17. Gučas A. (1994). *Vaikų darželio pedagogika*. Kaunas: *Šviesa*.
18. Hopkins D., Ainscow M., West M. (2001). *Kaita ir mokyklos tobulinimas*. Vilnius: *Tyto alba*.
19. Į vaiką ir į šeimą orientuotos ugdymo metodikos „Gera pradžia“ pagrindiniai bruožai (2001). Vilnius: *Ugdymo inovacijų centras*.
20. Ikimokyklinis ugdymas Lietuvoje (2009). [Žiūrėta 2009-07-05]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis.htm>
21. Jacikevičienė O. (2001). Vaikystės pedagogų nuostatos mokymo(si) bendradarbiaujant atžvilgiu. *Pedagogika*. Nr. 50, p. 126 – 131.
22. Jakavičius V. (1998). *Žmogaus ugdymas: įvadas į edukologijos studijas*. Klaipėda: *Klaipėdos universiteto leidykla*.
23. Jovaiša L. (2003). *Hodegetika*. Vilnius: *Agora*.
24. Jovaiša L. (1993). *Pedagogikos terminai*. Kaunas: *Šviesa*.
25. Jucevičienė P., Lepaitė D. (2000). Kompetencijos sampratos erdvė. *Socialiniai mokslai*, 1 (22), p. 44 – 50.
26. Jurašaitė – Harbison E. (2000). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų kompetencijų ypatumai. *Pedagogika*. Nr. 46, p. 76 – 85.
27. Jurašaitė – Harbison E. (2004a). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos kaip tęstinio profesinio mokymo(si) funkcija: kompetencijų modelio įgyvendinimas, įvertinimas. *Pedagogika: mokslo darbai*. Nr. 71, p. 56 – 61.
28. Jurašaitė E. (2004b). *Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos. Daktaro disertacija*. Vilnius.
29. Kardelis K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: edukologija ir kiti socialiniai mokslai*. Kaunas: *Judex*.
30. Kaziliūnas A. (2007). *Kokybės vadyba*. Vilnius.
31. Koster B., Korthagen F., Wubbels T., Hoornweg J.(1995). Roles, Competencies and Training of Teacher Educators, a New Challenge. *Association for Teacher – Education in Europe – ATTE 20 Annual Conference: Teacher Education for Equality*. Norway, p. 397 – 411.
32. Laužackas R., Danilevičius E., Gurskienė O. (2004). *Profesinio rengimo reforma Lietuvoje: parametrai ir rezultatai*. Kaunas: *Vytauto Didžiojo Universiteto Leidykla*.

33. Laužackas R., Pukelis K. (2000). Kvalifikacija ir kompetencija: samprata, santykis bei struktūra profesijos mokytojo veiklos kontekste. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*. Nr. 3, p. 10 – 17.
34. Laužikas J. (1974). Mokinių pažinimas ir mokymo diferencijavimas. Kaunas: *Šviesa*.
35. Lepaitė, D. (2003). Kompetenciją plėtojančių programų lygio nustatymo metodologija. Monografija. Kaunas: *Technologija*.
36. Mackevičienė A. (1999). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: *Gimtinė*.
37. Mačiulytė V. (2007). Bendrųjų kompetencijų ugdymas rengiant profesijai. *Švietimo naujienos. Švietimo panorama*. Nr. 14 (249), p. 8.
38. Merfeldienė L., Venclovienė A., Stankaitienė J., Karpovienė Č. (2004). Socialinės aplinkos įtaka mokytojo kompetencijai. Pasaulis vaikui: realijos ir perspektyvos. Tarptautinė mokslinė konferencija. 2004 gegužės 13 – 14 d. Pranešimai. Vilnius: *Šviesa*.
39. Monkevičienė O. (1993). Pedagoginės – metodinės ikimokyklinio ugdymo sistemos. *Vėrinėlis: vaikų darželių programa*. Vilnius: *Leidybos centras*.
40. Monkevičienė O. (1993). Vaikų ugdymo darželyje tikslai. *Vėrinėlis: vaikų darželio programa*. Vilnius: *Leidybos centras*, p. 5.
41. Monkevičienė O. (1995). Vėrinėlis: knyga auklėtojais. I dalis. Vilnius: *Leidybos centras*.
42. Neifachas S. (2007). Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai. Konceptualizavimo dimensijos. Vilnius: *Ciklonas*.
43. Neifachas S. (2008). Ikimokyklinio ugdymo programos kokybės užtikrinimas: turinio konkretizavimas, tikslų ir uždavinių įgyvendinimas, atitikties nustatymas. Vilnius: *Ciklonas*.
44. Neifachas S. (2009). Ikimokyklinio ugdymo kokybės valdymo problemos eksplikacija. *Pedagogika* 93, P. 70-79.
45. Pileckaitė – Markovienė M. (2007). Ugdymo planavimas vadovavimas, vertinimas. Kaunas: *Technologija*.
46. Saulėnienė S., Žydžiūnaitė V., Katiliūtė E. (2006). Pedagogo rengimo standarto gairių projekto tyrimo ataskaita. Kaunas: *Mokytojų kompetencijos centras*.
47. Skeirienė D. (2005). Kaip nuo pedagogo kompetencijos priklauso bendradarbiavimo sklaida. *Žvirblių takas*. Nr. 2, p. 8 - 11.
48. Staseliene A. (1985). Vaikų darželio vedėjos užrašai. Kaunas: *Šviesa*.
49. Šiaulių lopšelio – darželio „Žibutė“ nuostatai (2006). Šiauliai.
50. Teresevičienė M., Tandzegolskienė I. (2001). Mokytojų motyvacijos darbo ypatumai. *Pedagogika: mokslo darbai*. Nr. 50, p.12 – 20.
51. Tijūnėlienė O. (2005). Pedagoginės savimoneės kaitos veiksnys – besikeičianti visuomenė. *Žvirblių takas*. Nr. 2, p. 2 – 7.

52. Tijūnėlienė O. (2008). Pedagoginės savimonės kaitos veiksnys – besikeičianti visuomenė. [Žiūrėta 2008-05-08]. Prieiga per internetą: http://gimtasizodis.w3.lt/tijuneliene_05_2.htm
53. Vaitkevičiūtė V. (1999 - 2000). Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: *Žodynas*.
53. Zaporožecas A., Markova T. (1981). Auklėjimas ir mokymas vaikų darželyje. Kaunas: *Šviesa*.
54. Žadžiauskienė V. (1998). Šeimos ir mokytojo bendradarbiavimas taikant projekto „Gera pradžia“ metodiką. *Žvirblių takas*. Nr. 3, p. 12 – 15.

PRIEDAI